

Andreas Weigner Rye

Stress i overgangen junior-til-seniorfotball: Et spillerperspektiv

En kvalitativ studie av fotballtalenter i Eliteserien og Postnordligaen

Masteroppgave i Idrettsvitenskap

Veileder: Stig Arve Sæther

Mai 2019

Andreas Weigner Rye

Stress i overgangen junior-til-seniorfotball: Et spillerperspektiv

En kvalitativ studie av fotballtalenter i Eliteserien og Postnordligaen

Masteroppgave i Idrettsvitenskap
Veileder: Stig Arve Sæther
Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Sammendrag

Denne oppgaven har som formål å gi en forståelse av hva fotballtalenter i Eliteserie- og Postnordligaklubber opplever som stressende i overgangen fra junior-til-seniorfotball, i lys av spillernes prestasjon og utvikling. Oppgavens teoretiske utgangspunkt er forankret i Lazarus (2006) sitt transaksjonelle perspektiv på stress, samt tidligere forskning på talentutvikling og spesielt overgangen fra junior-til-seniornivå. Det ble gjennomført semistrukturerte intervju med ti talenter, henholdsvis fem fra ulike klubber i Eliteserien og fem fra Postnordligaen.

Funnene understøtter at overgangen oppleves som stressende, og at talentene opplever stress relatert til alle de tre kategoriene; konkurranse-, organisatorisk- og personlige forhold. Studien har eksempelvis identifisert konkurransestressorer som press for å prestere, høyere nivå, dårlige forberedelsesvilkår og intern konkurranse med jevnaldrende. Organisatoriske stressorer som ble identifisert er knyttet til blant annet mellommenneskelige forhold, seleksjon og eksterne forventninger. Personlige stressorer som ble identifisert var kombinasjonen fotball og skole, skader og sykdom, og venner og prioriteringer.

Det er også funnet både nivå- og individuelle forskjeller, hvor eksempelvis; høyere fysisk nivå og ta vare på muligheter i kamp var unike funn blant talentene i Postnordligaen. Talentene i Eliteserien opplever; den generelle nivåforskjellen mellom junior-og-seniorlaget som for stor og manglende kamparena som stressende. Individuelle forskjeller kan illustreres ved at talentene som kun er regelmessige hospitanter opplever dårlige forberedelsesvilkår og hospiteringsstruktur som stressende, noe de faste hospitantene ikke opplever. Talentene fra begge nivå responderer til tider med angst som følger av visse stressorer. I lys av prestasjon, opplever spillerne dette som hemmende, hvor de sliter med å bruke sine ferdigheter fullt ut og effektivt, spiller på det trygge og unngår å involvere seg i spillet.

I et utviklingsperspektiv vil implikasjoner som følge av stress kunne redusere spillernes sannsynlighet for å realisere eget potensial og nå profesjonelt nivå, siden mestring av stress er avgjørende i den forstand (Holt & Dunn, 2004). Disse potensielle implikasjonene vil også diskuteres i denne oppgaven.

Nøkkelord: *talentutvikling, karriereovergang, stress, kvalitativ, spillerperspektiv*

Abstract

The purpose of this thesis is to gain an understanding of talented football players perceived experiences of stress in the transition from youth-to-senior football, with respect to performance and development. The thesis is guided by Lazarus (2006) transactional framework of stress and research on talent development, with attention drawn towards the youth-to-senior transition. Ten players participated, using qualitative semi-structured interviews. The sample consist of five players from clubs in Eliteserien and five from Postnordligaen.

Findings highlights that the transition is indeed stressful, with players reporting stress relating to all three categories; competitive-, organizational- and personal domain. The study has for instance identified competitive stressors originates from pressure to perform, higher level, poor preparation conditions and internal competition with other youth players. Organizational stressors found in this study involves interpersonal relationships, selection and external expectations. Personal stressors identified involves balancing school and football commitments, injury and illness, and friends and priorities.

Differences between both competition levels and individuals were also identified. While for instance; higher physical level and making most of match opportunities are unique findings from Postnordligaen, players from Eliteserien reports; to big gap between youth-to-senior level and a lack of match arena as stressors. Individual differences can be illustrated by comparing the players involvement with the senior squad on a regular or permanent basis. Players who only get regular opportunities with the senior squad for instance reports poor preparation conditions and secondment structure as stressors. Players from both competition levels respond with anxiety in relation to certain stressors. With respect to performance, players are reporting struggles to fully and effectively utilize their skills, playing safe and avoid getting involved in the play.

Focusing on development, the detrimental impact of stress found in this study may possibly decrease the players likelihood to realize their potential and develop into professional level, since coping with stress is crucial in that matter (Holt & Dunn, 2004). Those potential implications will also be discussed in this thesis.

Keywords: *talent development, career transition, stress, qualitative, players-perspective*

Forord

Det er med stor stolthet jeg skriver disse ordene som markerer slutten på min mastergrad i idrettsvitenskap. I prosessen for å produsere denne oppgaven har jeg virkelig fått testet mine egne grenser. Det å få muligheten til å gjennomføre et selvstendig arbeid om et tema jeg genuint interesserer meg for har allikevel vært et privilegium. På fotballbanen må man bli spilt god for å prestere. Man må også løftes opp igjen når ting går trått. Derfor er det på tide å takke de som har hjulpet meg på veien.

En som fortjener en stor takk er min veileder, Stig Arve. I løpet av mine fem år på NTNU, har du virkelig vært en inspirasjonskilde. Jeg er ekstremt takknemlig for at du har veiledet meg i løpet av disse årene. Til alle klubber, klubbrepresentanter og bekjente i fotballmiljøet som har bistått i datainnsamlingen, tusen takk for deres bidrag.

Støtten fra familie og venner har også vært uunnværlig, takk! Takk til min gode venn Aslak, for nøye korrekturlesing. Jeg skylder deg en pasning på åpent mål. Til slutt vil jeg takke kjæresten min og lagkamerater på Byåsen Fotball. Dere har klart å distansere tankene mine vekk fra oppgaven når det har vært ytterst nødvendig.

Til dere ambisiøse spillere som engasjert har stilt til intervju, jeg heier på dere!

Andreas Rye

Trondheim, 31. Mai 2019

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	I
Abstract	III
Forord	V
Tabeller og figurer	IX
1. Innledning.....	1
1.1 Problemstilling.....	3
2. Talentutvikling.....	5
2.1 Fysiske, fysiologiske og sosiologiske dimensjoner	6
2.2 Den psykologiske dimensjonen	7
2.3 Overgangen fra junior-til-senior	8
3. Psykologisk stress	11
3.1 Kategorisering av stressorer	12
3.1.1 Konkurransstress.....	12
3.1.2 Organisatorisk stress.....	12
3.1.3 Personlig stress	13
3.2 Vurdering.....	13
3.3 Mestring og ressurser for å mestre	14
3.4 Strains	15
3.5 Personlige- og situasjonsbestemte faktorer	16
4. Metode	19
4.1 Vitenskapeteoretisk forankring	19
4.2 Valg av metode.....	21
4.3 Tilgang på feltet og utvalg.....	23
4.4 Utforming av intervjuguide	25
4.5 Gjennomføring av intervjuene.....	27
4.6 Analyse av data.....	28
4.7 Forskningskvalitet	31
5. Fotballtalentenes stressopplevelser og dens påvirkning	35
5.1 Målsettinger	35

5.2 Konkurransstress.....	37
5.2.1 Press for å prestere.....	37
5.2.2 Høyere nivå.....	43
5.2.3 Forberedelser	47
5.2.4 Intern konkurranse	49
5.3 Organisatoriske stress	52
5.3.1 Mellommenneskelige forhold.....	52
5.3.2 Seleksjon.....	58
5.3.3 Eksterne forventninger	63
5.4 Personlig stress	65
5.4.1 Skolegang	65
5.4.2 Skader og sykdom	66
5.4.3 Venner og prioriteringer	66
5.5 Stress og talentutvikling	68
6. Avslutning.....	71
6.1 Sentrale funn.....	71
6.2 Oppgavens bidrag og begrensninger	72
6.3 Videre forskning	73
Referanseliste	75
Vedlegg 1: Intervjuguide.....	81
Vedlegg 2: Informasjonsskriv.....	85
Vedlegg 3: Samtykkeerklæring	87
Vedlegg 4: Vurdering NSD	89

Tabeller og figurer

Figur 1: Potensielle prediktorer for fotballtalenter (Williams & Franks, 1998).....	6
Tabell 1: Informantprofiler som viser relevante ulikheter knyttet til tid, status og erfaring på A-lag.....	25

1. Innledning

Han har spilt fotball på høyeste nivå i 15 år, og i 2014 var han med å vinne VM for Tyskland. Per Mertesacker har oppnådd det mange unge fotballtalenter drømmer om. Samtidig beskriver han det å avslutte sin fotballkarriere som en lettelse:

- At some point you realize it's all a burden, physically and mentally, that you're supposed to handle and deal with. I got eaten up by the pressure. This constant horror scenario of making mistakes (Windmann, 2018).

De fleste talentfulle fotballspillere vil oppleve ulike utfordringer som; press, forventninger, motgang, negative tanker- og følelser i løpet av sin karriere. Hvordan man opplever og mestrer kravene, som stilles til en talentfull fotballspiller vil være ulikt, og kan påvirke spillernes prestasjon, utvikling og velvære (Lazarus, 2000, 2006). Tidligere forskning har funnet at mestring av ulike psykologiske utfordringer kan forklare hvorfor noen lykkes og andre ikke (Van Yperen, 2009). Det har også blitt hevdet at eldre fotballspillere i større grad mestrer psykologiske utfordringer enn yngre, og at fotballspillere som er i ferd med å bli en del av seniorfotballen opplever økt grad av utfordringer (Bebetsos & Antoniou, 2003; Reeves, Nicholls & McKenna, 2009). Overgangen mellom juniorfotball-og-profesjonell seniorfotball er på mange måter det siste og avgjørende steget for å nå profesjonelt nivå. I tillegg er denne overgangen den som innebærer flest utfordringer, og de færreste klarer å bli en del av den profesjonelle fotballen. Derfor er nåløyet for å lykkes ekstremt trangt, og talentene må prestere på høyt nivå om de skal lykkes (Finn & McKenna, 2010; Stambulova, Alfermann, Statler & Coté, 2009; Sæther, 2017).

Talentutvikling er imidlertid et komplekst område, hvor en rekke forhold kan ha betydning i et fotballtalents vei mot en profesjonell karriere (Abbott & Collins, 2004; Williams & Franks, 1998). Forskning innenfor talentutvikling har fremhevet viktigheten av psykologiske karakteristikk- og ferdigheter for at talentene både skal utvikle seg og lykkes i å nå profesjonelt nivå (MacNamara & Collins, 2015). Viktigheten av psykologiske ferdigheter (også omtalt som, *mentale ferdigheter*) blir også høyt verdsatt av trenere, og noen studier understreker at dette er vel så viktig som andre vesentlige fotballferdigheter (Haugaasen & Jordet, 2012; Sæther, 2017). Studier antyder paradoksalt nok at trening på psykologiske ferdigheter er lite utbredt i norsk toppfotball (Sæther, 2017). Utfordringene kan også aktualiseres av tidligere

fotballspiller, Torstein Andersen Aase sine uttalelser om for lite åpenhet og fokus knyttet til psykologiske utfordringer:

- Det er ikke et problem i seg selv at mennesker opplever press og forventninger, men det har blitt et problem i fotballen fordi det er for liten åpenhet rundt det. Purunge mennesker sitter inne med følelser og opplevelser som varierer fra nervøsitet til prestasjonsangst (Aase, 2014).

Noe av problematikken i lys av utsagnet til Torstein Andersen Aase, kan ses i sammenheng med at psykologiske faktorer er vanskelig både å måle og observere (Sæther & Aspvik, 2015). De kan videre være svært individuelle, hvor slike følelser i mange tilfeller vil være utfordrende å observere av andre eller være synlig for andre, men utenfor egen bevissthet (Uphill, McCarthy & Jones, 2008). I tillegg til å ha implikasjoner for prestasjon kan det også tenkes at talentenes velvære og psykologiske helse vil påvirkes, noe som også vil være viktig å adressere for den langsiktige utviklingen av fotballtalenter (Lazarus, 2006; Aase, 2014). Det er imidlertid manglende forskning på utfordringene talentene møter i overgangen fra junior-til-seniorfotball fra et spillerperspektiv (Morris, Tod & Eubank, 2017), og hvordan disse utfordringene kan forstyrre talentenes utvikling er heller ikke prioritert i stor grad (MacNamara & Collins, 2015). Utfordringene talentene møter kan for eksempel ofte føre til stress (Sæther, 2018), hvor både *konkurranses-, organisatoriske- og personlige* forhold kan oppleves stressende (McKay, Niven, Lavalley & White, 2008). I tillegg har studier vist at idrettsutøvere på lavere nivå møter like mange utfordringer og like mye stress som de profesjonelle, men at de er av ulike karakterer (Mellalieu, Neil, Hanton & Fletcher, 2009). Fotballtalenter tilknyttet klubber på ulike nivå kan derfor potensielt møte ulike utfordringer.

For å få en nærmere forståelse av hva fotballtalenter opplever som stressende, hvorfor de opplever det slik og hvordan det kan påvirke de, vil denne oppgaven ta utgangspunkt i Lazarus sitt transaksjonelle perspektiv på stress (Lazarus, 1991, 1993, 2000, 2006; Lazarus & Folkman, 1984), som har blitt anvendt som et overordnet teoretisk utgangspunkt i en rekke studier knyttet til den psykologiske dimensjonen i idretten (for eksempel Hanton, Fletcher & Coughlan, 2005; Mellalieu et al., 2009; Neil, Hanton, Mellalieu & Fletcher, 2011).

1.1 Problemstilling

Formålet med denne oppgaven er å undersøke hva fotballtalentene i Eliteserien og Postnordligaen opplever som stressende i overgangen fra junior-til-seniorfotball, og hvordan dette kan påvirke de. Problemstillingen i denne oppgaven vil derfor være følgende:

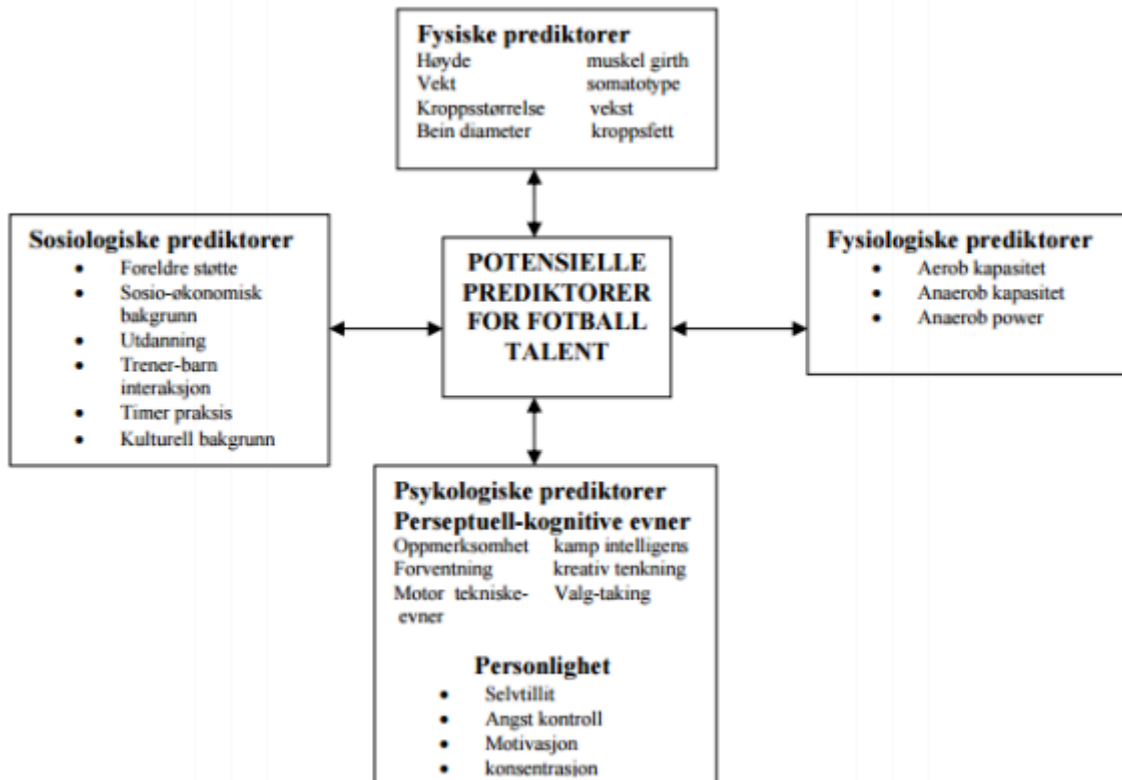
«Hva opplever norske juniorspillere fra Eliteserien og Postnordligaen som stressende i overgangen fra junior-til-seniorfotball? Hvordan kan dette påvirke de i lys av prestasjon og utvikling?»

For å besvare problemstillingene er det gjennomført kvalitative intervju med fotballtalenter i Eliteserien og Postnordligaen som står midt i overgangen fra junior-til-seniornivå. Innledningsvis i oppgaven vil det i korte trekk bli redegjort for talentutvikling, som er det overordnede fagfeltet, og overgangen fra junior-til-seniorfotball som en av flere karriereoverganger. Den psykologiske dimensjonen vil være utgangspunktet, hvor teori og empiri på stress blir beskrevet noe mer utfyllende. Videre vil metodekapittelet redegjøre for det metodiske utgangspunkt for oppgaven. I analysen vil funn presenteres og diskuteres i lys av nevnte problemstilling. Avslutningsvis vil sentrale funn bli oppsummert sammen med oppgavens bidrag, begrensninger og forslag for videre forskning.

2. Talentutvikling

Viktigheten av talentutvikling kan ut fra et klubbperspektiv relateres til økonomi og sportslige resultater- og prestasjoner. Internasjonale toppklubber er derfor interesserte i å utvikle egne - eller signere unge spillere som til slutt kan ende opp på deres A-lag. Hensikten er åpenbar; slippe store overgangssummer for nye spillere og/eller tjene store penger på videresalg (Sæther, 2017). Ut fra et spillerperspektiv kan viktigheten av talentutvikling i større grad relateres til drømmen om å bli en profesjonell fotballspiller og betydningen av utviklingsmiljøet spilleren er en del av. En studie på norske fotballtalenter viser for eksempel at unge fotballspillere har høye ambisjoner, hvor spillere på nasjonalt nivå i alderen 15-16 år har ambisjoner om å nå et internasjonalt nivå (Sæther, 2013). Talentutvikling handler overordnet sett om å realisere talentenes potensial (Williams & Reilly, 2000). Derfor er det viktig å skaffe kunnskap om hvordan man kan legge til rette for at talentene kan lykkes både fra et klubb- og spillerperspektiv, for å minimere vesentlige feil som fører til at talenter dropper ut eller mislykkes i å nå sitt potensial (Holt & Dunn, 2004).

Sammenlignet med individuelle idretter med konkrete arbeidskrav anses det som noe mer sammensatt å utvikle gode fotballspillere (Reilly, Williams, Nevill & Franks, 2000). Dette er en konsekvens av fotballens kompleksitet med tanke på både å beherske og videreutvikle et mangfold av ferdigheter (Richardson, Gilbourne & Littlewood, 2004). Enkelte hevder for eksempel at dagens profesjonelle fotball stadig stiller større krav til fysiske egenskaper som hurtighet, styrke og utholdenhet, samt tekniske og taktiske ferdigheter for å lykkes som profesjonell (Haugaasen, Toering & Jordet, 2014). Haugaasen & Jordet (2012) hevder videre at psykologiske ferdigheter er vel så viktige som de andre ferdighetskravene som stilles for å nå profesjonelt nivå, og psykologiske karakteristikk er nå i større grad anerkjent som en avgjørende faktor for å prestere på høyt nivå (Connaughton & Hanton, 2009). Samtidig kan en spiller kompensere for mangler på et område ved styrker på et annet, noe som understreker at man kan nå et toppnivå gjennom ulike kombinasjoner av ferdigheter (Meylan, Cronin, Oliver & Hughes, 2010).

Figur 1: Potensielle prediktorer for fotballtalenter (Williams & Franks, 1998).

Williams & Franks (1998) sin modell foreslår fire potensielle prediktorer som bør vektlegges i identifisering av fotballtalenter i form av: fysiske-, sosiologiske-, fysiologiske- og psykologiske prediktorer. I likhet med kompleksiteten knyttet til egenskaper og ferdigheter, kan denne modellen illustrere at det også er ulike dimensjoner innenfor talentidentifisering- og utviklingsprosessen.

2.1 Fysiske, fysiologiske og sosiologiske dimensjoner

Underkategoriene som gjenspeiler de fysiske prediktorene er blant annet høyde, vekt og kroppsstørrelse. De fysiske prediktorene kan ses i sammenheng med at antropometriske mål og fysisk utvikling har vist seg gjeldende for prestasjon i internasjonal toppfotball (Sæther, 2004). Det hevdes også at antropometriske mål kan ha en sammenheng med hvilken posisjon en fotballspiller har på banen. Eksempelvis at midtstopperer er høye, og at lavere spillere blir plassert på sidebacker eller kanter, selv om dette naturligvis ikke alltid er tilfellet (le Gall, Carling, Williams & Reilly, 2010; Sæther, 2004). Studier har også vist at spillere som er født tidlig på året (januar-mars) i større grad ble identifisert som talenter, og selekteres til eksempelvis yngre landslag. Dette fenomenet kalles relativ alderseffekt, og kan for eksempel

ses i sammenheng med at unge spillere blir identifisert tidlig siden de ved å være født tidlig på året i større grad er fysisk og psykisk utviklet (Grav & Ould-Saada, 2017; Helsen, Hodges, Winckel & Starkes, 2000).

Videre omfatter de sosiologiske prediktorene det miljømessige aspektet innen talentutvikling. Foreldrestøtte står for eksempel sentralt for å lykkes. Spesielt i ung alder har tidligere studier vist at økonomisk støtte og bidrag som foreldretrener, samt tidsbruk og ressurser har vært avgjørende for flere toppidrettsutøvere (Gilberg & Breivik, 1999; Van-Yperen & Duda, 1999). På en annen side kan foreldre og dermed spillere i ung alder preges av sosioøkonomisk- og kulturell bakgrunn. De fysiologiske prediktorer som bli nevnt i modellen til Williams & Franks (1998) er aerob kapasitet og anaerob kapasitet- og kraft. Videre kan man trekke inn andre fysiologiske prediktorer som hurtighet, styrke og spenst, som alle er viktige for fotballspillere, og som det stadig stilles høyere krav til i dagens toppfotball (Bangsbo, 2004; Haugaasen et al., 2014).

2.2 Den psykologiske dimensjonen

I den psykologiske dimensjonen i modellen til Williams & Franks (1998) blir blant annet perseptuell-kognitive evner som oppmerksomhet og valg-taking, samt personlige karakteristikk som selvtillit, angstkontroll, motivasjon og konsentrasjon nevnt som viktige psykologiske prediktorer. Lazarus (2000) hevder videre at disse prediktorene er blant de mest sentrale psykologiske funksjonene for å prestere på høyt nivå, men at disse potensielt kan påvirkes negativt av stress (Neil, Fletcher, Hanton & Mellalieu, 2007). Dette er fordi stress antas å være en vesentlig faktor blant fotballtalenter som mislykkes i å anvende sine ferdigheter fullt ut og effektivt i ulike prestasjonssituasjoner (Lazarus, 2000).

Innenfor den psykologiske dimensjonen vil man også kunne belyse andre psykologiske faktorer utenfor modellen til Williams og Franks (1998), som er relevant innenfor talentutvikling. En naturlig del av prosessen for å utvikle seg til en profesjonell fotballspiller er for eksempel å møte en rekke personlige- og mellommenneskelige utfordringer (Ericsson, Krampe & Tesch-Römer, 1993; Richardson et al., 2004), høye krav til prestasjon, høye forventninger, og møte motgang en rekke ganger før de når profesjonelt nivå (Finn & McKenna, 2010). Fotballtalentene må derfor mestre de psykologiske utfordringene dette potensielt innebærer om de skal utvikle seg, og til slutt lykkes i å nå et profesjonelt nivå (Hofseth, 2016; Holt & Dunn,

2004). Olympiatoppen (2013) belyser videre at psykologiske ferdigheter kan være det som skiller fotballtalenter som lykkes eller ikke, hvor utgangspunktet med tanke på treningsinnsats og ferdighetsnivå er tilnærmet likt. I lys av dette påpekes det at riktige tanker for å styre egen atferd og handling i stressende situasjoner er en vesentlig del av disse ferdighetene. Disse psykologiske ferdighetene kan videre være en lært egenskap som videreutvikles gjennom blant annet kompetanse, trening og erfaring (Pensgaard & Hollingen, 2006).

I et talentutviklingsperspektiv er det imidlertid en oppfattelse av at det jobbes for lite med psykologiske ferdigheter blant fotballtalenter, særlig i alderen 10-20 år. Dette kan føre til at talenter ikke får trent opp de nødvendige egenskapene, og blir vurdert som blant de som enten «har det» eller ikke, når de blir seniorspillere (Fuglehaug, 2014). En mulig konsekvens av dette er at man enten overser eller mister fotballtalenter med et stort potensial, på grunn av svake psykologiske ferdigheter, som kunne vært lært. Dette kan ses i sammenheng med at forskning innenfor talentutvikling har argumentert for at psykologiske ferdigheter som å mestre angst og vanskeligheter, spiller en avgjørende rolle for å realisere potensial (MacNamara, Button & Collins, 2010). Forskning viser imidlertid også at det tillegges lite oppmerksomhet til den psykologiske utviklingen av unge fotballtalenter, hvor dette blir utilstrekkelig adressert sammenlignet med andre prestasjonsaspekter som tekniske og fysiske egenskaper (Cook, Crust, Littlewood, Nesti & Allen-Collinson, 2014).

2.3 Overgangen fra junior-til-senior

Kompleksiteten innenfor talentutvikling som beskrevet tidligere i kapittelet, må også sees i sammenheng med de mange utviklingssteg og karriereoverganger et fotballtalent må lykkes med for å ende opp som en profesjonell spiller (Wylleman & Lavallee, 2004). En overgang som er forventet og forutsigbar beskrives som en normativ overgang. I en norsk fotballkontekst er steget fra junior-til-seniornivå et eksempel på dette. Fotballtalentene kan også stå i andre parallelle overganger på dette stadiet av karrieren som; fra å konkurrere på regionalt-til-nasjonalt nivå, fra amatør-til-profesjonelt nivå eller fra satsende fotballspiller-til-lavere nivå eller droppe ut (Wylleman & Lavallee, 2004). Overgangen fra junior-til-seniorfotball omtales videre som den mest utfordrende overgangen i løpet av en fotballkarriere (Finn & McKenna, 2010; Stambulova et al., 2009; Sæther, 2017), hvor kun et fåtall unge talenter lykkes, og resterende enten stagnerer og konkurrerer på lavere nivå, kun konkurrerer sporadisk og ujevnt, eller dropper ut (Vanden Auweele, De Martelaer, Rzewnicki, De Knop & Wylleman, 2004).

Årsaken til at de fleste unge fotballtalenter ikke lykkes i denne overgangen er imidlertid svært sammensatt.

Et åpenbart forhold som gjør denne overgangen vanskelig for talentene er at de flyttes fra et trygt miljø med jevnaldrende spillere med hovedfokus på utvikling, til et miljø som er brutalt drevet mot resultater og prestasjon (Richardson, Relvas & Littlewood, 2013). Dette gjør at talentene i mindre grad kan fokusere på å utvikle sine ferdigheter, men i større grad må demonstrere sine ferdigheter og prestere for å lykkes. De vil også kunne møte økt press for å konsekvent prestere på høyt nivå når de skal ta steget opp på seniornivå (Morris et al., 2017). Forventningene talentene blir stilt overfor vil også kunne øke som følger av at de vurderes som talentfulle (Finn & McKenna, 2010). Videre blir ikke talentene lengre sammenlignet med de jevnaldrende, men med etablerte seniorspillere med høyere ferdighetsnivå (Morris et al., 2017). Forskning har også funnet at ytre press for å lykkes, fra for eksempel venner og familie er gjeldende (Pummel, Harwood & Lavalley, 2008). Talentene legger også press på seg selv for å prestere og lykkes i denne overgangen (Morris et al., 2017), noe som kan forstås av at talentene anser denne overgangen som det siste, avgjørende steget dersom de skal oppfylle drømmen om å bli profesjonell fotballspiller (Sæther, 2017).

Andre utfordringer som gjør denne overgangen problematisk kan for eksempel knyttes til andre utenomsportslige individuelle psykologiske, psykososiale, atletiske og akademiske overganger i denne alderen (Wylleman & Lavalley, 2004). Det er derfor relevant å belyse betydningen av forhold utenfor selve fotballhverdagen, hvor for eksempel totalbelastningen i kombinasjon med økte krav på skolen kan være enorm (Sæther, 2017). I denne sammenhengen kan man også trekke inn at disse talentene står overfor en fase i livet, hvor mange kjenner på at de står overfor et valg om de skal satse videre på fotballen eller ikke, da fotballsatsing ikke alltid sammenfaller med framtidsplaner om utdanning, jobb og ungdomslivet generelt (Stambulova, Pehrson & Olsson, 2017). Slike utenomsportslige faktorer kan også påvirke talentenes utvikling (Wylleman & Lavalley, 2004).

Som følger av de nevnte kravene og forholdene unge fotballtalenter møter i overgangen fra junior-til-seniorfotball kan dette være en ekstremt stressende situasjon (Finn & McKenna, 2010). For eksempel har Morris et al. (2017) funnet at økt stress og angst er to sentrale kjennetegn som assosieres med denne overgangen.

3. Psykologisk stress

Forskningsfeltet som har undersøkt stress blant idrettsutøvere eller trenere i ulike idretter har anvendt ulike teoretiske perspektiv. Derfor hevdes det at konseptuelle utfordringer har oppstått som følger av at særlig *stress* har blitt definert på forskjellig vis (Hanton, Neil & Mellalieu, 2008; Neil et al., 2007). Disse utfordringene inkluderer for eksempel forestillinger om at stress enten er en miljømessig stimuli, en menneskelig respons eller interaksjonen mellom miljøet og mennesket. Sentralt i kritikken på feltet er at studier har hatt en tendens til å enten ha en stimulus- eller responstilnærming til stress, hvor en stimulustilnærming identifiserer stressorer, men overser hvordan utøverne responderer. Mens en responstilnærming for eksempel tar høyde for utøverens negative respons uten å identifisere hva som forårsaket responsen (Neil et al., 2007).

Ifølge for eksempel Hanton et al. (2008); Neil et al. (2007) har feltets retning og anbefalinger blitt rettet mot Lazarus (1991, 2000, 2006; Lazarus & Folkman, 1984) sitt transaksjonelle perspektiv på stress. Dette perspektivet omtaler stress som en pågående prosess hvor en person gjennomgår en transaksjon mellom den miljømessige stimuli (stressorer) og personlige ressurser, gjør vurderinger om situasjonen de er i, streber etter å mestre de problemene som oppstår, og hvor strains er et resultat av ubalanse i transaksjonen (Fletcher, Hanton & Mellalieu, 2006; Lazarus & Folkman, 1984). I lys av det transaksjonelle perspektivet vil *stress* referere til den overordnede prosessen mellom de stressrelaterte termene: stressorer, appraisal (fritt oversatt til, *vurdering*), coping (fritt oversatt til, *mestring*) og strains. Derfor bør man ta hensyn til relasjonen mellom disse stressrelaterte termene, ved å belyse sekvensene mellom dem (Neil et al., 2007). *Stressorer* refererer til det miljømessige kravet eller stimuli fotballtalentet møter. Hendelser, situasjoner eller forhold kan derfor forståes som stressorer (Fletcher & Scott, 2010). Med *strains*, sikter man til fotballtalentets negative psykologiske, fysiske og atferdsmessige responser på stressorer (Fletcher et al., 2006). Det er imidlertid viktig å påpeke at stressorer kun er en potensiell kilde til strains, hvor individuelle vurderings- og mestingsprosesser gjør at fotballtalenter ikke nødvendigvis responderer negativt (Fletcher et al., 2006). Både dette og de øvrige stressrelaterte termene vil redegjøres ytterligere videre i kapittelet.

3.1 Kategorisering av stressorer

Tidligere forskning har identifisert enorme mengder av stressorer idrettsutøvere i ulike idretter opplever (for eksempel, Arnold & Fletcher, 2012). Derfor har det blitt foreslått å identifisere og differensiere disse innenfor overordnede kategorier. En ofte anvendt kategorisering av stressorer inkluderer tre kategorier: *konkurrans-*, *organisatoriske-* og *personlige stressorer* (Fletcher et al., 2006; Hanton et al., 2005; Mellalieu et al., 2009). Man skiller disse for å differensiere mellom overordnede kategorier av stressorenes opphav. En slik kategorisering tilbyr en praktisk måte å organisere mangfoldet av potensielle stressorer (Hanton et al., 2005; McKay et al., 2008). Rasjonele for å kategorisere stressorene kan også forstås ved at det antas at det vil være forskjeller knyttet til vurdering og mestring dersom et fotballtalent møter en organisatorisk stressor sammenlignet med en konkurransestressor (Fletcher et al., 2006). I tillegg må det tas hensyn til fotballtalentenes helhetlige situasjon, da stressorer utenfor fotballen også kan være problematisk for prestasjon og utvikling (Noblet & Gifford, 2002).

3.1.1 Konkurransstress

Konkurransstressorer refererer til stressorene som direkte knyttes til konkurranse- eller prestasjonssettingen talentene opererer i (Hanton et al., 2005; Neil et al., 2007). Tidligere forskning har identifisert en rekke konkurransestressorer, som for eksempel kan knyttes til forberedelser, press for å prestere, motstandere og rivalisering (Hanton et al., 2005; Mellalieu et al., 2009). Fotballtalenter tilknyttet Premier League akademier har belyst at det å spille på høyere nivå, gjøre feil og ta vare på muligheter er sentrale konkurransestressorer de opplever (Reeves et al., 2009).

3.1.2 Organisatorisk stress

Stressorer fotballtalentene møter som er direkte knyttet til organisasjonen, herunder klubben og/eller miljøet man opererer i kan kategoriseres som organisatoriske (Fletcher et al., 2006; Hanton et al., 2005). Tidligere forskning har identifisert et mangfold av organisatoriske stressorer idrettsutøvere i en rekke ulike idretter møter knyttet til sin organisasjon. For eksempel fant Arnold og Fletcher (2012) 640 ulike organisatoriske stressorer blant idrettsutøverne i sin studie, noe som illustrerer stor grad av individuelle forskjeller. Av organisatoriske stressorer har tidligere forskning blant annet identifisert mellommenneskelige forhold som en overordnet stressor (for eksempel, Fletcher & Hanton, 2003; McKay et al., 2008; Mellalieu et al., 2009;

Neil et al., 2011). Dette kan innebære problemer knyttet til trenere, lagkamerater eller andre relevante personer. Andre har funnet stressorer knyttet til seleksjon, kontraktssituasjon og forventninger som gjeldende (Mellalieu et al., 2009; Reeves et al., 2009). Å være en del av et nytt miljø, integrere seg sosialt og behov for å imponere trenere og spillere er også nevnt som stressorer (Morris, Tod & Oliver, 2015).

3.1.3 Personlig stress

Personlige stressorer omfatter stressorene som knyttes til ens livssituasjon forøvrig (D. Fletcher, personlig kommunikasjon, 19. Mars, 2007 i McKay et al., 2008). For eksempel har studier funnet at konflikt mellom skole og fotballsatsing er en vesentlig personlig stressor (Christensen & Sørensen, 2009; McKay et al., 2008). Utenomsportslige forhold som press fra venner og konflikt med livssituasjonen forøvrig er også funnet som stressorer innenfor denne kategorien (Morris et al., 2017; Reeves et al., 2009). Personlige problemer som skader og sykdom er også stressorer som er funnet i denne sammenheng (Hanton et al., 2005; McKay et al., 2008).

Til tross for denne kategoriseringen er det imidlertid viktig å anerkjenne at fotballtalentene kan oppleve flere stressorer på samme tid, som i tillegg oppstår på tvers av kategoriene (Neil et al., 2011). Det er derfor viktig å ta hensyn til at fotballtalentene ikke bare møter stressorer i prestasjonssettinger, men også i for eksempel organisasjonen eller deres livssituasjon. Dette må tas i betraktning da helheten og den totale summen av stressopplevelsen kan være forsterkende (Lazarus, 2000; Neil et al., 2011). Situasjonene, hendelsene og forholdene som er nevnt i dette kapitlet er allikevel ikke stressende i seg selv, men er avhengig av talentenes vurdering av situasjonen for at de kan kjennetegnes som en stressor (Fletcher et al., 2006; Lazarus & Folkman, 1984).

3.2 Vurdering

Kognitiv vurdering refererer til et fotballtalents evalueringsprosess i møte med stimuli fra miljøet, og dens relasjonelle mening. Dette betyr blant annet hvilken relevans eller betydning situasjonen oppleves å ha for talentets måloppnåelse (Lazarus, 2006). Man skiller mellom to like viktige typer vurderinger: *primær*- og *sekundær* vurdering. Primær vurdering dreier seg om situasjonen er relevant for blant annet fotballtalentets mål eller situasjonsbestemte intensjoner. Dersom situasjonen vurderes som verken truende, skadelig eller ikke kan gi gevinst, omtales den som *irrelevant*. Dersom situasjonen for eksempel øker eller opprettholder talentets

muligheter for måloppnåelse vurderes den som *positiv*. Vurderes imidlertid situasjonen som meningsfull og relevant for talentets mål eller situasjonsbestemte intensjoner kan den oppleves som *stressende*, dermed kan situasjonen omtales som en stressor (Lazarus & Folkman, 1984). Situasjonene som vurderes som stressende kan oppfattes som en skade (skade mot ens mål som allerede har inntruffet), trussel (en skade mot ens mål som potensielt kan oppstå) eller utfordring (en potensiell trussel mot måloppnåelse en har tro på å overkomme) (Lazarus, 2006). Tidligere studier har funnet at idrettsutøvere typisk vurderer en stressor som skade, dersom den er hemmer mulighetene for måloppnåelse eller skader personlig trivsel (Hanton, Wagstaff & Fletcher, 2012). Videre vurderes ofte stressorer som en trussel, dersom den potensielt kan skade deres generelle karriereutvikling, prestasjon eller muligheter for måloppnåelse.

Den sekundære vurderingen refererer til fotballtalentets evalueringsprosess om man har ressurser til å mestre stressoren, hva man kan gjøre for å mestre eller minimere en stressende opplevelse (Hanton et al., 2012; Lazarus & Folkman, 1984). Dette innebærer en evaluering om potensial og muligheter for mestring, men ikke selve mestringsprosessen (Lazarus, 2006). Tidligere studier har funnet at sekundære vurderinger for eksempel omfatter begrensede ressurser til å mestre, hvor utøverne opplevde at de enten måtte akseptere situasjonen eller ikke kunne gjøre noe (Hanton et al., 2012). De fant også at utøvere sekundært vurderte situasjoner i et mer positivt lys, hvor de enten viste hvordan de skulle handle eller hadde ressursene til å mestre situasjonen.

3.3 Mestring og ressurser for å mestre

Lazarus og Folkman (1984, s. 141) definerer mestring på følgende måte: “Mestring er kognitive og atferdsmessige tiltak, som er under konstant forandring og søker etter å håndtere ytre og/eller indre krav, som vurderes som hindrende eller overskrider personlige ressurser” (*fritt oversatt*). Videre består mestring av en tillært respons for å suksessfullt nøytralisere eller minimere viktigheten av et truende forhold. For å mestre mangfoldet av stressorer kan både personlige og eksterne ressurser brukes (Stambulova, 2017). Personlige ressurser kan for eksempel være tillært kunnskap og psykologiske ferdigheter, mens eksterne ressurser for eksempel er sosial støtte (trenere, familie, lagkamerater, venner og lignende), samt tilrettelegging, bevisstgjøring av potensielle utfordringer og kunnskap i klubbene for å hjelpe talentene med å mestre (Morris et al., 2017; Morris et al., 2015).

Manglende evne, ressurser eller ineffektiv mestring av stressorer kan føre til strains og påvirke prestasjon negativt (Fletcher et al., 2006; Lazarus, 2000). Derfor må fotballtalentene lære seg eller få hjelp til å mestre stressorene de møter om de skal lykkes med å bli profesjonelle (Holt & Dunn, 2004; Morris et al., 2015). Tidligere forskning har funnet at unge fotballtalenter ikke evner å mestre alle stressorene de opplever (Reeves et al., 2009), og at yngre og mindre erfarne talenter ikke mestrer stress like effektivt som de eldre og erfarne (Bebetsos & Antoniou, 2003; Fields & Prinz, 1997). Eldre og erfarne idrettsutøvere har også mer kontroll over negative følelser i stressende situasjoner (Goyen & Anshel, 1998).

3.4 Strains

Ifølge Fletcher, Hanton og Wagstaff (2012) responderer idrettsutøvere negativt med et mangfold av følelser, holdninger og atferder i møte med stressorer. De responderer for eksempel med negative følelser som angst og med demotiverte holdninger. I denne sammenheng defineres angst som en spesifikk negativ respons på en stressor (Mellalieu, Hanton & Fletcher, 2006). Med en slik definisjon refererer man dermed til en situasjonsangst (fritt oversatt fra, *state anxiety*) som en respons på en spesifikk situasjon, og ikke som en varig personlighetsrelatert følelse på tvers av alle situasjoner (Thomas, Mellalieu & Hanton, 2008). Angst kan ofte fremkomme dersom et fotballtalent primært vurderer stressoren som en trussel mot seg selv, deres mål, når det er tvetydig hva som kommer til å skje og/eller når man har manglende ressurser eller kontroll til å mestre situasjonen (Lazarus, 1991, 2000; Uphill & Jones, 2007). Tidligere forskning har funnet at kognitive symptomer på angst for eksempel er tanker som sentreres rundt generelle bekymringer, konsekvenser, frykt, tvil på seg selv og bekymringer knyttet til selvpresentasjon (Fletcher et al., 2012; Morris, David & Hutchings, 1981; Uphill & Jones, 2007). Symptomer på angst kan også være somatiske, hvor ubehagelige følelsesforhold som nervøsitet og spenning er typiske kjennetegn (Morris et al., 1981).

En negativ respons, som angst kan videre ha negative konsekvenser for fotballtalentenes prestasjonsnivå (Butler, 1996; Lazarus, 2000). For eksempel hevder Jones (2003); (Uphill et al., 2008) at angst kan medføre en rekke handlingstendenser som å unngå eller flykte fra situasjoner følelsen assosieres med. Videre er kognitive funksjoner som fokus, oppmerksomhet og konsentrasjon sentrale for prestasjon. Angst kan imidlertid ha implikasjoner for disse funksjonene (Lazarus, 2000; Uphill et al., 2008). For eksempel kan angst føre til at fokuset rettes mot trusselen, hva som kan gå galt eller andre irrelevante ting (Hanton & Connaughton,

2002), istedenfor å handle som normalt, konsentrere seg om hva som foregår og hva man bør gjøre ute på banen. Neil et al. (2011) har ellers funnet at idrettsutøvere som opplever angst i prestasjonssettinger handler mer forsiktig og spiller på det trygge. Lazarus (2000) omtaler også at angst har potensial til å eskalere fra en respons på en situasjon til overordnet kriseprestasjon, hvor for eksempel hver feil som gjøres forsterker ubehaget.

Tidligere forskning har også funnet at stress potensielt kan forårsake overtrening (Meehan, Bull, Wood & James, 2004) og utbrenthet (Gustafsson & Skoog, 2012). Stress kan dermed forstås som en potensiell årsak til en rekke strains som vil være lite gunstig for prestasjon og utvikling. Fletcher et al. (2012) hevder imidlertid at det i mange tilfeller kan være uklare sammenhenger mellom stressorer og strains, noe som må tas i betraktning.

3.5 Personlige- og situasjonsbestemte faktorer

Det er allestedsnærværende interindividuelle- og intraindividuelle forskjeller knyttet til hvordan fotballtalenter opplever og responderer på samme situasjon (stressor) (Lazarus, 2000). Dette betyr at forskjellige talenter kan oppleve og respondere ulikt på samme situasjon, og samme talent kan oppleve og respondere ulikt på samme situasjon. Noe av årsaken til dette kan skyldes at både personlige og situasjonsbestemte faktorer har betydning for dynamikken i stressprosessen (Cerin, Szabo, Hunt & Williams, 2000), noe som understreker behovet for å undersøke idrettsutøveres opplevelser av stress i lys av ulike kontekster (McKay et al., 2008). Dette kommer som følger av den transaksjonelle naturen av stress, og at mangfoldige idiosynkratiske faktorer har innflytelse på opplevde stressorer (Lazarus & Folkman, 1984; Potts, Didymus & Kaiseler, 2019). Idiosynkratiske faktorer kan både være personlige og situasjonsbestemte.

Personlige faktorer inkluderer blant annet generelle faktorer som kjønn og alder. Det inkluderer også personlige faktorer som potensielt kan moderere stress, som mental tøffhet, selvtillit og psykologiske ferdigheter, for å nevne noen (for eksempel, Fletcher et al., 2006). Situasjonsbestemte faktorer omfatter blant annet forskjeller knyttet til tid og erfaring, hvor forskning har funnet at mer tid og erfaring i et respektivt miljø kan redusere stress (Sæther, 2018). Dette kan være som følger av at tidligere eksponering av stressorer kan gjøre situasjonen gjenkjennbar, hvor redusert usikkerhet kan moderere hvordan fotballtalenter responderer på disse stressorene (McGrath, 1970). Ferdighetsnivå, type idrett (for eksempel lagidrett eller

individuell idrett), konkurransenivå og forskjeller mellom klubber (for eksempel ressurser) er andre potensielle situasjonsbestemte faktorer. Det er imidlertid viktig å understreke at det er et mangfold av personlige og situasjonsbestemte faktorer som kunne blitt undersøkt, noe som gjør at denne oppgaven naturlig nok ikke kan ta høyde for alle.

4. Metode

I dette kapittelet vil det bli gjort rede for det metodiske utgangspunktet oppgaven er bygget på. Her vil det innledningsvis bli kort redegjort for prosjektets vitenskapsteoretiske forankring, før en mer utfyllende redegjørelse for valg av metode, utformingen av intervjuguiden, samt utvalget og tilgangen på feltet blir presentert. Avslutningsvis drøftes gjennomføring og dataanalyse med særlig fokus på forskningskvaliteten, forskerrollen og etiske hensyn.

4.1 Vitenskapsteoretisk forankring

I et forskningsprosjekt som dette er det hensiktsmessig å redegjøre for utgangspunktet for kunnskapsproduksjonen. Dette innebærer for eksempel hvilket paradigme man som forsker legger til grunn, hvilke forutsetninger dette medfører og hvordan dette har betydning for metodevalg (Collin, 2015; Widerberg, 2001). Et paradigme kan forstås som forskerens overordnede tro, forståelse av virkeligheten, sannheten, kunnskapssyn, hvordan en handler, hvordan en forstår informantene og hvordan kunnskapen uttrykkes som følge av et forskningsprosjekt (Markula & Silk, 2011). Hvilket paradigme som er mest hensiktsmessig vil variere ut i fra hva som er best egnet for prosjektets formål, og ikke ved at paradigmer kan rangeres som bedre enn andre (Markula & Silk, 2011).

Markula og Silk (2011) hevder at man kan skille mellom positivistisk- og interpretativ paradigme som to grunnleggende paradigmer, og at forskning i dag er et resultat av dette. Innenfor det positivistiske paradigme tar man utgangspunkt i naturvitenskapens tanke om objektiv og sikker kunnskap, hvor forskerens innvirkning i forskningsprosessen er fraværende (Aase & Fossåskaret, 2010). Med andre ord vil en slik tilnærming ha en grunnleggende tanke om at en annen forsker skal kunne finne de samme resultatene, noe som kan ses i sammenheng med kvantitativ metode (Lincoln & Guba, 1985; Widerberg, 2001). Det interpretative paradigmet har på sin side en grunnleggende tanke om at det eksisterer flere virkeligheter, konstruert av ulike individer (Lincoln & Guba, 1985). Denne tilnærmingen er i større grad tilbøyelig for individers ulike konstruksjoner av virkeligheten, noe som legger til grunn for både individuelle forskjeller og forskerens betydning i kunnskapsproduksjonen. En relativistisk ontologi, hvor man ser mennesket som helt og holdent unikt, og dermed en konstruktivistisk epistemologi som bygger på at forsker og informant skaper kunnskap gjennom sosial interaksjon ligger derfor i bunn (Sparkes & Smith, 2008, 2014; Widerberg, 2001). Dette samsvarer i større grad med kvalitativ metode.

Sentralt i kunnskapsproduksjonen for denne oppgaven er å forstå hvordan fotballtalenter opplever stress, med utgangspunkt i en sammensatt teoretisk forankring. Siden tidligere forskning på feltet har vist at toppidrettsutøvere i ulike idretter opplever et mangold av stressorer, og vurderer og responderer på disse forskjellig (for eksempel, Neil et al., 2011), anses det interpretative paradigmat som mest hensiktsmessig av de to grunnleggende paradigmene for å besvare prosjektets problemstilling. Dette innebærer også den relativistiske ontologien og konstruktivistiske epistemologien som det interpretative paradigmat er bygget på.

I lys av oppgavens interpretative tilnærming med nevnte ontologiske og epistemologiske utgangspunkt står tolkningens betydning sentralt. En hermeneutisk tilnærming betyr at man fokuserer på å tolke, oversette, tydeliggjøre, klargjøre og forklare (Widerberg, 2001, s. 24). Hermeneutikken baserer seg på visse grunnleggende antakelser eller forutsetninger som har betydning i analysemetoden. Her er det fire sentrale punkter: (1) mening skapes, framtrer og kan bare forstås i en sammenheng eller kontekst, (2) i all tolkning og forståelse er deler avhengig av helhet, og vice versa, (3) all forståelse forutsetter eller bygger på en eller annen form for forforståelse (for eksempel referanserammen eller det teoretiske utgangspunktet man betrakter fenomenet gjennom), (4) enhver tolkning forutgår av visse forventninger eller forutfattede meninger (Barbosa da Silva & Wahlberg, 1994; Widerberg, 2001, s. 24).

Hermeneutikken er relevant da kunnskapsproduksjonen må ses i lys av utvalgets situasjon i deres fotballkarriere, og ikke i en annen kontekst. Datainnsamlingen blir videre betraktet gjennom en forforståelse og et teoretisk utgangspunkt, og tolkninger vil alltid være preget av visse forventninger og forutfattede meninger (Widerberg, 2001). Forfatterens egne erfaringer som fotballspiller må derfor tas i betraktning, hvor dette kan føre med seg både forventninger og forutfattede meninger. Dette kan særlig ses i sammenheng med at kunnskapsproduksjonen i stor grad bygger på sosial interaksjon mellom forfatteren og informantene.

Synergien mellom vitenskapelige paradigmer og tilnærminger er ikke uvanlig. Dette skyldes at det er ofte er uklare skiller og betydninger av begrep mellom disse (Roulston, 2010). Paradigmenes typologier kan derfor anses som antydende forslag mer enn normative. Det anses derfor som hensiktsmessig å komplementere det interpretative paradigmat med hermeneutikk, da informantenes konstruksjoner av virkeligheten vil betraktes og forstås gjennom et teoretisk

utgangspunkt. Samtidig som at hermeneutikken i større grad synliggjør forfatterens betydning i kunnskapsproduksjonen (Widerberg, 2001).

4.2 Valg av metode

Valg av forskningsmetode er i utgangspunktet pragmatisk, og man må vurdere hva som er hensiktsmessig i henhold til problemstillingen (Ringdal, 2013). Ofte opererer man med to hovedformer for innsamling av datamateriale, kvantitativ og kvalitativ metode (Thagaard, 2003). I denne oppgaven er det anvendt kvalitativ metode, noe som anses som mest hensiktsmessig, da oppgavens tema i stor grad er basert på forståelse av informantenes eget ståsted. En kvalitativ forskningsmetode er også i tråd med oppgavens vitenskapsteoretiske forankring (Lincoln & Guba, 1985; Markula & Silk, 2011; Sparkes & Smith, 2014). Et typisk kjennetegn ved kvalitativ metode er at man innhenter mye informasjon på et relativt lite utvalg. Ulike typer intervju, observasjoner, casestudier og dokumentanalyser inngår i denne typen forskning (Thagaard, 2003). En kvalitativ metode som intervju hevdes for eksempel å være hensiktsmessig for å få en dypere forståelse av subjektive tanker og erfaringer (Dalen, 2011). Kvalitative intervju er også mye anvendt innen forskning som tar utgangspunkt i Lazarus (1991, 2000, 2006); Lazarus og Folkman (1984) sitt stressperspektiv (Neil, Mellalieu & Hanton, 2009).

Siden oppgavens teoretiske og tematiske utgangspunkt i stor grad er forankret i at ulike fotballtalenter opplever et mangfold av situasjoner forskjellig, så kan intervju bidra til økt forståelse knyttet til dette. En kvantitativ forskningsmetode kunne på en side avdekket et større representativt utvalg, samt ulike årsaksforklaringer (Ringdal, 2013). Tidligere forskning på feltet som har anvendt et kvantitativt utgangspunkt har derimot møtt kritikk, da blant annet et spørreskjema vil kunne føre til at utvalget svarer på forutbestemte stressorer, og dermed overser utvalgets unike opplevelser (Neil et al., 2009). Neil et al. (2007) hevder videre at det ikke eksisterer et instrument som tar hensyn til en holistisk stresstilnærming som denne studien bygger på. I tillegg hevder Lazarus (2006) at miljømessig stimuli (stressorer) ikke er nok for å forstå stress. Han hevder at man må forstå de individuelle forskjellene gjennom eksempelvis vurderinger for å kunne forstå stress. Dette lar seg ikke gjøre i like stor grad ved å kvantifisere, siden statistisk sannsynlighet ikke tar for seg slike subjektive data (Lazarus, 2006). Allikevel kan kvantitative studier være supplementære eller være utgangspunktet for ytterligere kvalitativ undersøkelse (Neil et al., 2009), noe som viser at begge metodiske tilnærminger bidrar til økt kunnskap.

Forskeren sin rolle i et kvalitativt prosjekt er imidlertid ofte preget av forskeren selv, noe som gjør det utfordrende at prosjektet er gjennomgående objektivt (Thagaard, 2003). Derfor vil forskningsprosessen blir framstilt så tydelig og detaljert som mulig i dette kapitlet.

Intervju

Som forskningsmetode er intervju mye anvendt innen kvalitativ forskning. Ifølge Dalen (2011) er intervju særlig egnet hvor formålet er å forstå menneskers ulike opplevelser knyttet til sin livssituasjon. Det argumenteres også for at det kvalitative intervju anvendes for å søke innsikt i informantenes subjektive erfaringer, tanker og følelser (Dalen, 2011; Kvale & Brinkmann, 2015).

Kvalitative intervju kan imidlertid ha forskjellige former. I denne oppgaven er det anvendt en intervjuform, hvor semistrukturert intervju er mest nærliggende. En slik intervjuform kjennetegnes blant annet med at intervjuet fokuseres mot et forutbestemt tema som forsker ønsker å forstå, og hvor forskeren tar rollen som aktiv ordstyrer (Markula & Silk, 2011; Widerberg, 2001). Det er imidlertid viktig å påpeke at tidligere forskning på det aktuelle fagfeltet har vært bekymret for at en for streng struktur i intervjuprosessen vil føre til at utvalget i for stor grad svarer på forutbestemte stressorer, istedenfor det de faktisk opplever (for eksempel, Neil et al., 2009). Med dette utgangspunktet er det i denne oppgaven anvendt semistrukturerte intervju med åpne spørsmål, hvor informantene i stor grad forteller fritt om deres opplevelser. Kvale og Brinkmann (2015) hevder blant annet at et av de store fortrinnene til intervju som forskningsmetode er dens tilbøyelighet med tanke på struktur, noe som gjør det enklere for forsker å ta tak i uventede vendinger med oppfølgingsspørsmål. Dette gjør at man sammenlignet med en kvantitativ studie kan undersøke en rikere forklaring av fotballtalentenes stressopplevelse (Neil et al., 2009). Det stiller derimot krav til prosedyrene rundt prosjektet. Ved å anvende en slik form for intervju vil datainnsamlingen være i tråd med oppgavens ontologiske og epistemologiske utgangspunktet. At informantene får snakke åpent om hvordan de personlig opplever sin livssituasjon, gjør det tilbøyelig for ulike konstruksjoner av virkeligheten. En semistrukturert intervjuform bygger også på at kunnskapsproduksjonen etableres gjennom interaksjon mellom forsker og informant.

4.3 Tilgang på feltet og utvalg

En forsker som søker etter relevante informanter til et forskningsprosjekt kan i mange tilfeller allerede ha et kontaktnettverk som gjør denne prosessen enklere og mer effektiv (Widerberg, 2001). Som aktiv fotballspiller har denne oppgavens forfatter gjennom mange år utviklet et relativt omfattende nettverk. Denne tilstedeværelsen i fotballmiljøet har bidratt til både å skaffe kunnskap om og rekruttere relevante informanter. I praksis har dette betydd at kontaktnettverket har blitt brukt for å rådføre seg om potensielle informanter og kontaktetablering med de som tilfredsstilte utvelgingskriteriene for oppgaven. Oppgavens veileder har også bistått med sin tilgang på feltet. Gjennom forespørsler til klubbrepresentanter ble det etterhvert etablert kontakt mellom oppgavens forfatter og informanter.

I utvelgingsprosessen til denne oppgaven er utvalget strategisk utvalgt. Dette innebærer at det rekrutteres informanter som tilfredsstillte utvalgte kriterier og kvalifikasjoner som ses relevante for å besvare problemstillingen (Thagaard, 2003). Kriteriene for utvalget er: (1) fotballtalentene er i aldersgruppen som defineres som juniorspillere (født 2000-02), (2) de er tilknyttet A-laget som minimum regelmessige hospitanter, og (3) de respektive Postnordliga- eller Eliteseriekubbene anser spilleren som en av spillerne som er nærmest å lykkes i denne aldersgruppen. Dette vil dermed være talentene som står midt i overgangen mellom junior- og seniorfotballen og anses som nærmest å realisere en potensiell karriere som seniorspiller i Postnordligaen eller en profesjonell karriere i Eliteserien.

Rekrutteringen av utvalget har foregått på to forskjellige måter. Noen av informantene er rekruttert som følger av den nevnte kontakten mellom veileder og klubbrepresentanter for aktuelle klubber. Denne kontakten ble etablert gjennom kommunikasjon per e-post, hvor informasjon om studiet ble gitt (se vedlegg 2). Andre informanter ble rekruttert ved å bruke kontaktnettverket til forfatteren i fotballmiljøet, først ved å henvende seg til klubbrepresentanter, og etter godkjenning informantene personlig. Her ble samme informasjonsskriv utlevert til informantene og til klubbrepresentanter ved ønske. Dette resulterte i ti informanter, hvor fem er tilknyttet Eliteseriekubber og de resterende fem Postnordligaen. Alle informantene er født i perioden 2000-01, noe som er i tråd med kriteriet om at utvalget skal bestå av fotballtalenter som per aldersdefinisjon er juniorspillere. Videre tilfredsstillte alle informantene kriteriet om at de respektive klubbene anerkjenner de som talentene som er nærmest A-laget eller A-lagsspill.

Tematikken i oppgaven viser videre til store individuelle forskjeller med tanke på opplevelsen av stress, der blant annet konkurranse- og ferdighetsnivå er faktorer som kan utgjøre forskjeller (Fletcher & Fletcher, 2005). Dette er en vesentlig årsak til at utvalget er todelt med informanter fra både Eliteserien og Postnordligaen. Det argumenteres også for en slik todeling av utvalget fordi tidligere forskning har funnet at både profesjonelle utøvere og semi-profesjonelle/amatører møter en rekke stressorer, men at kildene til stress kan være vidt forskjellige (Mellalieu et al., 2009). Siden Eliteserien er det høyeste nivået i norsk fotball defineres dette naturlig nok som profesjonelt nivå i denne oppgaven. Postnordligaen er tredje nivå i norsk fotball og er litt mer problematisk å definere. Dette skyldes at det eksisterer store avvik mellom klubber med tanke på fasiliteter, ambisjoner og økonomiske ressurser (Hustad, 2019). I tillegg er strukturen i Postnordligaen profesjonalisert ved å halvere antall lag på nivået. Fra 2017 ble Postnordligaen halvert til to avdelinger, hvor det tidligere var fire (Haugland, 2016). I denne oppgaven vil Postnordligaen derfor defineres som semi-profesjonelt nivå.

I analysen (kapittel 5) vil informantene presenteres med unike koder med formål om å anonymisere, skille nivået informantene er tilknyttet og for strukturens skyld. Derfor vil informantene som er tilknyttet en Eliteserielubb presenteres med «ES» sammen med et tall for å adskille dem (ES1-ES5). Informantene tilknyttet en Postnordligaklubb blir på samme måte presentert med «PN» (PN1-PN5). Ved direkte sitater vil disse bli gjengitt i kursiv og med innrykk. Dersom sitater fra samme informant blir sammenslått vil dette markeres med «(...)». Enkelte sitater behøver tilleggsinformasjon. Er dette tilfellet vil dette presenteres i parentes, uten kursiv. Dersom sitat inneholder tredjepersoner, klubbnavn eller annen informasjon som må anonymiseres, vil disse presenteres med fet skrift. For eksempel: **Eliteserielubb, A-lagstrener** og lignende.

Siden opplevelsen av stress kan variere som følger av blant annet personlige og situasjonsbestemte faktorer (Cerin et al., 2000), vil det presenteres en kort profil på informantene. Tabell 1, viser for eksempel hvor lenge talentene har hatt en tilknytning til sin klubb sitt A-lag, hvilken status de har der og den høyeste konkurranseerfaringen de hadde ved gjennomføringen av intervjuene. For å være tydelig med tanke på talentenes status vil; «trener fast med A-laget» innebære at spilleren kun trener med A-laget, «fast hospitant» betyr at spilleren både har en fast- og strukturert plan med tanke på deltakelse på A-lagstrening, mens «regelmessig hospitant» refererer til at spilleren både i varierende grad deltar på A-lagstrening

og ikke har en fast struktur i hospiteringsordningen. Som tabellen viser så er det en del variasjoner som må tas i betraktning i analysen.

Tabell 1: Informantprofiler som viser relevante ulikheter knyttet til tid, status og erfaring på A-lag.

Spiller	Fødselsår	Tid/ Status	Erfaring
PN1	2001	1 sesong, fast hospitant	Korte innhopp
PN2	2001	1 sesong, trener fast med A-lag	Korte innhopp
PN3	2000	2 sesonger, trener fast med A-lag	Startet noen kamper
PN4	2001	2 sesonger, fast hospitant	Korte innhopp
PN5	2000	1 sesong, trener fast med A-lag	Startet noen kamper
ES1	2000	1 sesong, fast hospitant	Kamptropper
ES2	2000	1 sesong, fast hospitant	Et innhopp
ES3	2000	1 sesong, fast hospitant	Ikke spilt
ES4	2000	1 sesong, regelmessig hospitant	Ikke spilt
ES5	2000	Regelmessig hospitant siste halvår	Ikke spilt

4.4 Utforming av intervjuguide

I forskningsprosjekter som anvender intervju, og særlig semistrukturert form har behov for å utarbeide en intervjuguide (Dalen, 2011). Denne bør inneholde sentrale spørsmål og temaer som skal dekke de viktigste områdene av fenomenet som skal belyses. I utformingsprosessen av intervjuguiden ble det tatt utgangspunkt i Dalen (2011, s. 27) sine kriterier: (1) er spørsmålet klart og utvetydig?, (2) er spørsmålet ledende?, (3) krever spørsmålet spesiell kunnskap og informasjon som informanten kanskje ikke har?, (4) inneholder spørsmålet for sensitive områder som informanten vil vegre seg for å uttale seg om?, og (5) gir spørsmålsstillingen rom for at informanten kan ha egne og kanskje utradisjonelle oppfatninger?

I forbindelse med noe av kritikken som er rettet mot kvantitativ forskning på feltet, hvor utvalget svarer på forhåndsbestemte stressorer påpekes videre viktigheten av åpenhet i spørsmålene ved å anvende et kvalitativt intervju (Neil et al., 2009). Når man i tillegg vet at studier på feltet som tar utgangspunkt i Lazarus sitt transaksjonelle perspektiv på stress har funnet store forskjeller knyttet til responser, et mangfold av stressorer og ulike vurderinger av

disse, er et avgjørende premiss å ikke utforme en intervjuguide med forutbestemte stressorer og responser (Arnold & Fletcher, 2012; Neil et al., 2009).

Videre i utformingsprosessen av intervjuguiden er det forsøkt å ta hensyn til flere forhold. I tillegg til Dalen (2011) sine kriterier er kritikken og fremgangsmåten i tidligere forskning på feltet tatt i betraktning. Spørsmålene er ellers formulert med hensikt om å knytte informantenes svar mot prosjektets teoretiske utgangspunkt. Forfatterens egne tanker i utformingen av spørsmålene er også vektlagt. Dette er imidlertid kun gjort med formål om å knytte spørsmålene direkte mot prosjektets kontekst.

Enkle oppvarmingsspørsmål kan være hensiktsmessig i et intervju. Naturlige spørsmål å stille i den forstand er spørsmål som krever lite refleksjon, og som sørger for en avslappet stemning (Tjora, 2012). Som intervjuguiden viser (se vedlegg 1) er de første spørsmålene mer generelle spørsmål om informantenes fotballkarrierer så langt. Spørsmålene som i større grad er rettet mot prosjektets formål er forsøkt formulert på en måte som gjør de klare og utvetydige for informantene (Dalen, 2011). Ved å strebe etter å formulere spørsmålene med hverdagslig språk kan dette bidra til å redusere misforståelser (Markula & Silk, 2011). Overordnet inneholder intervjuguiden fem seksjoner: (1) Bakgrunnsinformasjon som tilknytning til A-laget, erfaring på seniornivå og ambisjoner, (2) Hvilke stressorer informanten opplever i overgangen fra junior -til seniorfotball, (3) Oppfølgingsspørsmål om hvorfor de opplever de nevnte stressorene, (4) Hvordan dette påvirker de, både i lys av prestasjon og utvikling, og (5) Fokus på -og erfaring med mentale ferdigheter, samt en kort intervjugjennomgang (for eksempel, er det noe i løpet av intervjuet som du føler er usagt eller vil tilføye?).

Det er imidlertid viktig å påpeke at intervjuguiden ikke nødvendigvis er en mal som forsker følger kontinuerlig i intervjuprosessen. Den er i større grad et viktig verktøy, slik at forskeren kan følge en viss struktur på tematikk og uttrykke hva som skal analyseres (Widerberg, 2001). I lys det fjerde kriteriet til Dalen (2011) kan for eksempel noen av spørsmålene oppleves som ubehagelige eller vanskelige å snakke om. Dette førte til at forfatter beveget seg noe utenfor strukturen i intervjuguiden ved visse anledninger, noe som vil utdypes nærmere i neste delkapittel.

4.5 Gjennomføring av intervjuene

Samtlige av informantene i dette prosjektet er både skoleelever på videregående skole og ambisiøse fotballspillere med travle hverdager. For å gjøre situasjonen rundt intervjuene mest mulig avslappet fikk informantene mulighet til å fritt bestemme ønsket tid og sted for intervjuet. Slik tilrettelegging kan bidra til å skape god informasjonsflyt (Markula & Silk, 2011). Med dette utgangspunktet ble intervjuene gjennomført på en rekke forskjellige steder. Noen intervju ble gjennomført på informantenes skoler, hvor forfatteren selv kontaktet en representant ved den aktuelle skolen med formål om å få låne et rom til intervjuene. Dette lot seg gjøre ved alle tilfellene. Intervjuene som ble gjennomført på informantenes skoler ble også gjennomført i informantenes fritimer etter eget ønske om dette. Andre informanter har ønsket at forfatteren selv skal bestemme sted, og da har intervjuene blitt gjennomført på grupperom ved en av Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) sine campuser. Disse intervjuene ble også gjennomført på dagtid, hvor informantene hadde fridag fra skole. Det er imidlertid to unntak, hvor en informant på grunn av reiseavstand ønsket å gjennomføre intervjuet nærmest mulig bostedet. Da avtalte forfatter å låne et rom på klubbhuset til informantens klubb for å gjennomføre intervjuet nært informantens bosted og i kjente omgivelser. I følge Dalen (2011) kan kjente og dagligdagse omgivelser bidra til å redusere konteksteffekten, og skape en komfortabel kontekst å bli intervjuet fra informantens ståsted. Ved det andre unntaket ble intervjuet gjennomført med *Facebook messenger* sin telefonfunksjon. Dette ble gjort, da informanten ikke hadde anledning til å møtes ansikt-til-ansikt.

Intervjuenes varighet varierte fra 30-54 minutter, hvor fire av intervjuene var i tidsintervallet 30-38 minutter, tre i tidsintervallet 40-44 minutter og de siste tre var i tidsintervallet 47-54 minutter.

I gjennomføringen av intervjuene ble lydopptak gjort gjennom applikasjonen *Taleopptak* på Macbook. Datamaskinen ble i alle intervjuene plassert foran, litt til siden og med skjermen vendt mot forfatteren. Dette ble gjort så skjermbilde på Macbooken ikke skulle distrahere informanten på noen måte. Den ble også plassert litt til siden slik at en enkel og naturlig øyekontakt mellom forsker og informant var til stedet. I følge Tjora (2012) er det optimale å plassere lydopptaker på en diskret plass for at det ikke skal påvirke informanten på noen måte i løpet av intervjuet. Med tanke på potensielle utfordringer ved å ha Macbooken synlig i gjennomføringen av intervjuet forsøkte forsker å avdramatisere situasjonen med å være nøye

med å repetere informasjon om bruken og formålet med lydopptak. Her ble det blant annet repetert at det formålet ved å bruke lydopptak er med tanke på transkribering og analysearbeid, og at lydopptakene vil bli slettet etter prosjektslutt. Informantene ble også nok en gang informert om anonymisering, at de bestemmer selv hva de vil svare på og at de også kunne trekke seg. Ved å repetere dette ansikt-til-ansikt kan dette føre til økt trygghet, tillit og dermed bedre informasjonsstrøm (Dalen, 2011). Det opplevdes ikke noen informanter nølte eller sa seg uvillige til at det ble brukt lydopptak. I gjennomføringen av intervjuet med Facebook messenger sin telefonfunksjon ble lydopptak gjort med applikasjonen *Apowersoft audiodevice*, som brukes til å ta opptak av både ut- og innlyd.

Som det er nevnt i forrige delkapittel så forfatter det som hensiktsmessig å improvisere i visse anledninger i gjennomføringen av intervjuene. For eksempel var det situasjoner under noen av intervjuene, hvor informanten nølte med å svare på spørsmålene. Dette kan blant annet skyldes at spørsmålet opplevdes som uklare eller at det var ubehagelig å snakke om, noe som ikke vil tilfredsstille Dalen (2011) sine kriterier som var utgangspunktet for utformingen av spørsmålene. I disse situasjonene valgte imidlertid forfatter å vise til resultater fra tidligere forskning, som er en måte å få fram synspunkter og meninger på (Dalen, 2011). Situasjoner hvor forfatter mistenkte at informanten syntes det var ubehagelig å snakke om det aktuelle temaet og hvor det opplevdes som passende, ble forfatterens egne erfaringer som fotballspiller delt med informanten. Ved å vise forståelse og empati for informantens livsverden kan dette skape tillit, trygghet og økt informasjonsflyt (Rubin & Rubin, 1995). Det er derfor vesentlig å ta høyde for disse distinksjonene, hvor det på en side kan hevdes at manglende tilfredsstillelse av Dalen (2011) sine kriterier ble komplementært ved å vise til forskningsresultater og egne erfaringer. På den andre siden kan dette ha ledet informantene til å svare som de gjorde.

4.6 Analyse av data

Analysearbeidet innebærer blant annet å organisere datamaterialet som er innhentet, se etter mulige mønster og fortolke dette. Samtidig vil forskerens tilnærming være preget av forskerens egen førforståelse og erfaring på det aktuelle feltet (Widerberg, 2001). Forskningsdataen blir også preget av dette, fordi dataene i seg selv er et resultat av forskerens analyser som kontinuerlig pågår i hele prosjektprosessen. Det er for eksempel en rekke valg og innfallsvinkler forskeren selv har tatt stilling til i et mangfold av muligheter (Widerberg, 2001). Forfatterens førforståelse innenfor feltet må derfor belyses, hvor både erfaring som student i idrettsvitenskap

og erfaring som aktiv fotballspiller gjør at man allerede hadde noen tanker om feltet før prosjektstart.

Transkribering, koding og kategorisering

En forutsetning for å kunne analysere datamaterialet fra intervju er at det innholdet omdannes til tekst. I fortsettelsen av at intervjuene ble tatt opp med lydopptak, ble dermed intervjuene i sin helhet transkribert som en del av etterarbeidet. Dette er en tidskrevende prosess, men er samtidig et viktig utgangspunkt for muligheten til å bearbeide og analysere datamaterialet på en god måte (Kvale & Brinkmann, 2015). Etterarbeid som transkribering skal ideelt sett gjøres rett etter gjennomføringen av det aktuelle intervjuet (Nilssen, 2012). Transkriberingsprosessen ble i lys av dette i majoriteten av tilfellene gjennomført rett etter intervjuene. Av praktiske årsaker som tidsbruken ved transkribering, ble to av intervjuene først ferdigstilt den påfølgende dagen, uten at dette opplevdes som noen svakhet. Transkriberingen ble videre gjennomført på bokmål, noe som gjør at dialekter ble oversatt. Denne oversettelsen førte ikke til noen nevneverdige endringer, samtidig som at det bidrar til økt anonymisering og mindre grad av verbale misforståelser.

Videre i analysearbeidet ble transkripsjonene av intervjuene organisert i koder og kategorier. For å kode datamaterialet på en systematisk måte ble det først laget individuelle profiler for hver informant, noe som også er gjort i lignende studier på feltet (McKay et al., 2008). Den første delen av kodingsprosessen kan ses i lys av Corbin og Strauss (2008) sin betegnelse *åpen* koding. En slik måte å kode datamaterialet på har som formål å identifisere deler som kan inngå i kategorier. I lys av avhandlingens teoretiske utgangspunkt har det for eksempel blitt identifisert ulike stressorer som kan inngå i de tre stresskategoriene som er redegjort tidligere.

Siden arbeidet med koding og kategorisering omtales som en prosess (Dalen, 2011), er datamaterialet kodet videre for å belyse sammenhengen mellom de stressrelaterte termene. Dette beskrives som *aksial* koding, som er godt egnet hvor formålet er å beskrive en situasjon, forhold som utløser handlingen, konkrete reaksjoner i situasjonen og konsekvensene av disse (Corbin & Strauss, 2008). Ved å kode datamaterialet på denne måten har det vært mulig å koble stressorene som ble identifisert i den åpne kodingen til ulike vurderinger, responser og mestring.

Den siste delen av kodingsprosessen omtales som *selektiv* koding (Corbin & Strauss, 2008). Etter å ha etablert de foregående kodene og laget en sammenheng mellom de, handler den selektive kodingen om å samle trådene i en overordnet forståelse av det mest sentrale knyttet til det som studeres (Corbin & Strauss, 2008). I denne delen av kodingsprosessen ble de mest sentrale forholdene satt i sammenheng med dens betydning for oppgavens formål. I analysen vil dette fremstilles gjennom sitater som diskuteres i lys av det teoretiske utgangspunktet for oppgaven.

Analysemetode og fremstillingsform

I likhet med at man må ta et valg om hvilken vitenskapsteoretiske forankring og forskningsmetode som er hensiktsmessig når man skal gjennomføre et forskningsprosjekt, så må man også velge en analysemetode som er i tråd med dette. Analysemetoden som er anvendt i denne oppgaven er i tråd med det interpretative paradigme og hermeneutiske tilnærming. Ved å plassere seg i dette paradigme, samt å anvende intervju, vil man utforske informantenes ulike konstruksjoner av virkeligheten og deres livserfaring. Deretter blir dette fortolket og gis mening i lys av en hermeneutisk tilnærming. Dette innebærer betraktninger gjennom oppgavens teoretiske utgangspunkt og forfatterens betydning i kunnskapsproduksjonen (Widerberg, 2001).

I den påfølgende analysen betyr dette at informantenes konstruksjoner av virkeligheten og livserfaring presenteres gjennom faktiske sitater, før de gis mening og tolkes i lys av oppgavens teoretiske utgangspunkt og tidligere forskning på feltet. Dette kan eksemplifiseres gjennom at informantenes stressopplevelser og dens påvirkning gis mening gjennom Lazarus (1991, 2000, 2006; Lazarus & Folkman, 1984) sitt transaksjonelle perspektiv på stress. Dette blir videre sett i lys av en større kontekst innenfor talentutvikling i fotball. I analysen vil sitater bli gjengitt og diskutert under stresskategoriene som er redegjort tidligere. I tillegg blir de fremstilt under underoverskrifter innenfor hver stresskategori, som representerer den overordnede stressoren fotballtalentene opplever. Denne fremstillingsformen kan ses i sammenheng med det, Widerberg (2001) beskriver som en tematisk fremstillingsform. Kategoriene og underoverskriftene er definert av forfatter, men er koblet mot studiens teoretiske utgangspunkt og empiri på feltet.

Det er imidlertid viktig å merke seg at en slik analysemetode i større grad enn mange andre bygger på forskerens forforståelse. Dermed må man ta hensyn til forfatters egen livsverden og

erfaringer på fotballfeltet. En mer utfyllende refleksjon om forskerrollen vil redegjøres ved neste delkapittel.

4.7 Forskningskvalitet

For å vurdere forskningskvaliteten i et prosjekt blir det bruk ulike begrepsapparater og innfallsvinkler, og noe av årsaken til dette er blant annet at noen av begrepene er bedre egnet til kvantitativ forskning enn kvalitativ forskning (Thagaard, 2003). Sentralt innenfor kvalitativ forskningskvalitet er validitetsdrøfting (Dalen, 2011). Man har også kvalitative kvalitetskriterier som: *troverdighet, pålitelighet, transparens og forskerrefleksivitet*, som er anvendt for å beskrive kvaliteten i kvalitativ forskning (Markula & Silk, 2011). Disse vil være utgangspunktet i denne oppgaven.

Oppgavens troverdighet kan øke som følge av flere forhold. For eksempel er en grundig redegjørelse av hele den metodiske prosessen nødvendig for å styrke troverdigheten (Markula & Silk, 2011; Thagaard, 2003). I tillegg vil troverdigheten påvirkes av erfaring og hvor lenge forsker har vært på feltet. Derfor må forfatterens tid og erfaring på fotballfeltet og som student på idrettsfeltet tas i betraktning. Videre er en grundig redegjørelse av metodiske valg helt sentralt for å øke troverdighet, og samtidig gjøre prosjektet mer transparent for leseren. Dette betyr at prosjektet blir mer gjennomiktig, slik at man selv som leser kan vurdere troverdighet og overføringsverdien til andre kontekster (Markula & Silk, 2011; Tjora, 2012).

Ved å gjøre forskningsprosjektet enklest mulig å etterspore vil også påliteligheten øke. Dette vil si at forskningsprosjektet må redegjøres på en slik måte at prosessen også kan gjennomgås av en person som leser det, og dermed gjør det mulig å selv godkjenne dette (Markula & Silk, 2011). I denne oppgaven er det derfor etterstrebet å redegjøre for valg og argumentasjon for disse på en så presis måte at leser blir tilfreds med tanke på oppgavens pålitelighet.

Forskerrollen

En validitetsdrøfting av forskerrollen er også nødvendig, herunder også forskerrefleksivitet. Her må det igjen påpekes at forsker må reflektere over sin egen rolle i prosjektet, da et kvalitativt prosjekt vil påvirkes av forskeren selv gjennom ens førforståelse av fenomenet (Dalen, 2011; Widerberg, 2001). Dette kan eksemplifiseres med forfatterens tid og egne erfaringer som fotballspiller, noe som kan påvirke blant annet utformingen, tolkninger og funn.

En utfordring ved dette kan være å ikke ha en tilfredsstillende analytisk distanse, som kan føre til at egne erfaringer påvirker tolkningene som blir gjort (Hastrup, 1991). Et første steg for å imøtekomme slike utfordringer er å redegjøre eksplisitt om sin tilknytning til fenomenet, slik at lesere selv kan vurdere om slike forhold kan ha hatt en påvirkning (Dalen, 2011).

På en annen side kan kjennskap til feltet ha bidratt til bedre forståelse for uttalelser fra utvalget og økt informasjonsstrøm, i motsetning til en forsker som skal undersøke et fremmed fagfelt (Nilssen, 2012). For eksempel er intersubjektivitet mellom forsker og informant en vesentlig forutsetning for kvalitative intervju. Dette bygger på at opplevelser og situasjonstolkninger blir felles for begge partene, og dermed så nært informantens opplevelser som mulig (Dalen, 2011). Det oppleves at det ble lagt til rette for en naturlig intersubjektivitet, hvor forfatterens status som fotballspiller gjorde at samtlige informanter viste hvem han var. Dette kan ha bidratt til en gjensidig tillit med gode forutsetninger for god informasjonsflyt om et felles interesseområde (Aase & Fossåskaret, 2010). For å sikre videre intersubjektivitet fulgte forfatteren opp med spørsmål som «har jeg forstått deg riktig...?», for å sikre at begge parter har felles forståelse av opplevelsen eller situasjonen.

Ved å anerkjenne de to distinksjonene, hvor forfatterens status som fotballspiller både kan være problematisk og fordelaktig vil det kunne føre med seg visse forutsetninger. Det er imidlertid opp til leser å vurdere kritisk i hvilken grad forskerrollen har hatt betydning for resultatet (Dalen, 2011).

Generalisering

Denne oppgaven har verken en ambisjon eller særlig gode forutsetninger for generalisering. Begrepet generalisering er i større grad knyttet til den kvantitative forskningstradisjonen, noe som gjør at man må ha en litt annen tilnærming til spørsmål om resultatene kan overføres til andre grupper (Dalen, 2011). Oppgavens formål bør heller ses i lys av økt kunnskap og som et bidrag til den eksisterende forskningen innenfor talentutvikling og stress som fagfelt. På en slik måte kan forskningen bidra til ny kunnskap ved at det blant annet er lite forskning på samme type utvalg (Reeves et al., 2009) og at få har anvendt et holistisk stressperspektiv (Hanton et al., 2008). På en annen side blir funnene i denne oppgaven forankret i tidligere forskning innen både talentutvikling og stress, noe som bidrar til å gjøre funnene relevante og gyldige (Tjora, 2012). Neil et al. (2007) hevder også at det så langt ikke eksisterer et godt instrument som tar

utgangspunkt i en holistisk stresstilnærming slik denne oppgaven gjør, noe som kreves dersom funnene skal kunne generaliseres.

I likhet med de andre kvalitative kvalitetskriteriene er resultatenes overføringspotensial opp til leseren å vurdere (Andenæs, 2001). Dette innebærer kritiske vurderinger om forsker har redegjort tilstrekkelig for at resultatene skal kunne overføres til leserens formål.

Etiske hensyn

I planleggingsfasen av denne oppgaven ble det utarbeidet et meldeskjema som ble sendt inn til Norsk senter for Forskningsdata (NSD). Dette innebærer at personvernombudet vurderer om prosjektet etterlever personvernforordningen, og om utvalgets personopplysninger blir respektert. Etiske spørsmål ved kvalitativ forskning handler for eksempel om at utvalgets behov og interesser respekteres. Slike spørsmål omfatter for eksempel krav om informert og fritt samtykke, krav om å informere de som utforskes og krav om konfidensialitet (NESH, 2006). Samtidig som at sensitiv informasjon anonymiseres når prosjektet publiseres, blir deres identitet beskyttet i arbeidet med prosjektet og tiden etter. Utvalget har videre blitt informert både skriftlig (se vedlegg 2) og gjentatte ganger muntlig om at informasjonen de forteller vil anonymiseres, orientering om hva deres deltakelse vil innebære og om fri deltakelse. Dette omfatter ikke kun deres personopplysninger, men også informasjon som navn på deres klubber og tredjepersoner som nevnes. De har også blitt informert om at de når som helst kan si nei til å svare på enkelte spørsmål eller trekke seg fullstendig fra prosjektet dersom de ønsker det. Denne informasjonen ble også gitt skriftlig til informantene, og samtykke måtte signeres før gjennomføringen av intervjuene. Informasjonsskrivet påpeker også at datamaterialet som transkripsjonene og lydopptakene vil bli slettet ved prosjektslutt. Før oppstart av datainnsamlingen ble dette vurdert som tilfredsstillende, og godkjent (se vedlegg 4).

Ved publisering av oppgaven er det kun alder, erfaring på seniornivå og hvilket nivå informantene er tilknyttet som nevnes. Dette er fordi det vil være hensiktsmessig å skille utvalget med bakgrunn i hvilket nivå de er tilknyttet. Dette gjøres for å kunne ta tak i mulige forskjeller knyttet til det å være en del av en Eliteserie- eller Postnordligaklubb. Utvalget vil imidlertid ikke kunne gjenkjennes kun ved å nevne generell informasjon som at de er spillere i junioralder og er tilknyttet deres respektive nivåer.

5. Fotballtalentenes stressopplevelser og dens påvirkning

I dette kapittelet vil sentrale funn fra datainnsamlingen bli presentert ved direkte sitater fra fotballtalentene. Videre vil dette bli fortolket og analysert i lys av oppgavens teoretiske utgangspunktet og tidligere forskning på feltet. Analysen vil i stor grad fokusere på å besvare oppgavens problemstilling; først ved å belyse fotballtalentenes opplevelser av stress i overgangen fra junior-til-seniorfotball, hvordan dette påvirker de i lys av prestasjon og utvikling, samt forskjeller både mellom nivå og individ. Særlig siste delkapittel vil belyse potensielle implikasjoner stress kan ha for talentutvikling.

Funnene vil bli kategorisert og presentert innenfor de tre stresskategoriene som er anvendt i tidligere forskning på feltet, og som er redegjort for tidligere i oppgaven (for eksempel, Fletcher et al., 2006). Presentasjon og analyse av funnene vil bære preg av et sekvensielt format, for eksempel ved å presentere stressorene innledningsvis, etterfulgt av vurderingsprosessen og negative responser når det er tilfellet. Dette er av hensyn til de nære sammenhengende mellom de ulike stressrelaterte termene (for eksempel, Neil et al., 2007) og analysens struktur.

5.1 Målsettinger

Et vesentlig utgangspunkt for at fotballtalentene skal oppleve stress er at viktige mål eller situasjonsbestemte intensjoner står på spill (Lazarus, 2006; Lazarus & Folkman, 1984). Derfor er det hensiktsmessig å starte følgende analyse med å redegjøre for talentenes målsetninger. Funn i denne oppgaven viser at alle talentene tilknyttet både Eliteserien og Postnordligaen har mål om å bli profesjonelle på seniornivå. Dette samsvarer med tidligere forskning som har funnet at norske fotballtalenter har høye ambisjoner (Sæther, 2013). Ambisjonene til fotballtalentene i dette prosjektet varierer imidlertid noe, men en fellesnevner er at de innebærer å skulle spille på minimum norsk toppnivå. På tvers av Postnordliga- og Eliteserietalentene så drømmes det fremdeles om å bli utenlandsproffer. Allikevel ville de aller fleste vært fornøyd med å nå norsk toppnivå. Dette kan illustreres ved følgende utsagn:

PN2// *Jeg vil leve av fotballen (...) Spille på høyest mulig nivå. Jeg vil se positivt på det å spille i for eksempel Obosligaen eller Eliteserien. Det er jo det som er målet.*

PN3// *Hovedmålet mitt er å spille på høyeste nivå i Norge. Også får vi se derfra. Jeg har jo en drøm om utlandet. Alle unggutter har vel det.*

Talentene i Eliteserien forklarer at de først og fremst har ambisjoner om å ta steget opp på A-laget og spille fast der, mens de fremdeles drømmer om utlandet i et langsiktig perspektiv. ES2 har imidlertid også ambisjoner om å spille på A-landslaget, mens ES3 har konkrete ambisjoner om å bli utenlandsproff. Disse utsagnene illustrerer målsettingene til talentene i Eliteserien:

ES4// Jeg ønsker å spille fast på (Eliteseriekubbens A-lag), og så ta steget ut etterhvert. Spille i en av de største ligaene i Europa. Det er det som er drømmen.

ES2// Drømmen er å spille i en av de 5 store ligaene. Den største drømmen er England og Premier League (...) hvis jeg kunne spilt Eliteserien og litt høyere er det noe jeg godt kunne vært fornøyd med. Samtidig hatt muligheten til å spille for landslaget.

ES3// Jeg har lyst til å spille i en av topp 5-ligaene (Tyskland, England, Frankrike, Spania eller Italia). Det er målet mitt, og det skal gå.

Situasjoner, forhold og hendelser som oppleves som relevante for deres muligheter for måloppnåelse eller situasjonsbestemte intensjon om å ta steget opp til A-laget, har dermed potensial for å vurderes som stressende. Dette kan være i form av at stressorene vurderes som skadelig, truende eller utfordrende i lys av deres målsettinger og intensjoner (Lazarus, 2006; Lazarus & Folkman, 1984). For eksempel har Hanton et al. (2012) funnet at idrettsutøvere sine primære vurderinger som beskrives som skade kan handle om stressorer som hemmer mulighetene for måloppnåelse eller personlig trivsel. Primære vurderinger som knyttes til trussel kan videre handle om potensielle skader med tanke på karriereutvikling og prestasjon. Fotballtalentene i dette prosjektet står også midt i en overgang som kan kjennetegnes som avgjørende og samtidig mest problematisk (Finn & McKenna, 2010; Sæther, 2017). Dette setter høye krav og forventninger til prestasjon og utvikling for talentene.

Fotballtalentene sine målsettinger og intensjoner gjør at overgangen fra junior-til-seniorfotballen anerkjennes som viktig, noe som potensielt kan føre til mye stress. En interessant distinksjon er at mange av talentene i Postnordligaen har like høye ambisjoner som de i Eliteserien. Dette til tross for at de er tilknyttet et A-lag som spiller på et lavere nivå, noe som kan gjøre veien til profesjonell fotball betraktelig lengre.

5.2 Konkurransstress

Ettersom at situasjoner, hendelser og forhold som oppleves som stressende i lys av konkurransen- og prestasjonssettingen talentene opererer i, omtales som konkurransstressorer (Hanton et al., 2005), vil dette være hovedanliggende i dette delkapittelet. Fotballtalentene kan tilsynelatende også oppleve stressorer parallelt, og på tvers av disse overordnede kategoriene (Neil et al., 2011), noe det også vil være eksempler på i følgende underkapitler.

5.2.1 Press for å prestere

Fotballtalentene i denne oppgaven står midt i overgangen fra junior- til seniorfotball. Dette er en vanskelig overgang for mange, hvor blant annet seniorfotballen setter økt krav til prestasjon og ferdighetsnivå, og konkurranse mot etablerte seniorspillere er gjeldende (Finn & McKenna, 2010; Sæther, 2017). I tillegg er en av seniorfotballens kjennetegn at den kan være brutal med tanke på prestasjons- og resultatorientering (Richardson et al., 2013). Derfor er det naturlig at talentene kan oppleve økt press for å prestere når de står i en så avgjørende fase i deres fotballkarrierer, hvor dårlige prestasjoner kan true deres muligheter for å lykkes i overgangen til seniorfotballen og deres målsettinger.

Konsekvenser av å ikke prestere

Fotballtalentene i denne oppgaven opplever blant annet press for å prestere som en stressor. Dette er for eksempel som følge av at de anser konsekvensene av å ikke prestere som truende for deres videre deltakelse for A-laget og deres muligheter for å lykkes. En naturlig årsak til dette kan være seniorfotballens økte prestasjonsorientering, hvor de beveger seg fra et juniormiljø som har hovedfokus på utvikling til et seniormiljø som er forankret i prestasjon (Richardson et al., 2013). I tillegg er nåløyet trangt for å lykkes i denne overgangen (Sæther, 2017), noe som sannsynligvis gjør at talentene vet de må prestere på høyt nivå for å ha muligheten til å ta steget opp til A-laget. Både talentene fra Eliteserien og Postnordligaen opplever dette som stressende, noe som kan illustreres ved disse utsagnene:

PN1// Om jeg gjorde det dårlig så visste jeg at jeg kanskje ikke ville bli med videre (...) Jeg ble veldig nervøs og gledet meg egentlig ingenting (...) Slo jeg en feilpasning så ble det sånn at jeg prøvde å gjemme meg og ikke få ballen.

ES2// *Den tankegangen med «gjør jeg det dårlig nå så får jeg ikke flere muligheter med A-laget» har jeg tenkt da (...) konsekvensene av å gjøre det dårlig tar over (...) Man får høye skuldre og blir nervøs for å gjøre feil (...) Jeg begynner å gjøre ting for enkelt, og man tør ikke å slippe seg løs å vise det man kan.*

Både PN1 og ES2 sine beskrivelser kan forstås av at de vurderer konsekvensene av å ikke prestere på A-lagstrening som truende for deres videre deltakelse med A-laget, og overordnet sett for deres muligheter for å lykkes (Lazarus, 2006; Lazarus & Folkman, 1984). Talentene sine påfølgende beskrivelser viser hvordan deres vurderinger av situasjonen gjør at de bekymrer seg for hva som vil skje om de ikke presterer. Tanker som sentrerer rundt bekymringer, frykt og tvil er kognitive symptomer for angst (Fletcher et al., 2012; Morris et al., 1981), noe som antyder at begge responderer negativt i møte med denne stressoren.

Videre har tidligere studier funnet at angst kan ha negative konsekvenser for prestasjon (for eksempel, Lazarus, 2000; Neil et al., 2011). PN1 sine utsagn som beskriver at han prøvde å gjemme seg unna og ikke få ballen, belyser hvordan dette påvirket hans prestasjoner negativt. Dette kan ses i sammenheng med at angst kan føre til at han konsentrerer seg om de personlige implikasjonene av det som kan gå galt når han egentlig bør konsentrere om det han skal gjøre videre (Lazarus, 2000). ES2 sine utsagn kan også ses i denne sammenhengen, hvor det å gjøre ting for enkelt og ikke tørre å vise det han er god for, kan være negativt for prestasjon i mange tilfeller. Slike konsekvenser av stress vil i et utviklingsperspektiv være uheldig. Dersom talentene utvikler en spillestil hvor de unngår å involvere seg i spillet-, ta sjanser i frykt for å gjøre feil og ikke er i stand til å bruke sine ferdigheter fullt ut, kan dette naturlig nok hindre talentene med å ta nye steg eller vise at de innehar et høyt nok ferdighets -og prestasjonsnivå for A-laget. Dette vil bli diskutert mer utfyllende i lys av talentutvikling senere i analysen (se delkapittel 5.5).

Til tross for de negative responsene hos PN1 og ES2 som er presentert, så antyder begge at slike opplevelser spesielt var gjeldende tidligere: PN1: *«Nå blir jeg mer konsentrert, men føle jeg redd»*, ES2: *«Tenkte sånn særlig i starten»*. Som det er redegjort for tidligere i oppgaven (se tabell 1), så har begge talentene vært faste hospitanter i 1 år. Dette kan antyde at de har lært å mestre slike situasjoner mer effektivt, og vurderer slike situasjoner annerledes. Det kan også ses i lys av at situasjonsbestemte faktorer som for eksempel tid og erfaring på A-laget har vært en medierende faktor for slike stressopplevelser (Cerin et al., 2000). Det er mulig at økt erfaring

på A-laget for eksempel har gjort de tryggere på miljøet og egne ferdigheter, eller at de har fått økt selvtillit over lengre tid.

Gjøre feil

Fotballtalentene i denne oppgaven opplever også økt press for å prestere etter å ha gjort feil eller dårlige prestasjoner som en stressor. Tidligere studier har også funnet at fotballtalenter opplever å gjøre feil som en stressor (Reeves et al., 2009). Denne stressoren er gjeldende både blant talentene i Eliteserien og Postnordligaen. Dette kan illustreres først med utsagn fra PN5 og deretter ES2:

PN5// Hvis du starter med en dårlig involvering, og du allerede i forkant var nervøs, så blir man bare enda mer stresset og oppjaget (...) Det påvirker prestasjonen din da og man klarer ikke å gjøre det man vet man kan (...) Det blir kanskje noe sterkere når man har et ansvar innad i et lag i forhold til kun seg selv.

Utsagnet til PN5 kan ses i sammenheng med både primære vurderinger av skade og trussel (Lazarus & Folkman, 1984). Årsaken er at dårlige involveringer kan anses som en skade for blant annet ønsket om å prestere. Videre vil det for eksempel være en trussel, hvor flere dårlige involveringer kan føre til en overordnet dårlig prestasjon. Overordnet sett kan det ses som en trussel i lys av hans målsettinger som er presentert innledningsvis i analysen, siden viktige mål eller intensjoner må stå på spill for å fremkalle stress (Lazarus & Folkman, 1984). Beskrivelsene til PN5 belyser videre at han negativt responderer på denne stressoren, hvor disse utsagnene kan tolkes som angst. Dette kan ses i sammenheng med at angst ofte kan fremkalles av vurdering av trussel, hvor mål er truet av forhold av tvetydighet (Lazarus, 2000). Tidligere studier har funnet at angst kan ha en negativ påvirkning for prestasjon (for eksempel, Hanton & Connaughton, 2002). PN5 sine beskrivelser om at han ikke klarer å gjøre det han vet han er i stand til, belyser hvordan denne stressoren påvirket hans prestasjon negativt. Dette kan ses i sammenheng med at stress kan hindre fotballtalenter i å bruke sine ferdigheter fullt ut i prestasjonssammenhenger (Lazarus, 2000).

I lys av utsagnene til PN5, sier han også at han allerede var nervøs. Forløpet for dette blir imidlertid ikke nevnt. Allikevel er dette et eksempel på at negative responser som angst kan eskalere i løpet av en prestasjonssetting, hvor hver feil han gjør kan forsterke ubehaget angst fører med, og føre til kriseprestasjon (Lazarus, 2000). I tillegg er det relevant å belyse

situasjonsbestemte faktorer, hvor han beskriver ansvaret han har overfor laget. Dette antyder at han opplever at situasjonen forsterkes som følger av at fotball er en lagidrett.

ES2// Om jeg starter med å bomme på pasninger får jeg høye skuldre. Man glemmer seg litt bort og da er det ikke alltid at jeg blir like aktiv på å kreve ballen fordi angsten ved å gjøre feil begynner å ta over. Etter man har slått en feilpasning blir nesten hver pasning hard eller annet blir feil. Det blir litt domino. Det bare fortsetter og fortsetter. Så hører man treneren kjeft, så blir neste pasning dårlig igjen, også blir alt bare dårlig.

ES2 sine utsagn belyser som i, Neil et al. (2011) at flere stressorer kan oppleves på en og samme tid, også på tvers av stresskategoriene. Han opplever både press for å prestere etter å ha gjort feil og kritikk fra trener som stressorer. I likhet med PN5 kan ES2 sine beskrivelser ses i sammenheng med primære vurderinger som skade og trussel, og negativ respons ved angst (Lazarus, 2000; Lazarus & Folkman, 1984). Angsten kan forklares av at hans tanker ble sentrert rundt frykt for å gjøre feil (Fletcher et al., 2012). Utsagnet belyser videre hvordan dette påvirket prestasjonsnivået hans negativt, ved at han glemmer seg bort, ikke aktivt ønsker å ha ballen og at teknisk utførelse ved pasninger blir dårligere. Dette kan ses i sammenheng med at angst kan føre til at han konsentrerer seg om det som går galt, og dermed unngår å sette seg i situasjoner hvor han kan gjøre feil. I tillegg kan angst hindre fotballtalentene i å bruke sine ferdigheter fullt ut og effektivt (Lazarus, 2000).

I likhet med PN5 opplever ES2 at situasjonen forsterkes i møte med flere stressorer på samme tid. Utsagnet til ES2 antyder at påfølgende kritikk fra treneren gjør han fortsetter å gjøre flere pasningsfeil, noe som kan ses i sammenheng med at angst kan eskalere i løpet av en prestasjonssetting (Lazarus, 2000).

Ta vare på muligheten

I tillegg til opplevd press for å prestere med tanke på videre deltakelse med A-laget og etter å ha gjort feil eller prestert dårlig, er å ta vare på muligheter i kamper en stressor for talentene i denne oppgaven. Dette anses som en naturlig del av idretten, da det overordnet sett handler om å spille og vinne kamper. Man kan også se dette i sammenheng med forskjellene mellom junior- og seniorfotballen, hvor seniorfotballen i mye større grad er forankret i prestasjon- og resultatorientering, mens juniorfotballen fokuserer mer på utvikling (Richardson et al., 2013). Dette kan ha betydning for at talentene opplever et press om å prestere konsekvent for å få

muligheter i kamper. Her må det imidlertid påpekes at fotballtalentene i denne oppgaven i tillegg til å være tilknyttet forskjellig nivå, også i varierende grad har vært aktuelle til å for eksempel få spilletid i tellende kamper (se tabell 1).

PN3// Generelt alle kamper jeg får komme inn er jo viktige for meg. Da må jeg bevise noe og prestere de kampene jeg får komme inn (...) Selv om jeg vanligvis alltid vil ha ballen, så var det en lettelse når ballen var på andre siden. Da slapp jeg å gjøre feil, og at man ikke viser at man ikke er god nok for nivået.

PN4// Jeg føler press. Det å prestere når man må prestere. Hvis jeg kommer inn på slutten av en kamp, og på en måte gjøre mest mulig ut av det kan være vanskelig. Når man bare blir kastet ut i det (...) man blir redd for å gjøre feil og man lar seg stresse. Jeg blir redd på en måte. At jeg på en måte bare skyter bort ballen eller ikke klarer å slå en pasning ordentlig.

Blant fotballtalentene i denne oppgaven er det få som har fått særlig med spilletid i tellende kamper, men PN3 og PN4 er to av de som har fått noen muligheter. Begges utsagn antyder at de vurderer stressoren som en trussel, hvor konsekvensene av å ikke prestere truer deres intensjoner om å få mer spilletid. Som det er påpekt tidligere i analysen vil dette også være en trussel for deres overordnede målsettinger, hvor stress fremkalles av at viktige mål står på spill (Lazarus & Folkman, 1984).

Utsagnet til PN3 antyder at han responderer negativt med angst, ettersom slike responser kan fremkalles når mål er truet av tvetydige forhold, som gjør det usikkert om hva som vil skje (Lazarus, 2000). Prestasjonssettinger som en fotballkamp er et eksempel på en slik situasjon, hvor en rekke faktorer som er utenfor hans egen kontroll kan påvirke utfallet. For eksempel er det til syvende og sist treneren som evaluerer hans prestasjon, og om han skal få påfølgende spilletid. PN3 beskriver videre at det var en lettelse når ballen ikke var i nærheten av han selv, siden dette gjør sannsynligheten for å gjøre feil og vise inkompetanse mindre. Dette er tanker som reflekterer angst, ettersom tanker som sentreres rundt for eksempel bekymringer, tvil og frykt assosieres med dette (Fletcher et al., 2012). Disse tankene kan ikke være optimale for å prestere og ta vare på de mulighetene talentene får, hvor fokuset er rettet mot å ikke involvere seg for unngå å gjøre feil og vise inkompetanse. Dette kan ses i sammenheng med at angst kan sentrere fokus vekk fra det som er relevant for å prestere, noe som kan påvirke prestasjon negativt (Lazarus, 2000).

PN4 sine utsagn antyder i likhet med PN3 at han responderer negativt med angst, hvor tankene sentreres rundt bekymringer og frykt for å gjøre feil (Fletcher et al., 2012). Tidligere studier har som nevnt tidligere i analysen funnet at angst kan påvirke prestasjon negativt (for eksempel, Lazarus, 2000). Dette kan for eksempel være ved at angst kan være en viktig årsak blant fotballtalenter som mislykkes i å bruke sine ferdigheter fullt ut og effektivt (Lazarus, 2000), og at angst kan føre til en rekke negative handlingstendenser (Jones, 2003). I PN4 sitt tilfelle kan dette belyses ved at han tar dårlige valg som å skyte bort ballen, og føler seg hindret i å utføre tekniske ferdigheter som pasninger på et normalt nivå.

I lys av situasjonsbestemte faktorer som tid og erfaring med A-laget er, PN5 en av de som også har startet noen kamper (se tabell 1). I likhet med PN3 og PN4 opplever han press for å prestere i kamper som en stressor. Samtidig opplever han å få kritikk som en stressor, noe som ofte kan oppstå da man kan møte flere stressorer på samme tid (Neil et al., 2011).

*PN5// Jeg er fremdeles nervøs før kamper, men ikke i like stor grad som før (...) Det er fordi man er redd for å gjøre feil (...) Også gjør man kanskje noen dårlige valg og så får du kritikk. Det kan bli litt mye (...) Det gjør at ikke tør å gjøre de tingene du er veldig god på (**Spissferdigheter**) også blir man stresset og får litt skjelven, og da klarer man ikke sentre en ordentlig 10-meters pasning. Det påvirker både det enkle og det vanskelige, og mest det vanskelige med at man ikke tør å prøve (...) At man ikke slipper seg løs nok til å spille på styrkene sine (...) Man begynner nesten å tvile litt på seg selv.*

Beskrivelsene til PN5 kan som PN3 og PN4 antyde at han vurderer stressorene som en trussel, hvor konsekvensene av å ikke prestere i kamper, både truer hans muligheter for å videre spilletid og overordnet sett målsettinger (Lazarus & Folkman, 1984). Videre er dette enda et eksempel som illustrerer at opplevelsen av å møte flere stressorer på samme tid kan ha en forsterkende effekt, da det er totalen av summen som er gjeldende (Neil et al., 2011). Han responderer negativt med tanker knyttet mot bekymringer, frykt og tvil, som reflekterer angst (Fletcher et al., 2012). Beskrivelsene om at kritikken gjorde at det ble litt mye, kan reflektere at angst kan eskalere i løpet av prestasjonssettingen, noe som kan påvirke prestasjon negativt ytterligere (Lazarus, 2000).

PN5 sine utsagn viser at han blir hindret i å bruke sine spissferdigheter, og at selv enkle 10-meters pasninger kan bli dårlige. Dette kan ses i sammenheng med at fotballtalenter kan mislykkes i å bruke sine ferdigheter fullt ut og effektivt om de responderer negativt ved angst

(Lazarus, 2000). Dersom fotballtalenter mislykkes i å bruke sine spissferdigheter, kan dette potensielt ha store konsekvenser sett i et utviklingsperspektiv, og om de skal lykkes i overgangen fra junior-til-seniorfotball. Dette vil bli diskutert ytterligere i delkapittel 5.5.

Innledningsvis i utsagnet forklarer PN5 at han ikke opplever slike situasjoner like negativt som før. Videre sier han: «*Jeg har blitt mye bedre på det der da (Mestre slike situasjoner) (...) A-lagsspiller har hjulpet meg veldig mye der. Det hjelper meg ganske mye*». Følgende utsagn antyder at sosial støtte fra A-lagsspillerne kan være en ressurs for å mestre slike situasjoner, noe som også er omtalt i tidligere forskning på feltet (Morris et al., 2017).

5.2.2 Høyere nivå

Fotballtalenter som har lyktes i å ta steget fra junior-til-seniorlaget har i tidligere forskning beskrevet at de på forhånd hadde tanker om at nivået er mye høyere enn deres eget nåværende nivå (Morris et al., 2017). Talentene har også beskrevet at de var usikre på om de var fysisk og psykologisk klare for å ta steget opp på seniornivå, hvor de videre var nervøse og bekymret for hvordan de ville mestre dette. Fotballtalentene i denne studien opplever også nivåforskjellen fra junior-og-seniorlaget som en stressor, hvor spesielt det fysiske oppleves som utfordrende. I tillegg opplever noen den generelle nivåforskjellen mellom junior-og-seniorlaget som for stort, og at de mangler muligheten i egen klubb til å ta de nødvendige stegene for å bli en fast del av A-laget. Flere av talentene i Postnordligaen opplever særlig høyere fysisk nivå som en stressor, noe som kan belyses ved følgende utsagn:

PN1// *Det er et steg opp, man må gjøre ting litt enkelt og prøve å henge med i starten (...) Jeg fikk folk i kroppen som ble for store og sterke, så jeg ble skubbet bort for lett.*

PN2// *Det er jo tøffere fysisk. Føler det fysiske er et problem. Jeg er ung og har kanskje ikke fått bygget meg opp helt fysisk enda.*

PN4// *Det er voksne folk ute på banen. De er store og sterke, det er absolutt stor forskjell der (...) Hvis du går inn med en innstilling om at man er nervøs, så er det klart at jeg trekker meg litt i enkelte dueller.*

At fotballtalentene i denne oppgaven opplever at A-lagsspillerne er på et høyere nivå fysisk nivå er kanskje ikke særlig overraskende, da de naturlig nok både er mer utviklet og har hatt lengre tid til å trene seg opp fysisk. PN1 beskriver at han opplever at det er høyere nivå, særlig

fysisk som en stressor. Overordnet sett kan dette primært vurderes som en trussel eller utfordring i lys av hans målsettinger (Lazarus & Folkman, 1984). En stressor trenger imidlertid ikke å føre til negative responser, hvor blant annet vurdering- og mestringsprosesser kan mediere disse sammenhengene (Fletcher et al., 2006). Videre utsagn fra PN1 antyder i den sammenheng at han sekundært har vurdert situasjonen som noe han kan mestre: PN1: «*Jeg prøvde å unngå kroppskontakt. Spille ballen tidligere og være forberedt*». Denne beskrivelsen antyder også at han mestrer situasjonen med å tilpasse måten å spille på. Dette kan ses i sammenheng med at svakheter på et område kan kompenseres med styrker på andre (Meylan et al., 2010), hvor begrensninger knyttet til fysiske egenskaper på ingen måte trenger å hindre han i å lykkes.

Utsagnene til PN2 gir heller ikke noen indikasjon på at han responderer negativt på disse stressorene. Dette kan ses i sammenheng med hans tanker om at han fremdeles er ung, og at dette kanskje er en forventet og naturlig utfordring. Man kan også se dette i lys av at stressoren primært vurderes som en utfordring som han over tid har tro på å mestre (Lazarus, 2006; Lazarus & Folkman, 1984). For eksempel kan fokus på fysisk trening eller økt erfaring og tilpasning på nivået gjør at han håndterer de fysiske kravene bedre.

PN4 sine utsagn antyder imidlertid at han primært vurderer situasjonen som en trussel, og med manglende fysiske ressurser for å mestre situasjonen (Lazarus & Folkman, 1984). Jones (2003) hevder at negative responser som angst kan føre til en rekke handlingstendenser som er negativt for prestasjon, hvor tanker sentrert mot frykt for eksempel kan gjøre at man flykter fra situasjonen (Uphill et al., 2008). Dette kan belyses i sammenheng med PN4 sine utsagn om at han i blant trekker seg fra situasjoner hans fysiske egenskaper blir satt på prøve.

Følgende stressor knyttet til fysisk nivå er imidlertid kun beskrevet blant talentene i Postnordligaen. Årsaken til dette er sammensatt, men nivåforskjellen mellom Postnordligaen og Eliteserien kan være en av årsakene. For eksempel så opplever noen av talentene i Eliteserien at A-lagsspillerne har et høyere ferdighetsnivå og at steget fra junior-til-seniorlaget generelt er for stort, noe som vil diskuteres senere i dette delkapittelet. Derfor kan en mulig årsak være at talentene i Postnordligaen opplever at det konkret er det fysiske som er problematisk, og at eksempelvis tekniske og taktiske ferdigheter ikke er på noe betydelig høyere nivå på A-laget. Rent hypotetisk kan dette også si noe om hvilke egenskaper og ferdigheter klubbene vurderer som viktige med tanke på identifisering og selektering av talenter. På en annen side kan dette

også belyse potensielle forskjeller knyttet til ressurser og utviklingsfokus mellom nivå eller klubb. En mulig vinkling er for eksempel at Eliteserieklassene har større ressurser og fokus på å utvikle de fysiske egenskapene til talentene.

Opplevelsene til talentene i Postnordligaen understreker videre de interindividuelle forskjellene i møte med samme stressor (Lazarus, 2000), hvor utsagnene antyder at de vurderer og responderer på situasjonen ulikt. Dette kan være et eksempel på at et mer holistisk stressperspektiv bør anvendes (Fletcher et al., 2006). Ved å for eksempel kun identifisere denne stressoren, så kunne man ikke undersøkt hvordan talentene faktisk opplever eller responderer på situasjonen.

Høyere ferdighetsnivå

Fotballtalenter i overgangen fra junior-til-seniorfotball har tidligere beskrevet at ferdighetsnivået naturligvis er høyere på A-laget sammenlignet med juniorlaget (Morris et al., 2017). Tidligere studier har også funnet at fotballtalenter opplever møte med spillere som har vist høyere ferdighetsnivå enn seg selv som en stressor (Reeves et al., 2009). I denne oppgaven opplever flere av talentene fra Eliteserien at A-lagsspillernes ferdighetsnivå er en stressor. Dette kan illustreres med ES4 sitt møte med en av A-lagsspillerne:

ES4// Han er jo en av de beste i sin posisjon, og jeg tenkte «det her klarer jeg ikke». Jeg prøvde å gå forbi han, men klarte det ikke (...) han var alt for god for meg, så da følte jeg det litt sånn at jeg ikke ønsket å involvere meg etter det.

Utsagnet til ES4 kan ses i sammenheng med at han opplever en ubalanse mellom den aktuelle A-lagsspilleren sitt ferdighetsnivå og sitt eget, hvor han sekundært vurderer at han ikke har ressursene, herunder ferdighetsnivået til å mestre situasjonen (Hanton et al., 2012; Lazarus & Folkman, 1984). Beskrivelsene til ES4 antyder imidlertid ikke om han negativt responderer med for eksempel angst, noe som understreker at sammenhengen mellom stressor og strains i mange tilfeller er uklare (Fletcher et al., 2012). Ifølge for eksempel, Neil et al. (2007) kan strains også innebære negativ atferdsmessige respons, noe som kan ses i sammenheng med ES4 sine utsagn, hvor han ikke ønsket å involvere seg mer i spillet etter situasjonen. I et utviklingsperspektiv og med tanke på å lykkes i overgangen fra junior-til-seniorfotball kan en slik atferd anses som lite gunstig. Dersom en slik atferd vedvarer kan dette naturligvis være

negativt for å utvikle seg videre. Samtidig vil det kunne hindre hans muligheter for å vise sine ferdigheter i lys av å lykkes i overgangen fra junior-til-seniorlaget.

I ES4 sitt tilfelle beskriver han videre at han etter den aktuelle treningen vurderte situasjonen annerledes: *«prøver å tenke neste og ha i bakhodet at jeg har ferdigheter som er gode nok til å være her (...) Jeg viste jo at det bare er det å gjøre. Å fortsette å trene»*. Dette utsagnet kan ses som en måte å mestre situasjonen på, hvor han prøver å tenke positivt og hva han kan gjøre videre i lignende situasjoner.

Behovet for mellomsteg

Å spille på et høyere nivå har blitt omtalt som en stressor blant fotballtalenter i tidligere studier (Reeves et al., 2009). Dersom talentene opplever en ubalanse mellom nivået på A-laget og deres eget nivå er det naturlig at dette kan forårsake stress (Lazarus, 2006; Lazarus & Folkman, 1984). Dette forholdet kan på en side i større grad anses som organisatorisk stress enn konkurransstress, hvor organisatorisk stress handler om for eksempel klubben talentene er en del av (Fletcher et al., 2006). Allikevel velges det å plassere denne stressoren under konkurransstress, da det overordnet sett omfatter at talentene må forholde seg til et høyere nivå. Noen av talentene i Eliteserien opplever at denne nivåforskjellen generelt er for stor, noe som illustreres av ES2 og ES3 sine utsagn:

*ES2// Man kunne se at det er et knepp opp til det man er vant til. De er mer profesjonelle i det de gjør, kvaliteten og fokuset de har (...) Gapet er alt for stort, jeg har ikke fått muligheten til å ta noe mellomsteg. Å gå fra 3.div (**andrelaget**) til Eliteserien. Jeg er en god spiller, men veien opp til Eliteserien er fremdeles et stykke unna.*

*ES3// A-lagsspiller har jo vært fast (**i samme posisjon som ES3**) i 5 år nå. Så er jo jeg uerfaren. Jeg er nødt til å jobbe meg opp og få kamper på høyere nivå (**enn andrelaget**). 2. divisjon (**nivå 3 i Norge**) eller Obosligaen (**nivå 2 i Norge**).*

Beskrivelsene til ES2 og ES3 indikerer at de nettopp opplever denne ubalansen mellom nivået på A-laget og seg selv som en stressor. Dette kan videre vurderes som truende for deres karriereutvikling, hvor de kan oppleve at dette forholdet hemmer deres muligheter for å lykkes. Det kan imidlertid virke som at selv om deres målsettinger potensielt står på spill, så responderer de ikke negativt på stressoren (Lazarus & Folkman, 1984). Tidligere studier har funnet sekundære vurderinger, hvor man evaluerer sine ressurser for å mestre situasjonen kan

føre til at situasjonen ikke oppleves som stressende. Dette kan for eksempel være gjennom rasjonell tenkning eller at de vet hvilken handling som kan gjøres (Hanton et al., 2012). Det kan hevdes at ES2 og ES3 sine utsagn viser at de har en forståelse av hvilke tiltak som kreves, hvor de påpeker at det vil være hensiktsmessig å ta noen mellomsteg på veien mot deres målsettinger. Med tanke på differansen mellom nivået talentene har kamperfaring fra før og Eliteserien, så kan det tenkes at det er naturlig, og kanskje nødvendig å ta noen mellomsteg.

Dette funnet må videre ses i lys av situasjonsbestemte faktorer og konteksten talentene er i. Denne stressoren er blant annet unik blant talentene i Eliteserien. I tillegg er kontekstuelle forhold som differansen mellom junior/andrelag og A-lag varierende blant ulike klubber. At dette funnet er unikt blant talentene i Eliteserien kan forklares av at nivåforskjellen fra junior-til-seniorlaget sannsynligvis er større sammenlignet med talentene i Postnordligaen. Det kan også tenkes at talenter i andre Eliteseriekubber enn de som er representert i denne studien opplever samme situasjon på en annen måte, dersom for eksempel deres andrelag er nærmere Eliteserienivå.

5.2.3 Forberedelser

Mellalieu et al. (2009) har funnet at ulike forhold knyttet til forberedelser kan føre til betraktelig stress blant idrettsutøvere. Videre kategoriseres disse stressorene under blant annet fysiske, mentale, tekniske og taktiske forberedelser. Ulike forhold knyttet til forberedelser oppleves også som stressende blant fotballtalentene i denne oppgaven, men de må ses i lys av situasjonsbestemte faktorer og oppgavens kontekst. Som en konsekvens av at fotballtalentene i denne oppgaven står midt i overgangen fra junior-til-seniorfotball vil det av ulike årsaker være variasjoner i hvor stor grad talentene deltar i A-lagssammenheng. Noen er for eksempel faste hospitanter, mens andre kun er regelmessige hospitanter (se tabell 1). I denne oppgaven er det kun de regelmessige hospitantene som opplever dårlige forberedelser som en stressor, noe som kan illustreres ved disse utsagnene:

ES4// Jeg lå og sov, så ringte de (A-lagstrener) meg kl 08 på morgenen og sa jeg skulle på trening. Man bråvåkner, jeg rakk ikke å spise før trening. Det blir litt sånn at jeg bare må prøve å gjøre det beste ut av det.

ES5// Man kan gjerne få melding kl 12 på dagen om å møte på A-trening. Du får ikke forberedt deg ordentlig og så blir man ekstra stresset for å vise seg fram (...) Man føler liksom at man må prestere siden nå har jeg muligheten.

En konsekvens av at ES4 og ES5 kun er regelmessige hospitanter gjør at de ikke alltid har en fast plan over når de skal trene med A-laget. Begge opplever de dårlige forberedelsesvilkårene som en stressor, hvor de primært vurderer situasjonen som en trussel for deres muligheter for å prestere og vise seg fram, noe som naturligvis er en situasjonsbestemt intensjon (Lazarus, 2006; Lazarus & Folkman, 1984). Samtidig er det kanskje en situasjon de ikke kan gjøre mye med og må akseptere. ES4 beskriver at han bare må prøve å gjøre det beste ut av det, noe som kan antyde at han sekundært har vurdert situasjonen som noe han bare må akseptere (Hanton et al., 2012). Disse utsagnene antyder imidlertid at de får ekstremt dårlige vilkår til å prestere sammenlignet med talentene som i større grad er faste hospitanter. Dette kan naturligvis oppleves som problematisk for talentene, da de som regelmessige hospitanter gjerne må imponere på relativt få muligheter med A-laget. I tillegg er talentene i denne oppgaven skoleelever på videregående skole, og som det vil diskuteres senere i oppgaven kan kombinasjonen mellom fotball og skole være utfordrende (Sæther, 2017). Ifølge Neil et al. (2011) kan også kombinasjonen av flere stressorer ha en forsterkende effekt. Dette kan illustreres ved ES5 sine påfølgende beskrivelser:

ES5// Jeg fikk beskjed rett før jeg skulle ha prøve på skolen at jeg skulle på trening om 2 timer. Så jeg måtte kjappe meg å gjøre ferdig prøven (...) jeg måtte hjem å hente utstyr og spise på vei til trening. Det blir på en måte en unødvendig og ekstra utfordring. At man får dårlig tid og ikke får forberedt seg. Det kan bli litt mye når jeg i tillegg vet jeg må prestere.

Utsagnet til ES5 belyser at han opplever at skoleaktiviteter gjør vilkårene for gode forberedelser ytterligere problematisk. Dette skyldes at han er på skolen, og får dårlig tid mellom skoleaktiviteter og trening. I tillegg opplever han press for å prestere som en stressor, hvor hans situasjon som regelmessig hospitant gjør at han opplever å må prestere på høyt nivå for å flere muligheter med A-laget:

ES5// Det påvirker meg ofte negativt ved å ikke ha helt troen på meg selv. Man tenker på en måte «nå må jeg få til det her, hvis ikke så kommer jeg ikke tilbake»

Det kan anses som forståelig at dårlige forberedelser kan være en hindring for å prestere optimalt. Når han i tillegg opplever et press for å prestere på et nivå som er kjennetegnet som å være veldig prestasjonsorientert (Richardson et al., 2013), er det forståelig at det kan bli litt

mye som han selv beskriver. Dette er tilsynelatende også et eksempel på at man kan oppleve flere stressorer parallelt, og at summen av det totale stresset må tas i betraktning (Neil et al., 2011). Beskrivelsene til ES5 antyder at han responderer negativt med å ikke ha helt troen på seg selv. Det kommer imidlertid ikke konkret fram hvordan dette utspiller seg, men utsagnene kan ses i sammenheng med angst, hvor blant annet Morris et al. (1981); Uphill og Jones (2007) hevder at kognitive symptomer for angst kan være frykt for å ikke prestere. Dette vil i så fall kunne ha implikasjoner for prestasjon som det er diskutert tidligere i oppgaven.

Denne stressoren er unik blant talentene i Eliteserien, noe som kan skyldes en rekke faktorer. En naturlig årsak kan være at Eliteseriekubbene er profesjonalisert i større grad enn Postnordligakubbene, hvor for eksempel treningstidene er tidligere på dagen og prestasjonsorienteringen kan være høyere.

5.2.4 Intern konkurranse

Fotballtalenter i junioralder som hospiterer i seniorfotballen vil med stor sannsynlighet møte bedre med- og motspillere, hvor de må konkurrere med etablerte seniorspillere (Sæther, 2017). Samtidig er det en naturlig intern konkurranse mellom juniorspillerne om hvem som skal få muligheter på A-lagsnivå, da nåløyet for å lykkes er lite (Vanden Auweele et al., 2004). Tidligere studier har også omtalt motstandere og rivalisering som konkurransstressorer (Hanton et al., 2005; Mellalieu et al., 2009). Allikevel er intern rivalisering en lite omtalt stressor på feltet. Dette kan derimot ses i lys av denne studiens kontekst, hvor det er sannsynlig at kun et fåtall, om noen av juniorspillerne til slutt blir en del av A-laget (Vanden Auweele et al., 2004). Det kan også tenkes at sannsynligheten for å lykkes i overgangen fra junior-til-seniorfotballen kan variere som følger av ulikheter mellom klubber og nivå.

Stressoren som PN3 beskriver under, handler om forhold som også omfatter konkurransstress som følger av press for å prestere, som er diskutert tidligere. Han opplever også forventninger knyttet til dette som også blir diskutert senere i oppgaven. Allikevel velges det å plassere denne hendelsen her, da utgangspunktet for denne stressoren kan ses i sammenheng med intern rivalisering mellom juniorspillerne i PN3 sin klubb.

PN3// På andrelagskampene føler jeg et ekstra press på grunn av disse forventningene. Fordi der må jeg være best, for å bevise at de andre som er like gamle som meg der ikke er bedre enn meg.

Disse beskrivelsene om at han opplever å må bevise at han er bedre enn de andre juniorspillerne kan for eksempel skyldes at han primært vurderer situasjonen som en trussel om at andre juniorspillere skal få muligheten på A-laget istedenfor han, dersom han ikke presterer. På en side kan dette ses som et miljømessig krav, hvor det forventes at han skal være den beste av juniorspillerne siden han er blant de som er mest involvert med A-laget. Ubalansen i transaksjonen kan imidlertid også forstås ved at han primært vurderer situasjonen som en trussel for hans muligheter for å være fast på A-lagstrening, og hans målsettinger overordnet sett (Lazarus, 2006; Lazarus & Folkman, 1984). Videre beskriver PN3 sin atferdsmessige respons slik:

PN3// Fokuserte på å være best (...) Det å være lagspiller er jo iallfall nesten like viktig, og det forsvant litt når hovedfokuset ble på meg selv (...) Jeg blir desperat, tar feil valg med ballen og posisjoneringen.

Utsagnene til PN3 kan ses i sammenheng med at negative responser på stressorer også kan være atferdsmessige (Neil et al., 2007). Dette kan belyses ved PN3 sin atferd, hvor han tar feil valg med ballen og posisjonerer seg feil fordi hovedfokuset ble å prestere bra på et individuelt nivå. En slik atferd kan naturligvis være negativt for prestasjon, dersom det vedvarer.

I likhet med PN3, så beskriver ES2 lignende krav om å være bedre enn de andre juniorspillerne som en stressor. Den interne rivaliseringen med de andre juniorspillerne beskrives imidlertid under A-lagstreninger av ES2:

ES2// Man blir rangert som bedre enn de andre juniorspillerne. Det er ikke alltid like lett fordi det er jo alltid et press at man må være bedre enn de andre. Om man ikke presterer så er det plutselig en annen som får sjansen (...) Da er det ikke alltid det går bra heller. Istedenfor å vise styrkene mine så viser jeg svakheter.

I lys av utsagnene til PN3 og ES2 er det viktig å ta hensyn til at PN3 omtaler en konkret prestasjonssetting, mens ES2 omtaler hans generelle situasjon. Dette gjør at det er problematisk å konkret undersøke hvordan ES2 blir påvirket av dette. Det kommer imidlertid fram i lys av utsagnene til ES2 at han opplever situasjonen som problematisk, og at hans prestasjoner til tider blir påvirket negativt som følger av dette presset.

ES3 opplever også konkurranse mellom seg selv og jevnaldrende som en stressor. Denne situasjonen er imidlertid knyttet til hans situasjon som landslagsspiller på aldersbestemt nivå. I denne sammenhengen så møter han flere utfordringer parallelt. Utsagnet som illustrerer hans opplevelser har en litt annen karakter enn PN3 og ES2, men handler overordnet sett om sammenligning med de andre på landslaget:

ES3// Før syntes jeg det var lett å dra på landslagssamling, og at nivået var overkommelig. Men nå synes jeg ting går fortere, og kanskje 8 av 10 (av spillerne på landslaget) er allerede i A-stallen i sine klubber. Jeg synes det har vært litt vanskelig at andre trener bedre enn meg, og at jeg har «mistet» litt.

Disse beskrivelsene antyder at ES3 primært vurderer situasjonen som truende for sin videre landslagsdeltakelse og utvikling, hvor han opplever manglende progresjon og at de andre jevnaldrende spillerne har utviklet seg mer som vanskelig. Siden få fotballtalenter lykkes i overgangen fra junior-til-seniornivå (Vanden Auweele et al., 2004), og potensielt enda færre får muligheten til å spille landslagsfotball er det naturlig at denne stressoren vurderes som en trussel. Hans påfølgende beskrivelser belyser at han sekundært vurderer situasjonen som noe han ikke har ressurser til å mestre siden han ikke kan gjøre noe (Hanton et al., 2012; Lazarus & Folkman, 1984):

ES3// Det er liksom ikke noe jeg kan gjøre (...) og jeg føler meg litt hjelpeløs (...) jeg har reagert med å trene veldig mye ekstra, og jeg føler jeg har gått på en liten smell. Energinivået og «piffen» er der ikke.

Utsagnet til ES3 kan være en indikasjon på hvordan han har respondert og forsøkt å mestre situasjonen. Tidligere studier har funnet at stress kan føre til både overtrening og utbrenthet (Gustafsson & Skoog, 2012; Meehan et al., 2004). ES3 sine utsagn kan belyse en slik sammenheng, hvor han har respondert negativt på dette forholdet med å trene mye ekstra og kanskje litt for mye, noe som har ført til at energinivået hans har sunket. Det kan tenkes at dette vil være uheldig både for hvordan han presterer og utvikler seg videre dersom dette vedvarer.

5.3 Organisatoriske stress

Det er tidligere blitt identifisert et mangfold av stressorer som kan knyttes til organisasjonen, herunder klubben og miljøet fotballtalentene opererer i (Arnold & Fletcher, 2012; Fletcher et al., 2006). Som følge av at talentene i denne oppgaven er relativt ferske i A-lagsmiljøene opplever de blant annet en rekke mellommenneskelige forhold som stressende.

5.3.1 Mellommenneskelige forhold

Å ta del av et nytt miljø vil innebære interaksjon med blant annet nye mennesker og omgivelser. Funn i tidligere forskning har funnet at sosial- og mellommenneskelig interaksjon tilsynelatende også kan være en årsak til stress (for eksempel, McKay et al., 2008; Mellalieu et al., 2009). Dette er også gjeldende blant talentene i denne oppgaven.

Integrering i A-lagsmiljøet

Morris et al. (2015) har funnet at potensielle stressorer fotballtalenter møter i overgangen fra junior-til-seniorfotball blant annet kan være å trene eller konkurrere med nye spillere, og utfordringer med å integrere seg sosialt i miljøet. Fotballtalentene i denne oppgaven opplever også utfordringer med å integrere seg sosialt som en stressor. Dette kan illustreres med ES1 og PN4 sine utsagn:

ES1// *Det er litt med aldersforskjellen. A-lagsspiller er jo Mye eldre og på tampen av karrieren, mens jeg er på vei opp. Så det er litt med det sosiale og snakke med de. Det er jo ikke like normalt å snakke og være kompis med oss (...) Man kjenner jo de ikke når man er ny og sånn.*

PN4// *Det blir på en måte litt vanskelig å bli kompis med de. Aldersforskjellen kan jo være opp til dobbelt som gammel.*

En naturlig årsak til at det ikke er noen nevneverdige forskjeller mellom talentene og nivåene de er tilknyttet kan være at seniorlag på generelt grunnlag ikke har noen øvre aldersgrense. Derfor vil det naturligvis være klubber med spillere som er opp til dobbelt så gamle som talentene som er på vei opp. Videre opplever talentene at det å være en del av et nytt miljø, hvor den sosiale integreringen i større grad uteblir også påvirker deres prestasjoner:

ES3// *Tryggheten med å ha sosiale relasjoner gjør at man også presterer, mens motsatt at utrygghet gjør at man ikke presterer like bra. Det var litt sånn at jeg gruet meg og fikk en dårlig følelse (...) Du blir litt tilbaketrukket på banen og defensiv, jeg merker på juniorlaget at jeg tørr å prøve mer og prøvd på det man skal gjøre.*

ES1// *Man blir jo litt påvirket av at man ikke har noen vennskap. For eksempel på juniorlaget så kjenner man alle og man slipper ned skuldrene (...) om man ikke kjenner så mange fra før blir det vanskeligere (...) sånn at jeg var litt redd for å gjøre feil og ikke ville ha ballen.*

Opplevelsene som ES3 og ES1 beskriver kan antyde at det å ta del i et nytt miljø med store aldersforskjeller og eldre spillere gjør talentene utrygge i større grad enn med juniorlaget, noe de opplever påvirker deres prestasjoner negativt. Lazarus (2000) hevder for eksempel at angst innen idrett kan fremkalles når viktige mål er truet av forhold hvor det er tvetydig eller usikkert om hva som vil skje. Siden talentene i dette prosjektet er preget av situasjonsbestemte faktorer som lite erfaring på både senior- og profesjonelt nivå (Cerin et al., 2000), kan det være rimelig å tenke at manglende sosiale relasjoner kan fremkalle usikkerhet til hvordan til utspiller seg. Som begge to beskriver så opplever de en annen trygghet når de er med juniorlaget, hvor de kjenner alle. Dette kan skyldes at de vet hva som møter de i miljøet, og hvem de andre spillerne er som mennesker.

Det kan imidlertid virke som at dette er en stressor som talentene mestrer bedre med mer tid og erfaring i A-lagsmiljøet. Dette kan illustreres ved PN4 og ES3 sine beskrivelser:

PN4// *Med mer erfaring og trygghet over å være med over lengre tid. Føler jeg det går bedre og bedre.*

ES3// *Det går bedre nå enn det gjorde i fjor. Det har jo med at jeg har vært med over tid og fått flere erfaringer, samtidig som at det er flere juniorspiller med.*

Disse erfaringene vil på en annen side ikke nødvendigvis gjenspeile talentene som ikke har en fast hospiteringsordning eller får muligheten over en lengre periode. Derfor kan det tenkes at denne stressoren kan påvirke talentene ulikt med tanke på hvilken grad de eksponeres for A-lagsmiljøet. I tillegg må blant annet trenere og A-lagsspillerne sin atferd tas i betraktning. Tidligere studier har funnet at disse både er en kilde til strains (Fletcher & Hanton, 2003) og er viktige sosiale støttespillere med tanke på å mestre stressorer (Morris et al., 2017), noe som indikerer at trenere og A-lagsspillere på en side kan gjøre overgangen fra junior-til-seniorfotball ytterligere utfordrende, og på en annen side hjelpe de til å integreres i A-lagsmiljøet. Dette kan

også illustreres ved ES2 sine utsagn, hvor han i motsetning til noen av de andre talentene opplever at A-lagsspillerne bidrar til at han finner seg til rette:

ES2// Det som er mest utfordrende er kanskje den sosiale biten, og by litt på seg selv (...) Men jeg er litt mer tilbakeholden i starten (...) A-lagsspillerne har vært veldig gode til å ta kontakt. Så det er jo med å hjelpe, fordi når man blir bedre kjent er det lettere.

A-lagsspillerne

Å være en del av A-lagsmiljøet både som regelmessige- og faste hospitanter innebærer naturligvis interaksjon med spillere som både er eldre, har mer erfaring, har høyere status og lignende. Fotballtalentene i denne oppgaven opplever blant annet kritikk fra A-lagsspillerne, deres status og behov for å imponere dem som stressorer. For eksempel kan PN4 sine opplevelser av å få kritikk fra A-lagsspillerne illustrere denne stressoren:

PN4// For eksempel å få kjeft på A-lagstrening, da føler jeg ikke at jeg klarer å prestere optimalt. For da er man allerede nervøs fra før. Når man gjør en feil på trening og får kjeft etterpå så går det inn på meg (...) så tør man ikke å involvere seg like mye etterpå, man trekker seg unna og blir redd for å be om ballen.

Utsagnet fra PN4 belyser at han primært vurderer stressoren som en personlig skade (Hanton et al., 2012). De videre beskrivelsene kan forstås som en negativ respons som angst, hvor tankene hans sentrerer mot bekymringer og frykt (Uphill & Jones, 2007). Tidligere studier har hevdet at angst kan ha negative konsekvenser for prestasjon (Lazarus, 2000). PN4 sine utsagn belyser at han ikke tør å involvere seg like mye i spillet, trekker seg unna og blir redd for å be om ballen. En slik atferd vil naturligvis være lite gunstig for å prestere optimalt, og det kan anses som hindrende å tilegne seg en slik atferd om man skal lykkes i å utvikle seg videre som spiller. PN5 sine opplevelser av å få kritikk fra A-lagsspillerne belyser videre hvordan deres atferd kan være en problematisk:

PN5// Du vet hvis du gjør feil så blir du kjeftet på. Da hadde jeg på en måte ikke lyst til å dra på trening (...) De forventer litt av deg. De prøver ikke å hjelpe deg heller, de bare bestemmer seg hvis du gjør en feil så skal du få høre det (...) Du blir mye mer defensiv, redd for å gjøre flere feil, spiller enklere, fordi man ikke tør noe annet.

Utsagnet til PN5 har flere likhetstrekk med PN4 sine opplevelser. For eksempel er det likhetstrekk i hvordan de negativ responderer på situasjonen, hvor begge opplever at deres

prestasjoner blir negativt påvirket. Allikevel beskriver han aspekter som er problematiske, og er hensiktsmessige å belyse. Utsagnet antyder at han ikke trivdes i miljøet, hvor han opplever at A-lagsspillerne heller ikke prøver å hjelpe han. Han påpeker i tillegg at han ikke ønsket å møte opp på trening på dette tidspunktet. Utover å påvirke hans prestasjoner negativt, så vil manglende trivsel og støtte fra miljøet naturligvis være problematisk om dette vedvarer.

Denne stressoren er også gjeldende blant talentene i Eliteserien, noe som kan illustreres ved ES5 sine utsagn:

ES5// Man er redd for å bli kjeftet på og da føler jeg ikke at jeg er på mitt beste. Om man mister ballen så blir man redd for hva de sier (A-lagsspillerne) (...) dette hindrer meg i å vise mine spissferdigheter, tør ikke å utfordre eller skyte, men spiller til de som er høyere i hierarkiet på en måte.

Utsagnene til ES5 belyser at det å få kritikk fra A-lagsspillerne også kan være en situasjon de frykter på forhånd. I motsetning til PN4 og PN5 sitt tilfellet, hvor situasjonen handler om at de allerede har fått kritikk. Samtidig er en mulig årsak til denne frykten at lignende situasjoner har oppstått tidligere. ES5 sine utsagn kan forstås som at han primært vurderer situasjonen som en personlig trussel (Hanton et al., 2012), hvor han i likhet med PN4 responderer negativt med angst. Hans beskrivelser av sin atferd viser at han føler seg hindret til å vise sine spissferdigheter, fordi han ikke tør å bruke de. Dette kan ses i sammenheng med at angst kan hindre han i å bruke sine ferdigheter fullt ut (Lazarus, 2000). En slik atferd i prestasjonssettinger vil naturligvis være en vesentlig hindring for å både utvikle seg, og prestere på et nivå som øker sjansene for å lykkes i overgangen fra junior-til-seniorlaget.

Det kan imidlertid virke som at noen av talentene ikke responderer like negativt ved å få kritikk av A-lagsspillerne dersom de har fått vært med på A-lagstrening over tid: ES5: «Jeg føler jeg har blitt ganske mye bedre på å takle det», PN1: «Jeg føler ikke jeg blir redd noe mer. Jeg vil heller vise dem feil». Det kan derfor tenkes at mer tid og erfaring i miljøet gjør at de opplever økt trygghet og tilpasning, og at de dermed lærer seg å mestre slike situasjoner. Dette kan belyse viktigheten av at talentene trenger å få tid til å tilegne seg erfaring i A-lagsmiljøet.

A-lagsspillernes status og selvpresentasjon

Fotballtalentene i denne oppgaven opplever også A-lagsspillernes status og behov for å imponere dem som en stressorer. Disse forholdene er unike blant talentene i Eliteserien, noe som kan ha en naturlig årsak, hvor A-lagsspillerne i Eliteserien ofte er kjente og etablerte stjerner. Utfordringer knyttet til dette kan illustreres ved ES1 og ES2 sine utsagn:

ES1// *Man vet jo hvem spillerne (A-lagsspillerne) er og hva de har gjort. Du har sett de på tv også er du der med de. Så man har jo ikke lyst til å gjøre feil og at de skal bli sure. Man ønsker ikke ballen like mye. Det er jo lettere å ikke gjøre feil om man ikke har ballen.*

ES2// *Siden de er kjente og etablerte spillere (i Eliteserien) får man et ekstra press på at man må prestere. Vise de på A-lagstrening at jeg ikke bare er der og mister ballen hele tiden og ser ut som en juniorspiller (...) man får høye skuldre fordi man er stresset og nervøs for å gjøre feil. Så man spiller mye enklere enn hva man ville gjort på juniortrening. Man tenker «nå må jeg ikke drite meg ut foran de store guttene» (A-lagsspillerne).*

Talentenes primære vurderinger kan fortolkes som trussel (Lazarus & Folkman, 1984), da en åpenbar situasjonsbestemt intensjon er å bli likt i miljøet og vise at de takler nivået. Utsagnene til talentene antyder videre at de responderer negativt på denne stressoren. Tidligere studier har funnet at kognitive symptomer på angst kan være tanker som sentrerer rundt bekymringer knyttet til selvpresentasjon (Uphill & Jones, 2007). Talentenes beskrivelser belyser at de både bekymrer seg for hvordan de fremstår, og føler press for å vise A-lagsspillerne at de takler nivået. Deres påfølgende atferd belyser hvordan angst kan påvirke de i prestasjonssettinger, hvor de ikke ønsker å involvere seg, spiller enklere og blir defensiv som følger av situasjonen. Dette er handlingstendenser som naturligvis kan påvirke deres prestasjonsnivå negativt (Jones, 2003; Neil et al., 2011). Det kan også tenkes at disse stressorene kan ses parallelt med at talentene opplever utfordringer knyttet til å integrere seg sosialt og føle seg trygge i A-lagsmiljøet.

Trenerne

Fletcher og Hanton (2003) har blant annet funnet at ulike personer i organisasjonen eller klubben idrettsutøvere er tilknyttet er årsaker til stress. Innenfor en fotballklubb har trenere en sentral rolle for at både enkeltspillere og laget presterer og utvikler seg. Det er for eksempel stort sett trenere som tar beslutninger knyttet til seleksjon, som vil diskuteres i neste delkapittel.

Forskning har imidlertid også vist at trenere har en viktig rolle med tanke på å gi sosial støtte til fotballtalenter i overgangen fra junior-til-seniorfotball (Morris et al., 2017). Studier har funnet at idrettsutøvere særlig opplever stress knyttet til treneres personlighet, atferd, stil og ferdigheter (Mellalieu et al., 2009). Fotballtalentene i denne studien møter også ulike stressorer knyttet til trenere. Disse stressorene er blant annet manglende kommunikasjon fra trener og for mye informasjon fra A-lagstrenerne. Allikevel må det tas i betraktning at en rekke andre stressorer som diskuteres i denne analysen på mange måter angår rollen til trenerne, som eksempelvis tillit, seleksjon og kritikk. Følgende utsagn illustrerer for eksempel hvordan for mye informasjon fra A-lagstrenerne kan være problematisk:

*ES4// På trening står **A-lagstrenerne** å roper på deg hele tiden. Roper at du skal gjøre det og det (...) du blir behandlet akkurat likt som A-lagsspillerne, noe som er litt vanskelig når man er ung (...) man prøver å gjøre som trenerne sier konkret (...) man kan miste litt fokus og kanskje bli for opphengt i å gjøre akkurat som de sier.*

Beskrivelsene til ES4 viser at han opplever for mye informasjon fra A-lagstrenerne under trening som stressende. Dette er en unik stressopplevelse i denne oppgaven, hvor de individuelle forskjellene i opplevelsen av stress kan være gjeldende (Lazarus, 2006; Lazarus & Folkman, 1984). Tidligere studier har imidlertid omtalt en lignende stressor, hvor for mye informasjon fra trenere påvirket prestasjon negativt (Neil et al., 2011). ES4 sine beskrivelser indikerer at han primært vurderer situasjonen som en trussel for prestasjon (Hanton et al., 2012). Utsagnet antyder at han blir overveldet av for mye tilbakemeldinger, hvor for mye av dette implisitt forteller at det han gjør er feil. Han forklarer videre at han kan miste litt fokus og bli for opphengt i å gjøre akkurat som han fikk beskjed om. Dette kan ses som en negative atferdsmessig respons (Fletcher et al., 2006), hvor lavere fokus og for mye fokus på å gjøre som han får beskjed om, istedenfor å ta egne valg, kan påvirke prestasjon negativt. På en side bør så klart talentene gjøre som trenerne sier de skal gjøre, samtidig indikerer utsagnene til ES4 at for mye informasjon potensielt kan gjøre at han kanskje ikke tar i bruk egen kreativitet, spissferdigheter og fokus på det han skal gjøre.

I motsetning til for mye informasjon fra trenerne, oppleves også manglende kommunikasjon som stressende blant fotballtalentene i denne oppgaven. Dette kan ses i sammenheng med deres nåværende situasjon, hvor det vil eksistere en usikkerhet knyttet til deres fremtid, da få lykkes i overgangen fra junior-til-seniorlaget (Vanden Auweele et al., 2004). Denne stressoren er

gjeldende både blant talentene i Eliteserien og Postnordligaen, noe som kan illustreres ved følgende utsagn:

ES1// A-lagstrenerne er ikke så gode til å kommunisere med oss som ikke er etablerte. Jeg forventet at de skulle snakke litt med meg om hva jeg må bli bedre på og hva planen videre er. Så får du ikke vite noe og da står man der uten å vite hva de tenker. Hva som egentlig skjer.

PN1// Det er ikke noe snakk om hva jeg burde gjøre bedre for å komme på laget. Det er lite tilbakemeldinger på sånn der.

I lys av talentenes målsettinger og intensjoner om å bli en del av A-laget, vil manglende tilbakemeldinger fra trenerne om hva de må fokusere på for å realisere dette åpenbart være problematisk. Utsagnene kan ses i sammenheng med primære vurderinger som en trussel for måloppnåelse (Lazarus & Folkman, 1984). Talentene har etter all sannsynlighet egne tanker om hvilke ferdigheter som må forbedres eller hva som må gjøres for å utvikle seg videre, men fotballens kompleksitet knyttet til for eksempel ferdigheter (for eksempel, Reilly et al., 2000), gjør at det ikke nødvendigvis er samsvar mellom trenernes- og talentenes oppfatning. Trenerne har imidlertid et ansvar for å tilrettelegge for talentenes videre utvikling, og manglende oppfølging knyttet til dette kan naturligvis være problematisk i lys av talentutvikling.

5.3.2 Seleksjon

Innenfor seleksjon som en overordnet utfordring opplever fotballtalentene i både Eliteserien og Postnordligaen stressorer. For eksempel oppleves stressorer som manglende spilletid, tillit, urettferdig seleksjon og mangel på kamparena. Sistnevnte stressor er imidlertid unik blant talentene i Eliteserien. Det forekommer også en kombinasjon av stressorene som kan knyttes til seleksjon. Dette kan illustreres i følgende utsagn, hvor PN3 opplever manglende spilletid, tillit og urettferdig seleksjon som stressorer:

PN3// Den største utfordringen for min del er å få tillit på grunn av alderen (...) Jeg føler selv jeg er klar for nivået A-lagsspillerne spiller på. Fordi jeg presterer jo på trening og da føler jeg at jeg er klar for det jeg å, men å få tilliten fordi jeg er ung (...) Det er vanskelig å komme gjennom der da.

Å få spilletid i kamper er åpenbart en viktig del av det å være fotballspiller. I et talentutviklingsperspektiv er det også en vesentlig faktor for å bli en bedre spiller. PN3 sin

situasjon kan forklares i lys av at han primært vurderer stressorene som en trussel for sin karriereutvikling, hvor mangel på spilletid kan skade hans muligheter for å nå sine ambisjoner (Hanton et al., 2012).

PN3// *Det er demotiverende (...) (Etter forrige kamp) Skal jeg virkelig gidde dette og fortsette å jobbe på liksom? (...) Men det er jo også en motivasjon for å bevise at jeg er god nok for nivået.*

PN1// *Det skjedde jo aldri noe (Fikk ikke spilletid) så jeg begynte å bli lei. Så det blir litt sånn at man mister litt motivasjon.*

Fletcher et al. (2012) har funnet at idrettsutøvere kan responderer negativt med ulike motivasjonsholdninger i møte med organisatoriske stressorer. Både PN1 og PN3 beskriver at de responderer med demotiverte holdninger av å ikke få de mulighetene de mener de burde. PN3 forklarer imidlertid at han også blir motivert for å bevise at han er god nok. For eksempel forklarer han at rett etter forrige kamp så stilte han spørsmålstegn til sin forpliktelse til fotballsatsingen, men at han videre blir motivert for å bevise hva han er god for.

En annen mulig kobling for å forstå problematikken ved å ikke få spilletid og tillit kan være fotballtalentenes livssituasjon forøvrig. Fotballtalentene i denne oppgaven er for eksempel i en fase av livet hvor de ofte tar valg knyttet til utdanning og fremtiden (Sæther, 2017). Ved å oppleve manglende fremgang som fotballspiller kan en naturlig konsekvens være at de tviler på deres muligheter for å lykkes og ser etter en annen fremtid. Dette kan ses i sammenheng med at de færreste fotballtalentene lykkes i overgangen fra junior-til-seniorfotball, hvor mange ender opp å spille på amatørnivå eller dropper ut (Vanden Auweele et al., 2004). Siden dette er en unik stressor blant talentene i Postnordligaen kan det også tenkes at de opplever manglende muligheter og spilletid som en vesentlig trussel for deres karriereutvikling sammenlignet med talentene i Eliteserien. Dette kan skyldes at deres vei for å nå sine ambisjoner potensielt kan være lengre. I tillegg må disse stressorene ses i sammenheng med at de hovedsakelig er beskrevet av talentene som har fått spilletid tidligere. Derfor har de sannsynligvis høyere forventninger om å spille mer.

Et sentralt argument for å undersøke stress med et mer holistisk perspektiv er å kunne avdekke hvordan fotballtalenter vurderer og eventuelt responderer negativt i møte med stressorer av

lignende karakter (for eksempel, Hanton et al., 2008). PN5 sine opplevelser med å ikke få tillit og spilletid er for eksempel vidt forskjellig fra PN3 sine.

PN5// At jeg ikke blir satset på fører jo til mindre spilletid (...) jeg havnet oftere og oftere på benken (...) man føler de andre er bedre enn deg og du får mindre selvtillit.

Opplevelsene til PN3 og PN5 har likhetstrekk, hvor begge opplever manglende spilletid og tillit, og primært vurderer situasjonen som en trussel for deres karriereutvikling (Hanton et al., 2012). De påfølgende utsagnene til PN3 og PN5 er imidlertid ulike, hvor PN3 blant annet påpeker at han mener han burde få mer spilletid. Disse vurderingene i møte med stressorene er derimot ikke enkle å legge merke til, da psykologiske forhold er utfordrende å observere (Sæther & Aspvik, 2015). PN5 responderer imidlertid annerledes, hvor han negativt responderer med å få lavere selvtillit som følger av situasjonen. Denne negative responsen kan ha negative konsekvenser for prestasjon, hvor selvtillit omtales som en viktig psykologisk faktor (Lazarus, 2000; Williams & Franks, 1998).

Mangel på kamparena

De nevnte stressorene knyttet til seleksjon som allerede er diskutert er talentenes opplevelser på A-laget. I tillegg opplever talenter i denne oppgaven manglende sikkerhet for å spille kamper for andrelaget og urettferdig seleksjon som stressorer. Dette skyldes at denne kamparenaen også brukes for A-lagsspillere som ikke spiller Eliteserie- eller Postnordligakampene. Kombinasjonen av manglende kamparena og urettferdig seleksjon er imidlertid unike stressorer blant talentene i Eliteserien, noe som kan illustreres ved ES1 og ES5 sine utsagn:

*ES1// Vi har et andrelag, men der er det jo A-lagsspillere som går ned. Og hvis det er spillere **i samme posisjon** som er med må jo jeg spille enda lavere (...) Jeg føler det går bra på A-lagstrening og at jeg i blant presterer vel så bra som de som spiller.*

*ES5// Alle på A-laget går foran deg uten at de trenger å prestere bedre. For eksempel på andrelaget også. Der har jo A-lagsspillerne alle plassene der (**blir prioritert foran**) uansett hvordan de gjør det.*

En naturlig årsak til dette kan være at talentene vurderer situasjonen som en trussel for deres karriereutvikling, hvor manglende spilletid og kamparena helt åpenbart kan være problematisk for deres videre utvikling som ambisiøse fotballspillere. Å spille kamper er naturligvis vesentlig,

da de må ha progresjon for å til slutt ta steget opp til A-laget. I tillegg opplever de seleksjonskriteriene som urettferdige, hvor A-lagsspillerne blir prioritert uavhengig av prestasjon. Tidligere studier har funnet at negative responser knyttet til atferd og holdninger kan være gjeldende i slike situasjoner. Slike responser kan eksempelvis være demotiverte holdninger (Fletcher et al., 2012). De påfølgende beskrivelsene til talentene viser imidlertid at de ikke nødvendigvis responderer negativt som følger av disse stressorene. Dette kan illustreres ved ES1 sine utsagn:

*ES1// Du prøver å vise deg frem og hva du er god for. Bruke det positivt. Men på en annen side blir man litt undrende om **A-lagstrenerne** synes jeg er god nok.*

Beskrivelsen til ES1 kan ses i sammenheng med sekundære vurderinger om at han bare må godta situasjonen og visste hvordan han skal handle (Hanton et al., 2012). Utsagnet belyser også hvordan han forsøker å mestre situasjonen ved å tenke positivt og ønske om å vise seg fram. I lys av dette kan det være hensiktsmessig å vise til oppgavens retrospektive metodegrunnlag og situasjonsbestemte faktorer som tidspunkt for datainnsamlingen. For eksempel er ES1 sine vurderinger av disse stressorene basert på forrige fotballsesong. I tillegg er datainnsamlingen gjennomført på et tidspunkt hvor ES1 og majoriteten av de andre talentene fremdeles har en hel fotballsesong igjen som juniorspillere. Dette kan være en faktor som gjør at denne stressoren ikke nødvendigvis resulterer i strains på dette tidspunktet.

Kontrakt med A-laget og usikker framtid

Siden fotballtalentene i denne studien står midt i overgangen mellom junior-og-seniorlaget er det naturlig at flere vil være i en situasjon, hvor usikkerhet knyttet til deres fremtid er gjeldende. Så lenge de ikke har A-lagskontrakt vil det alltid være en risiko at de heller ikke får det. Tidligere studier har funnet at fotballtalenter som er i slutten av tenårene og nærmer seg senioralder opplever usikkerhet knyttet til om de blir tilbudt A-lagskontrakt eller ikke, som en stressor (Reeves et al., 2009). Talentene i denne oppgaven opplever også denne usikkerheten som en stressor, noe som kan illustreres ved utsagnene til PN4, PN1 og deretter ES1:

PN4// Det er lett å tenke om jeg ikke får A-lagskontrakt nå eller neste år blir det for sent. Jeg skal ikke legge skjul på at jeg har tenkt sånn.

PN1// *Utfordringen er når jeg er ferdig som juniorspiller. Da får jeg enten A-lagskontrakt.. Men om ikke må jeg finne meg en ny klubb. Da må man på en måte gå en enda lengre vei for å lykkes (...) lett at man begynner å studere, så velger du kanskje det istedenfor fotball.*

Situasjonen til PN4 og PN1 kan bli vurdert som en trussel for deres karriereutvikling og muligheter for å nå deres målsettinger (Hanton et al., 2012). Utsagnene belyser også ulikheter knyttet til nivå, hvor en konsekvens av å ikke få A-lagskontrakt i Postnordligaklubbene kan gjøre veien til profesjonelt nivå betraktelig lengre. I begge beskrivelsene blir det antydning at veien til profesjonell fotball potensielt blir for lang dersom de ikke får A-lagskontrakt. Som PN1 også belyser så vil det ikke nødvendigvis være samsvar mellom livssituasjonen hans forøvrig med tanke på utdanning og videre fotballsatsing på lavere nivå. Disse beskrivelsene viser at talentene opplever denne usikkerheten som stressende, hvor tidspunktet for overgangen mellom junior-og-senior også omfatter utdanningsvalg (Stambulova et al., 2017). PN1 opplever videre at situasjonen er urettferdig, og at han allerede burde blitt tilbudt A-lagskontrakt. Som han selv påpeker så er dette imidlertid ikke er under hans kontroll:

PN4// *Jeg føler selv at jeg burde fått kontrakt nå, men det er jo ikke jeg som bestemmer. Jeg føler jeg matcher enkelte (A-lagsspillere) i prestasjoner (...) Det går litt på motivasjonen. Hvis de ikke vil satse på meg hvorfor skal jeg orke å jobbe knallhardt når jeg ikke får responsen jeg burde få.*

Beskrivelsene til PN4 kan ses i sammenheng med tidligere forskning på feltet, som har omtalt at idrettsutøvere kan respondere negativt med demotivert holdning som følger av stress (Fletcher et al., 2012). Ettersom tidspunktet for denne overgangen kan innebære usikkerhet knyttet til fremtiden og talentenes livssituasjon forøvrig (Sæther, 2017), er det også hensiktsmessig å betrakte talentenes helhetssituasjon. Dette kan illustreres ved ES1 sine utsagn, hvor usikkerhet knyttet til om han får kontrakt også ses i sammenheng med andre fremtidsplaner:

ES1// *Jeg har ikke fått noe beskjed om hva som skjer videre (...) For man ødelegger litt med skolen. Jeg har jo for eksempel vært lite på skolen i perioder for å trene.*

ES1 sine beskrivelser kan forstås ved at han vurderer stressoren som en trussel for egen fotballutvikling og fremtid (Hanton et al., 2012; Lazarus & Folkman, 1984). Ettersom få talenter lykkes i denne overgangen (Vanden Auweele et al., 2004), få lykkes generelt med å bli profesjonelle spillere og talentene er i en situasjon hvor kravene og viktigheten av utdanning

øker (Sæther, 2017), kan det være forståelig at talentene stiller spørsmålstegn til sin videre forpliktelse som satsende fotballspiller. Utsagnet til ES1 omfatter også tema som skole, som også vil diskuteres senere i analysen. Beskrivelsene er imidlertid fortalt i relasjon til usikkerhet om kontraktstilbud, noe som gjør at det også er relevant å påpekes her. ES1 sine påfølgende beskrivelser kan imidlertid gi inntrykk av hvorfor denne stressoren ikke nødvendigvis fører til negative responser:

ES1// Det kan jo være at de vil se an og kanskje ta meg opp eller se hvordan jeg presterer i år (...) Kan være noe med at jeg har igjen et år som juniorspiller.

Beskrivelsene til ES1 kan ses som en sekundær vurdering, hvor han aksepterer sin nåværende situasjon (Hanton et al., 2012). Som han selv påpeker så har han fremdeles et år igjen som juniorspiller, noe som gjør at han fremdeles har tid til å vise seg fram. Utsagnet til ES1 kan også antyde at talentene fra Eliteserien opplever fremtidsusikkerhet som mindre stressende sammenlignet med talentene fra Postnordligaen. En mulig årsak til dette kan være at talentene fra Eliteserien ikke nødvendigvis må bevege seg like langt nedover i divisjonssystemet sammenlignet med talentene fra Postnordligaen. Dermed vil ikke potensielle mellomsteg være like langt unna deres målsettinger.

5.3.3 Eksterne forventninger

Tidligere studier har funnet at forventninger omfatter sentrale stressorer idrettsutøvere opplever (Hanton et al., 2005). Dette kan være egne forventninger eller være forventninger fra omgivelsene, som for eksempel trenere, lagkamerater, andre i klubben, foreldre eller venner. I tillegg har studier funnet at fotballtalenter i overgangen fra junior-til-seniorfotball møter økte forventninger (Finn & McKenna, 2010). Fotballtalentene i denne oppgaven blir ansett som spillerne som er nærmest å lykkes i overgangen fra junior-til-seniorlaget, noe som kan føre til høye forventninger knyttet til prestasjoner og karriereutvikling. I denne oppgaven opplever talentene også forventninger som en stressor, noe som kan illustreres ved ES4 og ES3:

ES4// Jeg føler det er ganske høye forventninger, spesielt fra trenerne på andrelaget (...) Det er forventninger om at jeg skal være en av de beste på banen hver gang (...) det er jo en grunn til dette, og det er jo fordi jeg har vist over en periode at jeg kan bidra på dette nivået. Jeg føler det er positivt, for det viser at de har trua på meg.

ES3// *Det er litt forventninger fra skolen og venner. At man er håpet deres. Man er nødt til å trene for at «vi» (han selv, skolen og venner) skal bli fornøyde. Jeg vet mange synes de forventningene kan være ubehagelig (...) Det liker jeg litt å. Det pusher meg litt (...) Det er jo en selvtillitsboost og en bekreftelse på at jeg gjør noe rett.*

Under delkapittel 4.2.4 viser beskrivelsene til PN3 at han opplever et negativt press, hvor han må bevise at han er den beste i andrelagskampene. Dette kunne ses i sammenheng med at det alltid eksisterte en trussel om at andre juniorspillere skulle få muligheter på A-laget istedenfor han. ES4 opplever en situasjon som har klare likhetstrekk, men vurderer situasjonen annerledes. Dette er et eksempel på at det er hensiktsmessig å ta alle stressrelaterte termer i betraktning, siden selv om identifisering av stressorer er viktig, så sier den lite om hvordan ulike fotballtalenter blir påvirket og responderer på samme situasjon (Hanton et al., 2008). Årsaken til de individuelle forskjellene er imidlertid veldig komplekse, og kan være som følger av en rekke faktorer (Cerin et al., 2000).

Utsagnene til ES4 og ES3 belyser at de opplever forventninger fra både trenere, venner og skole. Beskrivelsene deres antyder imidlertid at disse eksplisitte forventningene ikke vurderes som stressende, noe som gjør at de heller ikke vil respondere negativt (Lazarus & Folkman, 1984). Man kan derfor se dette i sammenheng med en positiv vurdering (Lazarus, 2006), hvor talentene opplever disse forventningene som en bekreftelse på at det de gjør er bra, gir selvtillit og fører til et positivt press. På en annen side kan andre stressorer som er diskutert tidligere i analysen implisitt handle om forventninger. For eksempel kan stressorene som omfatter press for å prestere eller intern konkurranse, implisitt handle om forventninger om at de skal prestere eller være bedre enn de andre juniorspillerne. Disse stressorene blir som presentert tidligere ikke vurdert på samme måte, og flere responderer negativt på disse.

5.4 Personlig stress

Innenfor den personlige kategorien av stress fokuserer man primært og direkte på fotballtalentenes individuelle liv utenfor fotballen. Dette kan eksempelvis være knyttet til skolegang (McKay et al., 2008).

5.4.1 Skolegang

Alle talentene som er en del av denne oppgaven er skoleelever på videregående skole samtidig som de er ambisiøse fotballspillere. Det å fokusere på to arenaer kan potensielt føre til konflikter gjennom tid, manglende restitusjon, dårlige forberedelser og lignende. Stress knyttet til konflikt mellom idrettssatsing og økte krav i utøvernes skolegang er også omtalt i tidligere forskning (Christensen & Sørensen, 2009; McKay et al., 2008), hvor en tilrettelagt skolehverdag er viktig (Sæther, 2017). Overgangen fra junior-til-seniorfotball kjennetegnes videre som en situasjon hvor også utenomsportslige forhold i talentenes livssituasjon er gjeldende (Morris et al., 2017; Vanden Auweele et al., 2004). Utfordringene med å kombinere fotballsatsing og skolegang kan belyses ved ES2 og PN1 sine beskrivelser:

ES2// Skolebiten er en faktor som gjør at jeg ikke alltid føler jeg presterer optimalt (...) Det har med tid, restitusjon, oppgaver, innleveringer og skolearbeid. Å satse på begge deler (...) Jeg har tenkt noen ganger at hvis jeg ikke har hatt skole nå og bare fokusert på fotballen 110% så hadde jeg sikkert kommet meg lengre.

PN1// Å få det til å gå opp med skole og forventninger på både skolen og fotballen kan bli vanskelig (...) selv om de er flinke til å tilrettelegge, så føler jeg at jeg ikke får trent så mye som jeg ville siden det var så lange skoledager og jeg var sliten, hadde prøver og alt det der.

At fotballtalentene i denne oppgaven opplever balansegangen mellom fotball og skole som en stressor kan ses i sammenheng med deres alder og livssituasjon. Beskrivelsene til ES2 og PN1 kan ses i lys av at kombinasjonen mellom fotball og skole potensielt fører til en stor totalbelastning, som kan påvirke de negativt (Sæther, 2017). Samtidig som at talentene vurderer denne stressoren som skadelig for deres prestasjoner og utvikling som fotballspillere, er det også rimelig å anta at de vurderer skolegang som noe de må forholde seg til og gjennomføre. Dette er på bakgrunn av åpenbare forhold, som at de fremdeles har en usikker fremtid og må ha noe å falle tilbake på dersom de ikke er noen av ytterst få som kommer seg gjennom det trange nåløye og blir profesjonelle (Vanden Auweele et al., 2004).

5.4.2 Skader og sykdom

Et åpenbart forhold som kan hemme fotballtalentenes muligheter for å ta steget fra junior-til-seniorfotball, og lykkes i å nå sine målsettinger, er skader og sykdom. Tidligere studier har funnet at idrettsutøvere kan oppleve stress som følger av å være ofte er skadet eller syke, press for å komme tilbake etter skader og vanskeligheter med å håndtere skader (Hanton et al., 2005; McKay et al., 2008). Stress som følger av skader og sykdom er imidlertid ikke særlig omtalt blant talentene i denne oppgaven, og ES5 sine utsagn belyser et unikt tilfelle:

ES5// Jeg har vært veldig mye skadet og litt syk i avgjørende faser (...) da følte jeg at jeg på en måte havnet litt bak (...) (For eksempel) så var jeg skadet i nesten 5 måneder. Da mistet jeg mye motivasjon og mistet fokus på å komme tilbake og målene mine.

Beskrivelsene til ES5 kan ses i sammenheng med at skader og sykdomsperioder vurderes som skadelig for både hans karriereutvikling og muligheter for å oppnå sine ambisjoner (Hanton et al., 2012; Lazarus & Folkman, 1984). Videre belyser utsagnet at han responderte negativt ved å miste motivasjon og fokus på sine mål, noe som kan skyldes at skadene og sykdomsperiodene førte til at han begynte å tvile på om han ville lykkes. Siden han også opplever at disse periodene var i avgjørende faser kan man forstå at dette opplevdes som utfordrende.

5.4.3 Venner og prioriteringer

Morris et al. (2017) har funnet at fotballtalenter i overgangen fra junior-til-seniorfotball opplever press fra venner om å tilbringe tid med dem. Fotballtalentene i denne oppgaven opplever også dette, hvor press fra venner og behovet for å prioritere fotball er gjeldende stressorer. Følgende utsagn fra PN3 og PN2 kan illustrere dette:

PN3// Når alle kompisene dine drar ut på fest og møtes på kvelden og jeg må opp tidlig på trening dagen etter (...) Det er akkurat det med prioriteringer som helt klart er vanskelig for meg (...) de vil ha meg med litt ekstra mye.

PN2// Jeg må være seriøs i alt jeg gjør. Kosthold, søvn og alt det der (...) hvis det for eksempel er en fest en helg så må jeg prioritere trening eller kamp.

Disse utsagnene kan ses i sammenheng med at fotballsatsingen ikke alltid samsvarer med deres livssituasjon som unge mennesker generelt. Lazarus (2006) hevder at stress kun vil fremkomme dersom for eksempel viktig mål eller situasjonsbestemte intensjoner står på spill. Ofte vil man

også ha ulike mål og disse kan også være motstridende. At fotballtalenter med ambisjoner om å bli profesjonelle fotballspillere også har intensjoner om å være sosiale utenom fotballen er rimelig. Disse målsetningene og intensjonene kan naturligvis være motstridende, noe som også fremkommer i PN2 og PN3 sine beskrivelser, hvor det å ikke prioritere fotball vil kunne påvirke de negativt med tanke på fotballsatsingen. Talentene vurderer disse forholdene som en trussel for å oppnå to motstridende mål, som gjør situasjonen vanskelig. På en side kan de oppleve at fotballsatsingen er en trussel for deres sosiale liv og trivsel utenom fotballen. Fra den andre siden vet de at dersom de prioriterer sosiale settinger som fest, vil dette være en trussel for å lykkes som ambisiøse fotballspillere. Beskrivelsene deres indikerer at de vurderer situasjonen som noe de må akseptere (Hanton et al., 2012), og at selv om det kan være vanskelig så vet de at de må prioritere fotball om de skal lykkes.

Disse forholdene er unike blant talentene i Postnordligaen, hvor en kan hevde at situasjonsbestemte faktorer mellom nivå kan være en årsak til ulik stressopplevelse (Cerin et al., 2000). En mulig årsak til dette kan være at talentene tilknyttet Eliteserien sannsynligvis er nærmere å nå sine ambisjoner som fotballspiller, noe som kan føre til at motstridende mål mellom fotballsatsing og sosiale settinger ikke oppleves som like vanskelig. Det er en mulighet for at de selv opplever valget med å prioritere fotballsatsing som enklere av den grunn, siden de sannsynligvis er i førerretet om å lykkes. Dette kan belyses av ES1 sine opplevelse:

ES1// For min del er det ikke noen spesielle situasjoner som gjør det vanskelig (å prioritere fotball), for man må jo ta valg selv (...) For eksempel å dra på byen eller ikke, være med venner, være oppe sent. Valg som ungdomslivet er (...) man må ofre litt om man skal klare det (å bli profesjonell).

Presset talentene opplever fra venner om å være med på sosiale settinger kan også variere i lys av nivåforskjellene. En antakelse kan være at vennene i større grad har forståelse for talentene i Eliteserien sine prioriteringer, sammenlignet med talentene i Postnordligaen. I lys av ES1 sine opplevelser kan årsaken til forskjellene også skyldes individuelle forskjeller eller personlige karakteristikk knyttet til for eksempel motivasjon og tro på å lykkes.

5.5 Stress og talentutvikling

I de foregående kapitlene har sentrale funn knyttet til konkurranse-, organisatorisk- og personlig stress blitt presentert og analysert. Funnene viser i den sammenheng at fotballtalentene i både Eliteserien og Postnordligaen opplever at visse stressorer har en direkte negativ påvirkning for deres prestasjonsnivå. De opplever for eksempel press for å prestere, hvor de responderer med angst, og påfølgende prestasjonshandlinger, hvor de unngår å involvere seg i spillet, og ikke er i stand til å bruke sine ferdigheter fullt ut og effektivt. Dette er kanskje ikke særlig overraskende, da denne overgangen kan være ekstremt stressende (Finn & McKenna, 2010), det er stort press for å prestere (Morris et al., 2017; Richardson et al., 2004), og stress kan påvirke prestasjon negativt (Lazarus, 2000). Dette kan potensielt både hemme deres muligheter for å lykkes i overgangen til seniorfotball og utvikle seg til profesjonelle spillere. Derfor er det rimelig å vektlegge at talentene må utvikle egenskaper for å mestre disse stressorene, da blant annet, Holt og Dunn (2004); MacNamara et al. (2010) omtaler dette som avgjørende for om de skal lykkes i å bli profesjonelle.

I tillegg er seniorfotballen i større grad knyttet mot prestasjonsorientering (Richardson et al., 2013), hvor ferdighets- og prestasjonsnivået sannsynligvis er høyere enn talentenes vante- og nåværende nivå. Talentene bør derfor være i stand til å bruke sine ferdigheter fullt ut om de skal lykkes i å bli faste A-lagsspillere. Dette kan også innebære å måtte prestere på relativt kort tid eller få muligheter, siden flere av talentene i denne oppgaven kun trener regelmessig med A-laget. Fra et spillerperspektiv i denne oppgaven opplever de at det verken trenes, fokuseres eller er åpenhet om at psykologiske utfordringer kan være en årsak til at de ikke presterer opp mot eget toppnivå. Dette kan illustreres ved følgende utsagn:

ES2// Klarer man å håndtere eller få hjelp til å håndtere stress, press og angst vil det slå positivt ut. Har man angst for eksempel så blir det fort fokuset istedenfor det som skal skje på banen. Det blir et forstyrrende element som setter en stopper for kvalitetene man har som spiller (...) Det er ikke noe vi har hatt fokus på (...) Det er noe som kunne hjulpet meg å ta steget.

*PN4// Man får input fra trenere som «ikke vær nervøs» og «slipp ned skuldrene». Ofte føler jeg det blir tomme ord. Det hjelper deg liksom ikke og man vet ikke noe mer hva man skal gjøre (...) Man burde være mer åpen om det (**Psykologiske utfordringer**) og det er dumt det er litt tabu. Jeg er sikker på at veldig mange har gitt opp eller ikke fortsatt. At man blir så redd på en måte.*

PN5// *Mange tåler for eksempel ikke å gjøre feil. Jeg kan jo selv være slik (...) Jeg tror veldig mange burde fått hjelp (...) Du kan jo ikke være redd for å gjøre feil når du spiller. Det hindrer deg mye da.*

Ettersom de færreste spillerne ender opp som profesjonelle (Sæther, 2017), og få lykkes i overgangen fra junior-til-seniornivå (Vanden Auweele et al., 2004), er det uheldig om talentene blir forhindret i å realisere sitt potensial som følge av psykologiske utfordringer som muligens kunne vært adressert og fulgt opp. Et åpenbart problem er at utfordringer som stress, press og angst er problematisk å observere og identifisere (Sæther & Aspvik, 2015; Uphill et al., 2008). Dersom det i tillegg er lite åpenhet og fokus på slike utfordringer (Cook et al., 2014; Aase, 2014), og det ikke trenes for å utvikle egenskaper for å mestre de (Sæther, 2017) vil en potensiell fare være at man konkluderer med at en spiller enten «har det» eller ikke, når de skal ta steget opp på seniornivå (Fuglehaug, 2014).

I et utviklingsperspektiv er dette imidlertid mye mer nyansert. På en side kan fotballtalentenes opplevelse av stress som nevnt være hindrende for deres prestasjonsnivå og mulighet for å ta steget opp til seniorlaget. På en annen side kan stresset de eksponeres for i overgangen fra junior-til-seniorfotball være en form for implisitt utvikling av egenskaper. For eksempel kan utfordringene de møter være viktig læring og erfaring for at de skal tilegne seg egenskaper for å mestre disse utfordringene, og dermed utvikle seg videre. Dette kan være ved at de tilegner seg motstandsdyktighet, psykologiske ferdigheter og lignende som kan gjøre de mer robuste mot utfordringer de møter i fremtiden. Noen av talentene i denne oppgaven opplever for eksempel mindre stress etter mer tid og erfaring i seniorfotballen, noe som samsvarer med tidligere forskning (Sæther, 2018). Dette kan også ses i sammenheng med at økt erfaring kan føre til mer effektiv mestring av stress (Bebetsos & Antoniou, 2003).

6. Avslutning

I dette avsluttende kapittelet vil sentrale funn i lys av problemstillingen oppsummeres. Videre vil oppgavens bidrag og begrensninger diskuteres, før det helt til slutt blir reflektert rundt forslag for videre forskning på området.

6.1 Sentrale funn

Oppgavens formål har ut fra et spillerperspektiv ønsket å se på hvordan ulike forhold kan føre til stress hos fotballtalenter i henholdsvis Eliteserien og Postnordligaen, i overgangen fra junior-til-seniorfotball, og spesielt i lys av spillernes prestasjon og utvikling.

Tidligere forskning har omtalt overgangen fra junior-til-seniorfotball som svært stressende (Finn & McKenna, 2010), selv om få har undersøkt spillerperspektivet (Morris et al., 2017). Funn fra denne oppgaven belyser at talentene i Eliteserien og Postnordligaen opplever en rekke stressorer i lys av konkurranse-, organisasjonen- og personlige forhold. De opplever konkurransstress som følger av eksempelvis; press for å prestere, høyere nivå, dårlige forberedelsesvilkår og intern konkurranse. Sentrale organisatoriske stressorer var særlig knyttet til A-lagsspillerne- og trenerne, i tillegg til at seleksjon oppleves som problematisk, og talentene opplever framtidssikkerhet som stressende. Av personlige stressorer så opplever de kombinasjonen fotball-skole, og konflikt med livssituasjonen som ung som utfordrende, noe som påpeker betydningen av helhetssituasjonen til spillerne (Wylleman & Lavallee, 2004).

Som tidligere forskning på feltet (Mellalieu et al., 2009), eksisterer det også nivåforskjeller, hvor; høyere fysisk nivå og ta vare på muligheter på A-lagskamper var unike stressorer blant talentene i Postnordligaen, mens; dårlige forberedelsesvilkår, for stort skille mellom junior-og-seniornivå og mangel på kamparena, var unike stressorer blant talentene i Eliteserien. Det ble også funnet individuelle forskjeller, hvor kun de regelmessige hospitantene i Eliteserien opplevde; dårlige forberedelsesvilkår og hospiteringsstruktur som problematisk.

Talentene fra begge nivå responderer til tider negativt i form av angst i møte med noen av disse stressorene. De påfølgende prestasjonskonsekvensene av dette er at de eksempelvis tilpasser spillestilen sin på grunn av; frykt, tvil og bekymringer, noe som sannsynliggjør at de ikke får brukt sine ferdigheter fullt ut, spiller enklere og unngår å involvere seg i spillet. Talentene opplever også at det verken trenes eller fokuseres på de psykologiske implikasjonene stress

potensielt kan føre til. Funnene antyder imidlertid at økt eksponering og erfaring på A-laget medierer noe av stresset talentene opplever. I lys av utvikling kan det derfor overordnet sett tenkes at stress kan påvirke talentene på flere måter, eksempelvis; så kan det hindre de i å prestere og ta de nødvendige stegene for å lykkes, samtidig kan utfordringene føre til utvikling av egenskaper som er nødvendige for å mestre fremtidige utfordringer.

6.2 Oppgavens bidrag og begrensninger

Denne oppgaven har identifisert og belyst noen av stressopplevelsene talentene i Eliteserien og Postnordligaen opplever i overgangen fra junior-til-seniornivå fra et spillerperspektiv, samt hvilke av stressorene som potensielt kan føre til angst og negative prestasjonshandlinger. Oppgaven belyser også hvordan disse utfordringene potensielt kan forstyrre talentenes utvikling. Dette er områder flere har hevdet det mangler kunnskap om (MacNamara & Collins, 2015; Morris et al., 2017). For miljøet rundt talentene (for eksempel trenere, foreldre, klubber og skole) kan dette være nyttig kunnskap for å forstå utfordringene fra talentenes side, da dette ikke alltid samsvarer med deres oppfattelser. I tillegg er det relevant kunnskap for hvordan miljøet kan bevisstgjøre om potensielle utfordringer og tilrettelegge for å være en mestringsressurs for talentene (Morris et al., 2017), optimalisere talentutvikling og redusere talentfracfall. Fra et spillerperspektiv kan denne kunnskapen også være relevant for å utdanne fremtidige talenter i lignende situasjon om hvilke potensielle utfordringer de kan møte.

I metodekapittelet er det allerede redegjort for noen potensielle begrensninger ved denne studien. En av de åpenbare begrensningene ved denne studien er den retrospektive fremgangsmåten i datainnsamlingen. Innenfor fagfeltet som omfatter stress og idrett anses dette som en typisk begrensning (for eksempel, Fletcher et al., 2012). Ved å samle inn datamateriale etter ulike hendelser har oppstått er det vanskelig å kontrollere for blant annet hukommelsesforstyrrelser og attribusjonseffekter. Et annet aspekt som kunne styrket studiens validitet er økt grad av triangulær konsensus. Dette kunne blitt gjort ved bruk av for eksempel eksterne forskere eller studenter innenfor samme fagfelt, der flere tolkninger og meninger kunne ført til et annet resultat (Neil et al., 2009). Det kan hevdes at dette til en viss grad er gjort ved bruk av oppgavens veileder, men tolkningene i analysen er gjort av forfatter. I tillegg må det igjen påpekes at talentutvikling er et svært sammensatt område. Derfor må oppgavens analyse også forstås i den sammenheng. Naturligvis kan det være en rekke andre faktorer som vil ha betydning for om stress påvirker talentene negativt i lys av prestasjon og utvikling. For

eksempel er det i større grad sammensetningen av ferdigheter som har størst betydning for om talentene lykkes. Manglende psykologiske ferdigheter kan også kompenseres med styrker på andre områder (Meylan et al., 2010).

6.3 Videre forskning

Da det ikke er gjort mye forskning på overgangen fra junior-til-seniorfotball fra et spillerperspektiv, spesielt med oppgavens teoretiske utgangspunkt, vil det være hensiktsmessig å belyse flere utvalg. En annen interessant vinkling ville vært å gjennomført et longitudinelt studie for å få en større forståelse hvordan stressopplevelsene påvirker talentene over lengre tid, da den dynamiske naturen av stress gjør at disse utfordringene er en pågående prosess med potensial for endringer over tid (Lazarus, 2006). Med et slikt forskningsdesign ville man også kunne belyse det langsiktige stresset talentene blir stilt ovenfor, og hvordan dette potensielt ikke bare påvirker deres prestasjoner- og utvikling som spillere, men enda viktigere velvære og psykologiske helse (Lazarus, 2006). En oppfølgingsstudie med samme utvalg ville også vært relevant, hvor man kunne undersøkt faktorer for at de enten lyktes eller ikke i denne overgangen. Å sammenligne de som lyktes og ikke lyktes i lys av stress ville også vært en interessant innfallsvinkel for å skaffe økt kunnskap knyttet til implikasjoner ved psykologiske utfordringer.

Referanseliste

- Abbott, A. & Collins, D. (2004). Eliminating the dichotomy between theory and practice in talent identification and development: considering the role of psychology. *Journal of sports sciences*, 22(5), 395-408.
- Andenæs, A. (2001). «Generalisering: Om ringvirkninger og gjenbruk av resultater fra en kvalitativ undersøkelse.». I I. H. Haavind (Red.), *Kjønn og fortolkende metode* (s. 287-320). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Arnold, R. & Fletcher, D. (2012). A research synthesis and taxonomic classification of the organizational stressors encountered by sport performers. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 34(3), 397-429.
- Bangsbo, J. (2004). *Fitness training in soccer: a scientific approach*. Spring City: Reedswoon Incorporated.
- Barbosa da Silva, A. & Wahlberg, V. (1994). Vetenskapsteoretisk grund för kvalitativ metod. I I. B. Starrin & P. G. Svensson (Red.), *Kvalitativ metod och vetenskapsteori* (s. 41-70). Lund: Studentlitteratur.
- Bebetsos, E. & Antoniou, P. (2003). Psychological skills of Greek badminton athletes. *Perceptual and Motor Skills*, 97(3), 1289-1296.
- Butler, R. J. (1996). *Sports psychology in action*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Cerin, E., Szabo, A., Hunt, N. & Williams, C. (2000). Temporal patterning of competitive emotions: A critical review. *Journal of sports sciences*, 18(8), 605-626.
- Christensen, M. K. & Sørensen, J. K. (2009). Sport or school? Dreams and dilemmas for talented young Danish football players. *European Physical Education Review*, 15(1), 115-133.
- Collin, F. (2015). Videnskabsteori. I L. F. Thing & L. S. Ottesen (Red.), *Metoder i idræts -og fysioterapiforskning* (s. 34-49). København: Munksgaard.
- Connaughton, D. & Hanton, S. (2009). Mental toughness in sport: Conceptual and practical issues. *Advances in applied sport psychology: A review*, 317-346.
- Cook, C., Crust, L., Littlewood, M., Nesti, M. & Allen-Collinson, J. (2014). «What it takes»: perceptions of mental toughness and its development in an English Premier League Soccer Academy. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 6(3), 329-347.
- Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Ericsson, K. A., Krampe, R. T. & Tesch-Römer, C. (1993). The role of deliberate practice in the acquisition of expert performance. *Psychological review*, 100(3), 363-406.
- Fields, L. & Prinz, R. J. (1997). Coping and adjustment during childhood and adolescence. *Clinical psychology review*, 17(8), 937-976.
- Finn, J. & McKenna, J. (2010). Coping with academy-to-first-team transitions in elite English male team sports: the coaches' perspective. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 5(2), 257-279.
- Fletcher, D. & Fletcher, J. (2005). A meta-model of stress, emotions and performance: Conceptual foundations, theoretical framework, and research directions. *Journal of sports sciences*, 23(2), 157-158.
- Fletcher, D. & Hanton, S. (2003). Sources of organizational stress in elite sports performers. *The Sport Psychologist*, 17(2), 175-195.
- Fletcher, D., Hanton, S. & Mellalieu, S. D. (2006). An organizational stress review: Conceptual and theoretical issues in competitive sport. I S. Hanton & S. D. Mellalieu (Red.), *Literature reviews in sport psychology*. Hauppauge: Nova Science.

- Fletcher, D., Hanton, S. & Wagstaff, C. R. D. (2012). Performers' responses to stressors encountered in sport organisations. *Journal of sports sciences*, 30(4), 349-358.
- Fletcher, D. & Scott, M. (2010). Psychological stress in sports coaches: A review of concepts, research, and practice. *Journal of sports sciences*, 28(2), 127-137.
- Fuglehaug, W. (2014). «Leo»: - Å gjøre de gode best. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/zLX2r/Leo---A-gjore-de-gode-best>
- Gilberg, R. & Breivik, G. (1999). *Hvorfor ble de beste best?: barndom, oppvekst og idrettslig utvikling hos 18 av Norges mestvinnende idrettsutøvere*. Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Goyen, M. J. & Anshel, M. H. (1998). Sources of acute competitive stress and use of coping strategies as a function of age and gender. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 19(3), 469-486.
- Grav, I. & Ould-Saada, A. (2017). 72 prosent av laget er født i januar og februar. Hentet fra <https://www.vg.no/sport/fotball/i/GWnQQ/72-prosent-av-laget-er-foedt-i-januar-og-februar>
- Gustafsson, H. & Skoog, T. (2012). The mediational role of perceived stress in the relation between optimism and burnout in competitive athletes. *Anxiety, Stress & Coping*, 25(2), 183-199.
- Hanton, S. & Connaughton, D. (2002). Perceived control of anxiety and its relationship to self-confidence and performance. *Research quarterly for exercise and sport*, 73(1), 87-97.
- Hanton, S., Fletcher, D. & Coughlan, G. (2005). Stress in elite sport performers: A comparative study of competitive and organizational stressors. *Journal of sports sciences*, 23(10), 1129-1141.
- Hanton, S., Neil, R. & Mellalieu, S. D. (2008). Recent developments in competitive anxiety direction and competition stress research. *International Review of Sport Exercise Psychology*, 1(1), 45-57.
- Hanton, S., Wagstaff, C. R. & Fletcher, D. (2012). Cognitive appraisals of stressors encountered in sport organizations. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 10(4), 276-289.
- Hastrup, K. (1991). Antropologiske studier af egen kultur. *Norsk Antropologisk Tidsskrift*, 2(1), 10-14.
- Haugland, M. (2016). Her er alt om det nye seriesystemet i fotballen: - Tror det vil svekke lokalfotballen. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/100Sport/fotball/Her-er-alt-om-det-nye-seriesystemet-i-fotballen---Tror-det-vil-svekke-lokalfotballen-213714b.html>
- Haugaasen, M. & Jordet, G. (2012). Developing football expertise: a football-specific research review. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 5(2), 177-201.
- Haugaasen, M., Toering, T. & Jordet, G. (2014). From childhood to senior professional football: A multi-level approach to elite youth football players' engagement in football-specific activities. *Psychology of Sport and Exercise*, 15(4), 336-344.
- Helsen, F., Hodges, N. J., Winckel, J. v. & Starkes, J. L. (2000). The roles of talent, physical precocity and practice in the development of soccer expertise. *Journal of sports sciences*, 18(9), 727-736.
- Hofseth, E. (2016). *Stress, emotions, and coping in elite football players: a study of negative emotions, defensive self-presentation strategies, and their relationships to skill and performance level* Norges Idrettshøgskole, Oslo.
- Holt, N. L. & Dunn, J. G. (2004). Toward a grounded theory of the psychosocial competencies and environmental conditions associated with soccer success. *Journal of Applied Sport Psychology*, 16(3), 199-219.

- Hustad, T. (2019). Træffs toppscorer blir proff i 2.-divisjon. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/100Sport/fotball/Traffs-toppscorer-blir-proff-i-2-divisjon-267106b.html>
- Jones, M. V. (2003). Controlling emotions in sport. *The Sport Psychologist*, 17(4), 471-486.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Lazarus, R. S. (1991). *Emotion and adaptation*. New York: Oxford University Press
- Lazarus, R. S. (1993). From psychological stress to the emotions: A history of changing outlooks. *Annual review of psychology*, 44(1), 1-22.
- Lazarus, R. S. (2000). How Emotions Influence Performance in Competitive Sports. *Sport Psychologist*, 14(3), 229-252.
- Lazarus, R. S. (2006). *Stress and emotion: a new synthesis*. New York: Springer Publishing Company.
- Lazarus, R. S. & Folkman, S. (1984). *Stress, coping and appraisal*. New York: Springer.
- le Gall, F., Carling, C., Williams, M. & Reilly, T. (2010). Anthropometric and fitness characteristics of international, professional and amateur male graduate soccer players from an elite youth academy. *Journal of science and medicine in sport*, 13(1), 90-95.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills: Sage.
- MacNamara, Á., Button, A. & Collins, D. (2010). The role of psychological characteristics in facilitating the pathway to elite performance. Part 1: Identifying mental skills and behaviors. *The Sport Psychologist*, 24, 52-73.
- MacNamara, Á. & Collins, D. (2015). Profiling, exploiting, and countering psychological characteristics in talent identification and development. *The Sport Psychologist*, 29(1), 73-81.
- Markula, P. & Silk, M. L. (2011). *Paradigmatic Approaches to Physical Culture*. London: Palgrave Macmillian.
- McGrath, J. E. (1970). A conceptual formulation for research on stress. I J. E. McGrath (Red.), *Social and psychological factors in stress* (s. 10-21). New York: Holt, Reinhart & Winston.
- McKay, J., Niven, A. G., Lavalley, D. & White, A. (2008). Sources of Strain Among Elite UK Track Athletes. *The Sport Psychologist*, 22, 143-163.
- Meehan, H. L., Bull, S. J., Wood, D. M. & James, D. V. B. (2004). The overtraining syndrome: A multicontextual assessment. *The Sport Psychologist*, 18, 154-171.
- Mellalieu, S. D., Hanton, S. & Fletcher, D. (2006). A competitive anxiety review: recent directions in sport psychology research. I S. Hanton & S. D. Mellalieu (Red.), *Literature Reviews in Sport Psychology* (s. 1-45). Nova Science Publishers, Inc.
- Mellalieu, S. D., Neil, R., Hanton, S. & Fletcher, D. (2009). Competition stress in sport performers: Stressors experienced in the competition environment. *Journal of sports sciences*, 27(7), 729-744.
- Meylan, C., Cronin, J., Oliver, J. & Hughes, M. (2010). Talent identification in soccer: The role of maturity status on physical, physiological and technical characteristics. *International Journal of Sport Science & Coaching*, 5(4), 571-592.
- Morris, L. W., David, M. A. & Hutchings, C. H. (1981). Cognitive and emotional components of anxiety: literature review and a revised worry-emotionality scale. *Journal of Educational Psychology*, 73, 541-555.
- Morris, R., Tod, D. & Eubank, M. (2017). From youth team to first team: An investigation into the transition experiences of young professional athletes in soccer. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 15(5), 523-539.

- Morris, R., Tod, D. & Oliver, E. (2015). An Analysis of Organizational Structure and Transition Outcomes in the Youth-to-Senior Professional Soccer Transition. *Journal of Applied Sport Psychology*, 27(2), 216-234.
- Neil, R., Fletcher, D., Hanton, S. & Mellalieu, S. D. (2007). (Re)conceptualising competition stress in sport performers. *Sport & Exercise Psychology Review*, 3(2), 23-31.
- Neil, R., Hanton, S., Mellalieu, S. D. & Fletcher, D. (2011). Competition stress and emotions in sport performers: The role of further appraisals. *Psychology of Sport and Exercise*, 12(4), 460-470.
- Neil, R., Mellalieu, S. D. & Hanton, S. (2009). The contribution of qualitative inquiry towards understanding competitive anxiety and competition stress. *Qualitative research in sport and exercise*, 1(2), 191-205.
- NESH. (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, jus og humaniora*. Oslo: Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH).
- Nilssen, V. L. (2012). *Analyse i kvalitative studier: Den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Noblet, A. J. & Gifford, S. M. (2002). The sources of stress experienced by professional Australian footballers. *Journal of Applied Sport Psychology*, 14, 1-13.
- Olympiatoppen. (2013). Mentale og taktiske ferdigheter. Hentet fra <https://www.olympiatoppen.no/fagstoff/talentutvikling/utviklingstrapper/orientering/utviklingsomrader/page4878.html>
- Pensgaard, A. M. & Hollingen, E. (2006). *Idrettens mentale treningslære* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Potts, A. J., Didymus, F. F. & Kaiseler, M. (2019). Exploring stressors and coping among volunteer, part-time and full-time sports coaches. *Qualitative research in Sport, Exercise and Health*, 11(1), 46-68.
- Pummel, B., Harwood, C. & Lavalley, D. (2008). Jumping to the next level: Examining the within-career transition of the adolescent even rider. *Psychology of Sport and Exercise*, 9, 427-447.
- Reeves, C. W., Nicholls, A. R. & McKenna, J. (2009). Stressors and coping strategies among early and middle adolescent premier league academy soccer players: Differences according to age. *Journal of Applied Sport Psychology*, 21(1), 31-48.
- Reilly, T., Williams, A. M., Nevill, A. & Franks, A. (2000). A multidisciplinary approach to talent identification in soccer. *Journal of sports sciences*, 18(9), 695-702.
- Richardson, D., Gilbourne, S. & Littlewood, M. (2004). Developing support mechanisms for elite young players in a professional football academy: Creative reflections in action research. *European Sport Management Quarterly*, 4, 195-214.
- Richardson, D., Relvas, H. & Littlewood, M. (2013). Sociological and cultural influences on player development. I A. Mark Williams (Red.), *Science and Soccer - Developing elite performers* (3. utg., s. 139-153). New York: Routledge.
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Roulston, K. (2010). Considering Quality in Qualitative Interviewing. *Qualitative Research*, 10(2), 199-228.
- Rubin, H. J. & Rubin, I. S. (1995). *Qualitative interviewing: The art of hearing data*. London: Sage.
- Sparkes, A. C. & Smith, B. (2008). Narrative Constructionist Inquiry. I J. Holstein & J. Gubrium (Red.), *Handbook of Constructionist Research*. London: Guilford Publications.

- Sparkes, A. C. & Smith, B. (2014). *Qualitative Research Methods in Sport, Exercise and Health. From Process to Product*. Abingdon: Routledge.
- Stambulova, N. (2017). Crisis-transitions in athletes: current emphases on cognitive and contextual factors. *Current Opinion in Psychology*, 16, 62-66.
- Stambulova, N., Alfermann, D., Statler, T. & Coté, J. (2009). ISSP Position stand: Career development and transitions of athletes. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 7, 395-412.
- Stambulova, N. B., Pehrson, S. & Olsson, K. (2017). Phases in the junior-to-senior transition of Swedish ice hockey players: From a conceptual framework to an empirical model. *International Journal of Sport Science & Coaching*, 12(2), 231-244.
- Sæther, S. A. (2004). *Fotball og talent. En studie av norske eliteserietrenere sin forståelse av talent i fotball* NTNU, Trondheim.
- Sæther, S. A. (2013). Høye ambisjoner og riktig studievalg - eneste vei til en fotballkarriere? Hentet fra www.idrottsforum.org/saether130213
- Sæther, S. A. (2017). *De norske fotballtalentene: Hvem lykkes og hvorfor?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Sæther, S. A. (2018). Stress among Talents in a Football Academy. *Sport Mont Journal*, 16(2), 3-8.
- Sæther, S. A. & Aspvik, N. P. (2015). Når øvelse ikke nødvendigvis gjør mester. I S. Sæther (Red.), *Trenerroller* (s. 69-86). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thagaard, T. (2003). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thomas, O., Mellalieu, S. D. & Hanton, S. (2008). Stress management in applied sport psychology. I S. D. Mellalieu & S. Hanton (Red.), *Advances in applied sport psychology: A review* (s. 134-171). Abingdon: Routledge.
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2. utg.). Oslo: Gyldendal norsk forlag AS.
- Uphill, M. A. & Jones, M. V. (2007). Antecedents of emotions in elite athletes: A cognitive motivational relational theory perspective. *Research quarterly for exercise and sport*, 78(2), 79-89.
- Uphill, M. A., McCarthy, P. J. & Jones, M. V. (2008). Getting a grip on emotion regulation in sport: Conceptual foundations and practical application. I S. Mellalieu & S. Hanton (Red.), *Advances in applied sport psychology* (s. 162-194). London: Routledge.
- Van Yperen, N. W. (2009). Why some make it and others do not: Identifying psychological factors that predict career success in professional adult soccer. *The Sport Psychologist*, 23(3), 317-329.
- Van-Yperen, N. & Duda, J. (1999). Goal orientations, beliefs about success, and performance improvement among young elite Dutch soccer players. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 9(6), 358-364.
- Vanden Auweele, Y., De Martelaer, K., Rzewnicki, R., De Knop, P. & Wylleman, P. (2004). Parents and coaches: A help or harm? Affective outcomes for children in sport. I Y. Vanden Auweele (Red.), *Ethics in youth sport* (s. 179-194). Leuven: Lannoocampus.
- Widerberg, K. (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Williams, A. & Franks, A. (1998). Talent identification in soccer. *Sports, Exercise & Injury*, 4, 159-165.
- Williams, A. M. & Reilly, T. (2000). Talent identification and development in soccer. *Journal of sports sciences*, 18(9), 657-667.

- Windmann, A. (2018). Dark Side of the Dream: Why Arsenal Star Per Mertesacker Is Happy to Leave Football. Hentet fra <http://www.spiegel.de/international/business/interview-with-mertesacker-about-exit-from-arsenal-football-a-1198260.html>
- Wylleman, P. & Lavallee, D. (2004). A developmental perspective on transitions faced by athletes. I M. Weiss (Red.), *Developmental sport psychology* (s. 507-527). Morgantown: Fitness Information Technology.
- Aase, T. A. (2014). Slik mister vi gode fotballspillere. Hentet fra <https://www.nrk.no/ytring/slik-mister-vi-gode-fotballspillere-1.11649629>
- Aase, T. H. & Fossåskaret, E. (2010). *Skapte virkeligheter*. Oslo: Universitetsforlaget.

Vedlegg 1: Intervjuguide

- Takke for at de tar seg tid til å delta

-Informere og gjenta studiens formål/tema. Anonymitet og lydopptak. Ingen fasitsvar, men at de skal svare ut i fra hva som stemmer for dem. Gå gjennom samtykkeskjema og underskrift.

-Spørsmål før vi starter?

Bakgrunn/intro	Hovedspørsmål	Oppfølgingsspørsmål
	<p>- Kan du fortelle litt om deg selv og din karriere som fotballspiller så langt?</p> <p>- Hvilke ambisjoner har du med fotballen, kortsiktig og langsiktig?</p> <p>-Hva betyr det for deg å være suksessfull/mislykket som fotballspiller?</p>	<p>< Seniorerfaring?</p> <p>< Nåværende tilknytning til A-lag</p> <p>< Alder, posisjon på banen?</p> <p>< Har disse endret seg? Eller er du i «rute»</p>

Egne opplevelser og erfaringer knyttet til stressprosessen	Hovedspørsmål	Oppfølgingsspørsmål
	<p>- Er det noen situasjoner eller krav til det å være fotballspiller (med ambisjoner) du opplever som særlig vanskelig?</p> <p>- Kan du fortelle om en eller flere situasjoner du har opplevd at forberedelser (før kamp/trening) har påvirket deg? (Med forberedelser menes alt fra dager før for eksempel en viktig kamp og like før)</p> <p>- Hvilke situasjoner opplever du som en utfordring (hvor du tenker at situasjonen er vanskelig, men at den kan overkommes), og er det noen situasjoner du opplever</p>	<p>< Hvorfor opplever du dette som vanskelig?</p> <p>< Hvordan opplever du at dette påvirker dette deg?</p> <p><Andre krav? Fortelle om flere.</p> <p>< Så detaljert som mulig, kan du forklare meg hvorfor og hvordan dette påvirket deg negativt/positivt?</p> <p>< Nervøsitet/negative tanker, spent (positivt ladet)/positive tanker?</p> <p>< Hvorfor evaluerer du denne situasjonen som en utfordring (i positiv forstand)?</p> <p>< I motsetning, hvorfor evaluerer du denne</p>

	<p>at du ikke håndterer like bra?</p> <p>- Har du noen konkrete hendelser underveis i særlig konkurranse (men også trening) som gjorde at du ikke presterte optimalt?</p> <p>- I et langsiktig perspektiv som fotballtalent, hvilke forhold opplever du hindrer (eller bekymrer) deg i å utvikle deg som fotballspiller/nå dine mål/ambisjoner?</p> <p>- Hvordan opplever du at det påvirket deg når du spiller kamper eller er på trening der mye står på spill?</p> <p>- Kan du fortelle om en opplevelse som du opplevde som et problem/vanskelig, men hvor dette påvirket deg positivt?</p> <p>- Hva opplever du som den største utfordringen ved å være juniorspiller(yngst) på A-laget?</p> <p>- Kan du fortelle om situasjoner som har gjort at du ikke ønsker å involvere deg i spillet?</p> <p>- Har du opplevd i feks kamp at du tar avgjørelser eller utfører en handling selv om du egentlig vet at det ikke var det riktige å gjøre?</p>	<p>situasjonen som noe du ikke håndterer?</p> <p>< Hva var det som gjorde at dette påvirket deg negativt?</p> <p>< Hva er det som gjør at dette påvirker deg negativt?</p> <p>< Positivt/negativt?</p> <p>< Hvorfor følte du at dette påvirket deg positivt til tross for at det var vanskelig? < Hva gjorde at dette påvirket deg positivt og ikke negativt?</p> <p>< Påvirker dette deg positivt/negativt? Hvorfor? < Hvordan opplevdes overgangen?</p> <p>< Hvor du er mindre offensiv eller besluttsom sammenlignet med andre ganger? < Hva er det som gjør at dette påvirker deg?</p> <p>< Hvorfor tror du dette skjedde?</p>
--	---	--

	<p>- Kan du fortelle om en situasjon du gjorde en feil og hvordan dette påvirket deg? Videre i kampen/treningen?</p> <p>- Kan du beskrive hvilke forventninger du opplever du blir stilt ovenfor?</p> <p>- Kan du fortelle om ditt forhold til din trener?</p> <p>-Hvilke situasjoner føler du press?</p> <p>Hvordan presterer du om du føler nervøsitet eller er spent?</p> <p>Har du opplevd noe motgang? Særlig mtp A-laget</p>	<p>< Hvorfor?</p> <p>< Fra omgivelsene (ytre) og/eller fra deg selv (indre)?</p> <p>< Hvordan opplever du at dette kan påvirker deg? Både positivt og negativt?</p> <p>< Tidligere trenere hvor du har hatt utfordringer?</p> <p>< Hvordan påvirker bra/dårlig forhold til treneren deg positivt eller negativt?</p> <p>< Konkrete hendelser?</p> <p>< Fra hvem og hva er årsaken? (indre/ytre)</p> <p>< Hvordan påvirker dette deg? Konsekvenser?</p>
--	--	--

Avslutning	<p>-Har du noe erfaring knyttet til mental trening?</p> <p>-Opplever du at psykologiske utfordringer er problematiske å ta tak i?</p> <p>-Er det noe i løpet av intervjuet her du føler ble feil eller noe du vil legge til?</p>	<p>< Noe fokus i din klubb eller tidligere klubber?</p> <p>< Problematisk å snakke om/få hjelp til?</p> <p>< Tabu?</p> <p>- Noe usagt?</p> <p>- Fikk du fortalt fulle historier ifbm. Spørsmålene?</p>
-------------------	--	---

--	--	--

Oppfølgingsspørsmål underveis i intervjuet som er relevant for informantenes svar kan feks være:

Hvordan opplevde du dette?

Hvordan føltes det? Hva følte du?

Hva tenkte du?

Hva gjorde du?

Hvilke følelser sitter du igjen med etter..?

Hvordan takler/håndterer du det? Føler du at du takler dette på en god måte?

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Fotballtalentenes stressopplevelser og dens påvirkning”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan fotballtalenter opplever og påvirkes av stress. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Forskningsprosjektet utføres i forbindelse med en masteroppgave i idrettsvitenskap. Formålet med prosjektet er å identifisere hva fotballtalenter opplever som vanskelig eller utfordrende, og gå i dybden i hvordan dette påvirker de. Datainnsamlingen vil utføres ved intervjuer av fotballtalenter tilknyttet Eliteserie- og Postnordligaklubber.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for sosiologi og statsvitenskap ved Norges teknisk- og naturvitenskapelig universitet (NTNU) er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Utvalgskriteriene for dette forskningsprosjektet er fotballtalenter i junioralder (17-19 år) som spiller i henholdsvis en Eliteserie- eller Postnordligaklubb. Talentene må også være tilknyttet A-laget som minimum fast hospitant, da utfordringer i overgangen junior -til seniorfotball er sentralt i prosjektet. Utvalget i forskningsprosjektet skal bestå av 5/6 informanter fra begge nivåene, og du blir spurt om å delta fordi du tilfredsstillter utvalgskriteriene.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du stiller som informant i et intervju. Du blir stilt ca 20 spørsmål, og intervjuets varighet antas å være mellom 45-60 minutter. Intervjuet inneholder spørsmål om hva du opplever som vanskelig/utfordrende og hvordan dette påvirker deg i din fotballhverdag. Dine svar fra intervjuet blir registrert med lydopptak.

Dersom du er under 18 år, kan foreldre/foresatte få tilsendt informasjonsskriv og/eller intervjuguide i sin helhet ved å kontakte meg (kontaktinformasjon fremkommer senere i skrivet).

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Opplysningene vil kun bli tilgjengelig for meg og veileder

- For å sikre at uvedkommende får tilgang til personopplysningene vil ditt navn og kontaktopplysninger bli erstattet med en kode som lagres adskilt fra øvrig data. Dette vil videre bli lagret på min personlige lagringsenhet.

Ved publikasjon av forskningsprosjektet vil direkte sitater og hvilket nivå du er tilknyttet bli brukt. Disse vil imidlertid bli gjenfortalt med fiktive navn, slik at dine personopplysninger vil bli anonymisert.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 31.05.2019. Deler av datamaterialet vil bli oppbevart med formål om potensiell oppfølgingsstudie eller for videre forskning. Dette gjelder transkribering av intervjuet, din aldersgruppe (17-19 år) og hvilket nivå din klubb er tilknyttet. Øvrige personopplysninger vil derimot aldri bli publisert eller bli gitt tilgang til, og vil bli slettet etter prosjektets slutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Institutt for sosiologi og statsvitenskap har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Institutt for sosiologi og statsvitenskap ved Andreas Rye, på epost (andreas_rye_93@hotmail.com) eller telefon (47907711) eller Stig Arve Sæther (stigarve@ntnu.no/92011842).
- Vårt personvernombud: Thomas Helgesen på epost (personvernombud@ntnu.no)
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Stig Arve Sæther

Andreas Weigner Rye

Prosjektansvarlig
(Forsker/veileder)

Student

Vedlegg 3: Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Fotballtalentenes stressopplevelser og dens påvirkning», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- å la intervjuet i sin helhet bli tatt opp med lydopptaksenhet (vil bli slettet ved prosjektslutt)
- at mine personopplysninger (kun aldersgruppe og nivå) lagres etter prosjektslutt, til oppfølgingsstudie/videre forskning

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 31.05.2019

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4: Vurdering NSD

13.5.2019

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Fotballtalentenes stressopplevelser og dens påvirkning

Referansenummer

161859

Registrert

07.12.2018 av Andreas Weigner Rye - andrewr@stud.ntnu.no

Behandlingsansvarlig institusjon

NTNU Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Stig Arve Sæther, stigarve@ntnu.no, tlf: 92011842

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Andreas Weigner Rye, andreas_rye_93@hotmail.com, tlf: 47907711

Prosjektperiode

07.01.2019 - 31.05.2019

Status

22.01.2019 - Vurdert

Vurdering (1)

22.01.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 22.01.2019. Behandlingen kan starte.

MELD ENDRINGER

Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringer gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.05.2019.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

